

૭૮૬

મારા નબી માટે પરધર્મીઓના વિચારો.

પ્રબલ કર્તા,
ઈસ્લાહીમ હુસેનશાહ નવસારીવાલા.
નવસારી.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૦૮૭

વાર્ષિક

પુસ્તકનું નામ ૨૫૧૨૧ નવલો મારે પરધર્મીયોના
ધિમારો

વિષય ૫૭

૭૮૬

ઈન્દ્રદીના ઈન્દ્રજિહ્વલ ઈસલામ.
(દીન તો ખુદાના નજદીક ઈસલામજ છે.)

હમારા નખી માટે પરધર્મીઓના વિચારો.

લખનાર તથા પ્રગટ કરનાર,
ઈબ્રાહીમ હુસેનભાઈ નવસારીવાલા.
નવસારી.

આવૃત્તિ ૧ લી.

પ્રત ૫૦૦.

સને ૧૯૧૬.

હીજરી ૧૩૩૫.

કીંમત રૂ. ૧-૦-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
ગુજરાત કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૭૦૮૭

આ પુસ્તકના સર્વ હક કર્તાએ પોતાને
સ્વાધીન રાખ્યા છે.

ટ'કુશાળ અમદાવાદ,
ધી યુનિયન પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ કંપની લિમિટેડમાં,
મોતીલાલ શામળદાસ પટેલે છાપ્યું.

અર્પણ પત્રિકા.

“કુન” થી “કુલ” ને ઉત્પન્ન કરનાર,
ઓ મારા માલેકે મુખત્યાર અદલાહ !
તહારી અઢાર હઝાર આલમમાં જ્યારે અંધકારનો પૂર
અસર ફેલવો શરૂ થયો, ત્યારે એક પાક રૂહ કે
જેનું મુખારક નામ મોહંમદ મુસ્તફા છે, તે
પર તે તારો સંપૂર્ણ વિશ્વાસ મુકી; તેને બન્ને
જહાનનો સરદાર પસંદ કર્યો. આ
“સરદારે દોજહાં” એ દુન્યાને શા
શા કાયદા પહોંચાડ્યા તે કોઈથી
અજાણું નથી. તેની તારીફનો
આ નાનો ગ્રંથ કોને અર્પણ
કરું ? તેનેજ, કે જેણે તેને
જે “હું” છું તે “તે”
છે ગણ્યો. એમ

સમજી

ઓ પાક પરવર દેગાર,
આ નાનકડું પુસ્તક તુંનેજ અતી માનસહીત અર્પણ કરું છું.
હી. કર્તા.

નેપોલિયનનો ઉદ્‌ગાર.

“હું ખુદાને, હઝરત મોહમ્મદ મુસ્તફા
(સ. અ. વ.) ને અને કુરઆન શરીફને વિશેષ
માન આપું છું.”

નેપોલિયન બોનાપાર્ટ.

(નેપોલિયનનું ચરિત્ર.)

પ્રસ્તાવના.

હમારા નળી પાક હઝરત મોહમ્મદ (સલ્લાલ્લો અલયહે વસલ્લમ) કે જેમના નામે પાક ઉપર હુરૂદ શરીફ ફરમાવવું દરેક મુસલમીનને માટે ફરજ રૂપ છે, તેઓની શીક્ષતોના બયાનનું વર્ણન પૃથ્વી પડના તમામ વૃક્ષોની કલમથી, દર્યાના તમામ પાણીની શીયાહી બનાવી તમામ વૃક્ષોના પાંદડા ઉપર, પૃથ્વીનું તમામ માનુષિ જીવન લખવા બેસે તો પણ સમાપ્ત કરી શકે નહીં. એવા એક નળી પાકનો સાદો ઇસલામ ઉપર ખુદાવંદે કરીમે રાખ્યો છે એજ ઇસલામી આલમ ઉપર તે પાક બેન્યાઝ પરવરદેગારે મોટામાં મોટું એકશાન કીધેલું લેખી શકાય છે.

ઈસવી સનેના ૫૭૦ અને તે પહેલાંના સમયમાં અર-બસ્તાન સરજમીન ઉપર ખુદાઈ માર્ગથી ઉલટી રીતે ચાલનારા લોકોનો એટલો મોટો સમુદાય હસ્તીમાં હતો કે, ખુદાવાલા લોકોએ ઘર છોડી બહાર નીકળવું પણ મુશ્કેલ થઈ પડ્યું હતું. તેનો સબબ ત્યાં મૂર્તિ પુજાએ એટલી તો ઉંડી જડ બેસાડી દીધી હતી કે, રોજનિશી માફક ત્યાં ૩૬૦ મૂર્તિઓ ગોઠવવામાં આવી હતી જે પૈકી ૧૩ મૂર્તિઓ ઘણી

માનનીય ગણાતી હતી અને તેમાં પણ લાત અને મનાત નામની મૂર્તિઓને ખુદાની દીકરી તરીકે પુજવામાં આવતી હતી. એ અંધકાર ને આંધાધુંધીનો સમય માત્ર એટલાથીજ અટકેલો ન હતો. હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ.),^૧ અને તેમના સાહેબબદા હઝરત ઈસ્માઈલ (અ.), હઝરત ખીમી મરિયમ (ર.) અને તેમના ખોળામાં હઝરત ઇસા (અ.), હઝરત ઈફરીસ (અ.) ઇત્યાદીની પણ મૂર્તિ બનાવી પુજવામાં આવતી હતી.

ગેર ઇન્સાફ, છોકરીઓ અને સ્ત્રીઓ ઉપર નિર્દયપણું અને રોજની મારા મારી અને કાપા કાપીનો અંધકારમય સમય તેજ હતો કે જે સમયમાં ખુદાની એકતાનો કોઈને સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ નહોતો. આવા અંધકારને દૂર કરવા માટે “હરા” પર્વત ઉપરથી જે અવાજ આવ્યો તેજ અવાજ તમામ દૂનીઆને પ્રકાશમાં લાવી શક્યો. અને તેજ અવાજથી દૂનીઆને આગાહ^૨ કરવાનું કામ હમારા હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ.) માટેજ આગળથી^૩ નિર્માણ કરેલું હતું. આ ખુદાઈ ફરમાન બજા લાવવાનું કામ હમારા નખી પાકે જે જે સંકટ, શરિરી વેદના, અને અજ્ઞાનોનો બુલમ સહન

૧ સ. અ. એટલે સલ્વાહો. અલયહે વસલ્લમ અને અ. એટલે અલયહી સલામ સમજવું. ૨ બજાતી. ૩ હઝરત આદમ (અ.) પહેલાં એમના પેદા કરેલા તૂર વખતે.

કરી બદલવું હતું, તે ખરેખર કોઈ સાધારણ પુરૂષથી ન બની શકે તેવું મહાભારત હતું. આ સઘળાં સંકટો સહન કરી એમણે પોતાની ઉમ્મતને^૧ તે અંધારા ગારમાંથી બહાર કઢાડી ખુદાની ખરી એકતાના માર્ગ ઉપર લાવવા માટેની એક ઇસલામી જેટલી તારીફ કરે તેટલી થોડી છે. તો પણ ગેર મઝહબી-ઓના મનથી “ધરના ભૂવા ને ધરના ડાકીયા” સમાન મનાય એ કુદરતી છે તેથી એઓની તારીફ અને એમને માટે ઉંચા વિચારો યુરોપનિવાસી વિદ્વાન અંગ્રેજો તથા આર્યવૃત્તના વિદ્વાન હિન્દુ તેમજ જાણીતા પારસી જર્નાલિસ્ટોએ બહાર આણ્યા છે તેજ આ અદના પુસ્તકદ્વારે બહાર પાડવું ઉચિત ધારવાથી આ અદના સાદાશ મુજ જેવા રંકે માથે ઉઠાવ્યું છે, તો આશા છે કે, તેનું મનનપૂર્વક અધ્યયન કરી સુસ્ત અભ્યાસીજનો અને વાંચકો પૂરતો લાભ લેશે એટલેજ ઉઠાવેલા પરિશ્રમનો બદલો મને મળેલો લેખાશે. સાહિત્યના- અને તે પણ તવારિખી-સાહિત્યના મેદાનમાં આ માફ પ્રથમ પગલું છે એટલે રહેલ ચૂકો અને ખામિઓ બદલ તેમનાથી ક્ષમા યાચીશ.

દરેક સાહિત્ય સેવક સારી રીતે જાણે છે કે એક કાવ્ય-નિક કથન લખવું જેટલું સહેલ છે તેથી વધારે મેહેનત આપનારું કામ એક ભાષા ઉપરથી બીજીમાં ટ્રાન્સલેશન કર-

વાનું છે અને તેથી પણ વધારે પરિશ્રમ આપનારું કામ જૂદી જૂદી ભાષામાં પ્રગટ થયેલાં જૂદાં જૂદાં પુસ્તકો, પેપરો અને અન્ય સાધનોદ્વારે ઉપયોગી દાખલાઓ તારવી સંગ્રહ કરવાનું છે. આ પુસ્તક માટે પણ તેવોજ પરિશ્રમ ઉઠાવવામાં આવ્યો છે એમ વાંચક પુસ્તક સમાપ્ત કરવા પહેલાંજ જાણી શકશે અને એમ કરતાં કેટલા વખતનો ભોગ આપવો પડે છે, ક્યાં ક્યાં પુસ્તકો ઉઠાવવાં પડે છે વિગેરેની માહિતી વાંચક સમક્ષજ ખડી થશે એટલે એ બાબત અત્રે વિસ્તૃત કરવી નિરર્થકજ લેખવી જોઈએ.

“હમારા નબી માટે પરધર્મીઓના વિચારો” દર્શાવવાની બાબત જે મારા જેવા એક અદના લેખકે હાથ ધરી છે તે કાંઈ જેવી તેવી બાબત નથી; પરંતુ તે એક મહાભારત સવાલ (subject) છે કે જેને માટે દુનિયાના દરેક મોટા ફીલ-સુફેઓ ઘણું ઘણું લખી અકલી દલીલથી સાબીત કરી આપ્યું છે કે હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ.) ખુદાના ખરા દોસ્ત અને ખુદાના ખાસ મોકલેલા પેગમ્બર હતા. અને તેમણે ઈસલામને તલવારના બળે નહિ પણ પોતાની શાન્ત વાણીથી ફેલાવ્યો હતો. એટલે એ વિષય પરત્વે મારા જેવા નાકાબેલ પુરૂષ વધુ શું લખી શકે? હાલના જમાનાએ એટલે ચાલુ સમયના દાંભિકોએ ઈસલામ અને તેના રક્ષકરૂપ સ્થાપક હઝરત મોહમ્મદ (મુ. સ. અ.) માટે તરેહવાર તર્ક વિતર્ક

ખાંધી આડે માર્ગે દોરાતી આલમનાં મન છેક ડામાડોળ બનાવી મુકવાની ચાલુ યુક્તિઓ કરવામાં કરી કચાશ રાખી નથી. અને તે એટલે સુધી કે કેટલાક અદેખા ગેરમઝહુ-બીઓએ હમારા નખી માટે એટલી બધી નાલાયક હદે ઉતરી પડી યદવા તદવા બકવાદ કરી છે કે “હ૦ મોહમ્મદ (સ. અ.) એક સાધારણ પુરૂષ હતા” તેમજ વળી “ઈસલામ તલવારના બળે ફેલાયલો છે” વિગેરે. પાક ઈસલામીઓનાં હૃદય ચીરી નાખનારા શખ્દો ઓચરી ઝુકતી દુનિયાને ઝુકાવવાનો નીચ પ્રયાસ આરંભ્યો છે. એવા એક કારણભૂત થઈ પડેલ વિષય પરત્વે મારા જેવા એક અદના માણસને કાંઈક લખવા તરફ દોરવ્યો છે.

આ એક અગત્યના વિષય માટે આ પુસ્તકમાં જણાવેલા વિદ્વાનોએ ઇંગ્રેજી, ઉર્દુ, મરાઠી અને ખીજી અન્ય ભાષાઓમાં ઘણા ઉત્તમ વિચારો લખ્યા છે. અને તે વિચારો તે ખીજા કાંઈજ નહિ; પણ હમારા નખી પાકની શીક્ષ્તો^૧ માટે જાણીતા અંગ્રેજ વિદ્વાનો તથા મોટા મોટા પંડિતજનો અને જાણીતા હિંદુ-પારસી જર્નાલિસ્ટોએ જૂઠાં જૂઠાં જાણીતાં પુસ્તકો, પેપરો અને અન્ય વાંચનદારે મનન કરવા યોગ્ય લખ્યા છે, જે અદ્યાપિ ગુજરાતી ભાષામાં અને તે પણ પુસ્તકાકારે એક

જથ્થે બહાર પડેલા, મારી જાણુ બહાર હોવાથી તે જૂની જૂની ભાષાના વાંચન સાધનદ્વારથી ખોળી કહાડી તે જો એક જથ્થે પુસ્તક રૂપે બહાર પડે તો હમેશ જળવાયલા રહે એ હેતુથી તેને આજના રૂપમાં મુકી શક્યો છું.

આ પુસ્તક તૈયાર કરવામાં મને મારા એક અંગત મિત્ર મોલાના મોલવી હકીમ સૈયદ સૈયદઅલી સૈયદ આઝમસાહેબ મરહુમના વડા સાહેબજી મુન્શી સૈયદ મુસ્તફા સૈયદઅલી સાહેબે જે ઉપયોગી અને કીમતી મદદો આપી છે તે માટે આ તકે તેમનો આભાર માનવો મારે ભુલવો જોઈતો નથી.

નવસારી,
ગોલવાડ.
ઓગસ્ટ ૧૯૧૬

}

હું છું કમતરીન આપનો,
ઈબ્રાહીમ હુસેનભાઈ.

અનુક્રમણીકા.

વિષય.

પૃષ્ઠ.

૧ હઝરતનો હુંક વૃત્તાન્ત...	૧૩
૨ કુરઆન શરીફ વિષે હુંક ઇન્તેખાબ.	૩૩
૩ વિદ્વાનોના મત.	૪૪
૪ મોહમ્મદન ધર્મ અને રાજ્યની ઉત્પત્તિ....	૪૫
૫ હઝરત વિષે સ્વામી રામતિર્થ...	૪૬
૬ મુસલમાન ધર્મશાસ્ત્ર ઉત્તમ છે....	૪૮
૭ ઇસલામ, નીતિ અને હમારા નબી...	૪૯
૮ હઝરતનો ધર્મ મોટા આભાર સાથેનો છે...	૫૦
૯ ઇસલામ અને પરહેઝગારી.	૫૨
૧૦ ખત્ના અને ઇસલામ...	૫૩
૧૧ હઝરતનો જન્મ અને મુફલેશી...	૫૮
૧૨ મીં મનસુખની પારસી કોમને સૂચના....	૬૦
૧૩ ઇસલામ અને લાઇચારો.	૬૧
૧૪ ઇસલામથી સજીવન રહેલા ખ્રીસ્ત ધર્મી....	૭૦
૧૫ નમાઝ અને ઇસલામ...	૭૫
૧૬ ઇસલામની ઐક્યતા વિષે મીં દત્ત	૭૬
૧૭ નીતિ અને હમારા નબી.	૭૭

૧૮ ઇસલામનો પ્રચાર કેમ થયો ?...	...	૭૮
૧૯ એક ચમત્કાર...	...	૮૧
૨૦ હઝરતના ઉમ્મતીઓ માટે એક વધુ મગફરી		૮૨
૨૧ ઇસલામ અને હમારા હઝરત મોહમ્મદ (સ).		૬૧
૨૨ ખુત પરતી વિષે એક ફટકો...	...	૬૨
૨૩ ઇસલામનો વડો શિક્ષક કુરઆન પાક છે...		૬૨
૨૪ આખી દુનીયા હઝરતને આભારી છે.....		૬૪
૨૫ કુરઆન શરીફ અને બંધુત્વ.....	...	૬૭
૨૬ શું ઇસલામ તલવારથી ફેલાયો છે ?.....		૧૦૫
૨૭ હરેક મુસલમાન ધર્મ પ્રચારક છે !	...	૧૦૭
૨૮ ઇસલામ અને પરધર્મીઓ.	...	૧૦૯
૨૯ મૂળ ધર્મ પ્રચારક કેવા હતા ?...	...	૧૧૧
૩૦ શું કુરઆન પાક મનુષ્ય રચીત છે ?	...	૧૧૨
૩૧ મુસલમાન તરછીનો પાયો કોણે નાંખ્યો ?		૧૧૩
૩૨ લોર્ડ હેડલીના વિચારો...	...	૧૧૪
૩૩ ઇસલામનો ફેલાવો ખ્રિસ્તી મતનો બળાપો		૧૨૦
૩૪ ઇસલામ અને વર્તમાન પત્રો	...	૧૨૨
૩૫ સાંપને ઘર સાંપ પડેણું	...	૧૨૩
૩૬ હઝરતથી થયેલું જગતનું કલ્યાણ.	...	૧૨૪
૩૭ જાહોજલાલી ભરેલો સાદો ધર્મ તે ઇસલામજ છે.		૧૨૫
૩૮ ઇસલામ અને ધાર્મિક જોશ	...	૧૨૮

૩૬ હંઝરત સહ્યમ અને સ્વામી વિવેકાનંદ...	૧૩૪
૪૦ ધર્મોપદેષ માટે કુરઆન શરીફનું ફરમાન.	૧૩૭
૪૧ આશકે રસુલ મીં દીલ્હુરામ....	૧૪૦
૪૧ હંઝરત પ્રત્યે એક મહારાજનો લક્ષિલાવ	૧૪૨
૪૨ હમારા નબી અને મીં એપ્રાહામ રીપ્સ...	૧૪૪
૪૩ હમારા નબી અને મીં એજુરાડજીલ.....	૧૪૪
૪૪ હમારા નબી અને મીં નૌત્તમશમ.....	૧૪૫
૪૫ હમારા નબી અને મીં સ્ટેન્લી...	૧૪૬
૪૬ હમારા નબી અને મીં લેન્ડોર.	૧૪૭
૪૭ હમારા નબી અને મીં સેન્ટ હીલીઅર...	૧૪૮
૪૮ ઇસલામ અને મીં બ્રાઉન ...	૧૪૮
૪૯ હંઝરત મોહંમદ (સ.) અને મીં અર્કહોટ	૧૪૯
૫૦ હંઝરત મોહંમદ (સ.) અને મીં એમ્બર...	૧૫૦
૫૧ હમારા નબી અને મીં ગોર્વીદલાઈ.....	૧૫૧
૫૨ હંઝરતને માટે લાલા લજ્જપતરાયનો મત...	૧૫૨
૫૩ કુરઆન પાક એક “ કીમ્યું ” છે. ..	૧૫૨
૫૪ હંઝરત ન હોત તો યુરોપનું શું થાત ?...	૧૫૪
૫૫ હમારા નબી અને મીં કાર્લોયલ ...	૧૫૭
૫૬ ઇસલામનું સામર્થ્ય.....	૧૬૪
૫૭ હમારા નબી અને આં સર ગોખલે.....	૧૬૫
૫૮ હમારા નબી અને મીં એડવર્ડ ઝીબન...	૧૬૫
૫૯ પ્રોફેસર મોર્સ અને હમારા નબી ...	૧૬૬

૬૦ શું ઇસલામ જોરજુલમથી ફેલાયો છે ? ...	૧૭૦
૬૧ મીં બાસોઈ સ્મીથ અને હમારા નખી...	૧૭૧
૬૨ હમારા નખી અને મીં ડોસ....	૧૭૪
૬૩ એક મોઅજેબા રૂપ કુદરતી બનાવ ...	૧૭૬
૬૪ હમારા નખી અને ડોં સ્પ્રીન્ગર. .	૧૭૬
૬૫ અબાનની મધુરતા અને મીં ચેમ્પર ...	૧૭૮
૬૬ ઇસલામની ન્યાયવૃત્તી... ..	૧૭૮
૬૭ હમારા નખી અને મીં હેગીન્સ...	૧૭૯
૬૮ હમારા નખી અને મીં નારાયણ હેમચંદ્ર	૧૮૧
૬૯ હમારા નખી અને સર વીલીયમ મ્યૂર.....	૧૮૩
૭૦ હમારા નખી અને ધી ઇસ્ટ એન્ડ વેસ્ટ...	૧૮૬
૭૧ હમારા નખી અને મીં વોર્શીંગ્ટન અરવીંગ.	૧૮૬
૭૨ હમારા નખી અને મીં જોન ડેવનપોર્ટ...	૧૯૦
૭૩ ઇસલામ અને મીં ગાર્ડ. ...	૧૯૧
૭૪ હમારા નખી અને મીં માર્કસ ડોડસ...	૧૯૧
૭૫ હમારા નખી અને મીં ઇરવીંગ. ...	૧૯૨
૭૬ હમારા નખી અને મીં એ. કવીલીયમ...	૧૯૩
૭૭ હમારા નખી અને મીં સીસ એનીબીસાંટ...	૧૯૫

બે બોલ.

આ પુસ્તકમાં જો કે હજરત મોહંમદ (સ. અ. વ.) માટે ગેર મઝહબી વિદ્વાનોએ જે ઉંચાં સર્ટીફિકેટો આપેલાં છે, તેનો સમાવેશ કરવાની તજવીજ કરવામાં આવી છે; એટલે ખરી રીતે જોતાં એમાં બીજી બાબતોને આમેજ કરવી મૂળ મુદ્દાથી વેગળું છે.

તો પણ હજરત મોહંમદ મુસ્તફા (સ. અ. વ.) ના જન્મની ટુંક તવારીખ તથા તે એલાહી પુસ્તક કુરઆને શરીફ કુરકાને હમીદની ઉત્પત્તિ વિષે જોઈતો ખુલાસો આ પુસ્તકમાં આમેજ થાય તો બેશક (આ પુસ્તક સાથે ખાસ લાગતું વળગતું હોવાથી) તે આવકારદાયક થઈ પડવા વિના રહેશે નહીં. એમ કેટલાક સલાહકાર મીત્રોની સલાહથી તેમજ મારી નાકેશ અમ્મલના કયાસથી જણાયું. તેથી આ પુસ્તકની મૂળ મતલબ પહેલાં વાંચકને આકાએ નામદાર અહમદે મુજતબા (સ. અ. વ.) ના જન્મની ટુંક તવારીખ, તથા કુરઆનપાક વિષે કેટલોક ખુલાસો જણાશે. તે પછી સરવરે કાએનાત જનાબ “હજરત મોહંમદ” (સ. અ. વ.) માટે ગેર મઝહબીઓના વિચારો એક પછી એક શીલસીલાબંધ જણાશે.

નમ્ર સેવક,
ઈબ્રાહીમ હુસેનભાઈ.

એક જરૂરી ખુલાસો.

આ પુસ્તકને વિધર્મી વિદ્વાનો કે જે લગભગ ૨૨૫ જેટલા છે તે તમામના સરટીફિકેટો સહિત બહાર પાડવાનું આરંભવામાં આવ્યું હતું; કે જેમ કરતાં એ પુસ્તકના લગભગ ૪૦૦ પૃષ્ઠ થવા સંભવ હતો; પરંતુ મનુષ્ય ધારે છે શું ને કુદરત કરે છે શું? એ સુત્ર પ્રમાણે કામનો આરંભ થતાં પહેલાં ચાલુ વિગ્રહનો દાવાનળ શરૂ થયો કે જેની અસર સામાન્ય વસ્તુ સહીત કાગળો ઉપર પણ થઈ. જેથી કાગળોનો ભાવ ચારગણો વધી ગયો અને તેથી હિંદના સેંકડો સાદસીક સાહિત્ય સેવકો કાંબા પગલાં ભરતા અટકી પડ્યા, તેજ પ્રમાણે આ અદના સેવકે પણ કરવાની ફરજ પડી છે.

તોપણ કુદરતના વાંચકોની યોગ્ય કદર થવે એ પુસ્તકની બીજી આવૃત્તી પ્રગટ કરવાની ખાસ ઉમેદ રહે છે. જે વખતે એ પુસ્તકમાં બાકી રહેલા વિધર્મી વિદ્વાનો જેવા કે રાજા રામચંદ્ર, હિંદુ ધર્મશાસ્ત્ર અથર્વ વેદ, મનુસ્મૃતી, જામાસ્પી વીગેરે જાણીતાં પુસ્તકો ઉપરાંત જાણીતા ઇંગ્રેજ, હિંદુ તથા પારસીઓએ આપેલા આં હજારત મોહમ્મદ (સ. અ.) માટેના જાણવા જોગ અભીપ્રાયો પ્રગટ કરવામાં આવશે.

જેમણે બીજી આવૃત્તી ખરીદવા જાણાસા હોય તેમને ખાસ વિનંતી છે કે પોતાના ચોક્કસ એડ્રેસ સહીત તાકીદે નામ નોંધાવવાની મહેરબાની કરે. એક માસમાં પુરતી સંખ્યા થવે પુસ્તકનું કામ આરંભવામાં આવશે. આમીન.

પ્રગટ કર્તા.

હઝરતનો ટુંક વૃતાન્ત.

હઝરત મોહમદ (સ. અ. વ.) પયગમ્બર સાહેબ મક્કામાં જન્મ્યા^૧ હતા. તે હાશેમના કુળમાં આવેલા અબ્દુલ્લા-હના દીકરા હતા. હાશેમનું કુટુંબ અરબ લોકોમાં કોરૈશ નામની શાખાની એક ઉત્તમ કોમ હતી, અને અબ્દુલ્લાહ હઝરત, ઈબ્રાહીમ (અ. સ.) ના દીકરા હઝરત ઈસ્માઈલના વંશમાંથી ઉતરી આવેલા હતા. હઝરત (સલ્વમ) ના દાદાનું નામ અબ્દુલ મુતલ્લેબ હતું, અને કુઆબાનું રક્ષણ કરવાનો મોટો દરજ્જો તેમના હાથમાં હતો. આકાએ નામદાર હઝરત મોહમદ (સ. અ. વ.) નો જન્મ હબ્શાનો હાકિમ અબ્રાહા હાથીઓ સહિત એક મોટું લશ્કર લઈ પવિત્ર મક્કાનો નાશ કરવા માટે ચઢી આવ્યો હતો,^૨ તેજ વર્ષમાં થયો હતો,^૩ અને તેથી તે વર્ષને “આમુલફીલ” એટલે

૧ એટલે ઇ. સ. ૫૭૦ ના ઓગષ્ટ માસની ૨૯ મી તારીખે.

૨ જુઓ એ ચઢાઇ માટે સુરા ૧૦૫ મી.

૩ આ વખતે ધરાનમાં નોવશીરવાન આદેલનો અમલ હતો, તેને ગાદીએ બેઠાને ૪૨ મું વરસ ચાલતું હતું. હિંદુસ્તાનમાં ઉજ્જનનમાં રાજ ભોજ ગાદી ઉપર હતો અને દીક્ષીમાં અનંગપાલ રાજ હતો. હાથીના હુમલાને એ વખતે સવા મહીનોજ થયો હતો. કહે છે કે આ વખતે દાદા આદમને ગુજરવાને ૬૬૫૧ વરસ થયાં હતાં.

હાથીનું વર્ષ કહેવામાં આવે છે. હઝરતના જન્મ અગાઉ તેમના પિતા અબ્દુલ્લાહ વફાત પામ્યા હતા, તેથી હઝરતનો જન્મ થયો કે તરતજ હઝરતનાં મા બીબી આમેના (ર.) એ અબ્દુલ મુતલ્લેખને આ બબર આપવા માટે પેગામ મોકલ્યો. અબ્દુલ મુતલ્લેખ આ બબર સાંભળી તરતજ ઘરે આવ્યા. અને હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ. વ.) ને પોતાની બાથમાં તેડી પવિત્ર કચ્છામાં જઈ ખુદાનો ઉપકાર માન્યો. અને ત્યાં તેણે હઝરતનું નામ મોહમ્મદ રાખ્યું.^૧ હદીસમાં લખેલું છે કે જે રાતે હઝરતનો જન્મ થયો તે રાતે પૃથ્વી ઉપર ઘણા અમત્કારિક બનાવો અને મોઅજેઝા ઝાહિર થયા. ઈરાનના રાજા ખોશરૂનો મહેલ જે પૃથ્વી ઉપર એક મહોટામાં મહોટો હતો તે ધ્રુજ્યો અને તેના ૧૪ મિનારા પડી ગયા. ઈરાનના જરથોસ્તી ધર્મના મહોટા આતશકદા (અગીઆરી) ની આગ કે જે ૧૦૦૦ વરસથી બળ્યાજ કરતી હતી તે ખુઝાઈ ગઈ; સાવાનું સરોવર સૂકાઈ ગયું, અને દુનિયાની સઘળી મૂર્તિઓ પોતાની જગા ઉપરથી નીચે ઝમીન ઉપર પડી ગઈ. હઝરતની મા બીબી આમેનાએ હઝરતને માત્ર થોડા દિવસ ધવરાવ્યા, અને પછી હઝરતને પોતાના કાકા અબુ-લહુબના ઘરમાં સુવાઈયા નામની એક દાઈને ધવરાવવા માટે સોંપવામાં આવ્યા. સુવાઈયાએ

૧ મોહમ્મદનો અર્થ “વખણાએલ”, પ્રતાપી અથવા તેજસ્વી થાય છે. Illustrious, Renowned. or Praised

પણ હઝરતને થોડો વખત ધવરાબ્યા, અને ત્યાર બાદ **અનુસાદ** નામની કોમમાં **હલીમા** નામની એક ધાવને સોંપવામાં આવ્યા; અને તેણી **હઝરતને** અરણ્યમાં પોતાને ઘેર લઈ ગઈ. ત્યાં હઝરત બે વર્ષ રહ્યા. **જેબરાઈલ** ફરેશ્તાએ હઝરતનું હૃદય ઉઘાડી બેહેશ્તના પાણીથી ધોઈ સ્વચ્છ કર્યું, (આ બનાવ કેટલીક હદીસો પ્રમાણે આ બે વર્ષની આખરે બન્યો હતો.) આ મુદત પછી **હઝરતને** પવિત્ર મક્કા શહેરમાં પાછા લાવવામાં આવ્યા, પણ ત્યાંની હવા હઝરતને માફક નહિ આવવાથી પાછા તેમને **હલીમા** દાઈને ઘરે લઈ જવામાં આવ્યા. ત્યાં હઝરત કેટલાક વર્ષ રહ્યા. છઠ્ઠે વર્ષે હઝરતની મા તેમને પોતાનાં સગાંવહાલાંને દેખાડવા માટે મદિને^૧ લઈ ગયાં; પણ પાછાં વળતાં માર્ગમાં તેવણુ માંદાં પડ્યાં અને અબવા આગળ વફાત પામ્યાં. (કાલુઈત્રા લીદ્લાહે વ ઈત્રા એલેહે. રાજેઉન) અને ત્યાંજ તેણીને દફન કરવામાં આવ્યાં. હઝરત પેયગમ્બરને ત્યાંથી મક્કે લાવવામાં આવ્યા, અને અબ્દુલ-મુત્તલેબે પોતાના રક્ષણુ તળે હઝરતને રાખ્યા. પણ બે વર્ષ પછી અબ્દુલ-મુત્તલેબ વફાત પામ્યા,^૨ અને હઝરતના કાકા અબુ-તાલેબે હઝરતને પોતાના રક્ષણુમાં લીધા. હઝરત પેયગમ્બરને બાર વર્ષની ઉંમરે જ્યારે પોતાના કાકા

૧ આ જગ્યા પ્રથમ “યસરબ” ના નામથી ઓળખાતી હતી.

૨ તેઓ ઇ. સ. ૪૭૯માં જન્મ્યા હતા અને ઇ. સ. ૫૭૯માં મરણ પામ્યા.

વેપાર માટે શામમાં જતા હતા ત્યારે સાથે લઈ ગયા. આ મુસાફરીની દરમ્યાન ખસરા આગળ બોહૈરા નામનો એક ખ્રિસ્તિ રાહેળ (ત્યાગી) હજરતના કાકાને મળ્યો. આ રાહેળ હજરત પેયગમ્બરની પેયગમ્બરી પદવીની નિશાનીઓ એલાહી પુસ્તકોમાં વાંચ્યાથી જાણતો હતો. જ્યારે તેણે કાફલાની અંદર હજરત પેયગમ્બર ઉપરજ એક વાદળાંને છાંયે કરતું જોયું ત્યારે તે અણુતાલેળ પાસે આવ્યો, અને તેનો ભત્રિજે આ દુનિયામાં જાહેર થઈ છેલ્લા પેયગમ્બર થવાના છે તેને માટે તેને મુખારકબાદી આપી અને હજરતને શામમાં નહિ લઈ જવાની ચેતવણી આપી, કારણ કે યહુદીઓ હજરતના દુશ્મન છે અને કદાચ તેઓ હજરતને અડચણ કરે, તેથી અણુતાલેળે પોતાનો માલ ત્યાંજ વેચી નાંખ્યો, અને તરતજ મક્કા તરફ પાછા ફર્યા.

હજરત પેયગમ્બરની ઉંમર ૨૫ વર્ષની થઈ ત્યારે મક્કામાં ખદીજ^૧ નામની સૌથી તવંગર સ્ત્રીની દરખાસ્તથી હજરતને એક કાફલાના ઉપરી નીમી વેપારની ધણી ચીજો સહિત ખદીજના એક આડતીઆ તરીકે શામમાં મોકલવામાં આવ્યા. હજરતનો કદો દુશ્મન અમુ-જહલ પણ આ કાફલામાં હતો, આ મુસાફરી દરમ્યાન જે જે આશ્ચર્યકારક બનાવો અને મોઝજોઝાઓ હજરતે કર્યા તે સઘળાં ઇતિહાસમાં વર્ણવેલાં

૧ ખીખી ખદીજ એ કાસએના પુત્રના દીકરા ખુવેલીદનાં દીકરી થતાં હતાં.

છે. પણ તે ઘણાં લાંબાં હોવાથી અહિં આપી શકાય તેમ નથી, તે મુસાફરીમાં હઝરત કુતેહમંદ થયા અને વેપારમાં ઘણોજ ફાયદો થયો; અને મકકે પાછા આવ્યા ત્યારે ખદીજ હઝરતને ઘણાંજ માન અને ખુશી સહિત મળ્યાં. હઝરતના કરેલા મોઅજેઝાઓની ખબર ખદીજને અગાઉથી પહોંચી હતી; અને તેથી હઝરતની ઉપર તેણીને ઘણોજ પ્રેમ ઉત્પન્ન થયો. જો કે ખદીજએ વિધવા થયા પછી મક્કાના ઘણાજ મ્હોટા અને માનવંત રહેવાસીઓની શાદીની દરખાસ્ત નાકમૂલ કરી હતી, તોપણ આ વખતે તેણીએ એકદમ શાદીને માટે હઝરતને દરખાસ્ત મોકલી. જ્યારે હઝરત તેણીને પરણ્યા ત્યારે તેણીની ઉંમર ૪૦ વર્ષની હતી, અને તે પહેલાં તેણી બે વખત પરણી હતી. હઝરત સાથે પરણ્યા પછી ખદીજને બે દીકરા અને ચાર દીકરીઓ થઈ; એક કાસેમ. પણ તે બે વર્ષની ઉંમરે મરણ પામ્યા હતાં, અને આ ઉપરથી હઝરતને “અમુલ-કાસેમ” પણ કહેવામાં આવે છે, બીજો અબ્દુલ્લાહ; તે પણ નાનપણમાંજ મરણ પામ્યો હતો અને ચાર દીકરીઓનાં નામ ઝેનબ, રોકીયા, ઓમ્મે-કુલસુમ; અને ફાતેમા એ પ્રમાણે હતાં.

૩૫ વર્ષની ઉંમરે જ્યારે કોરૈશ લોકો પવિત્ર કઅબાની મરમ્મત કરતા હતા, અને હજરૂલ-અસ્વદ^૧ ને તેની

૧ આ આકાશમાંથી પડેલો એક પથર છે, આ મત ક્યારે બંધાયો

જગ્યાએ ફરીથી મૂકવા માટે એક મોટો ઝઘડો તેઓની વચ્ચે ઉઠ્યો. ત્યારે હજરતે તે ઝઘડાનું નીચે પ્રમાણે સમાધાન કર્યું. કચ્છાનું મકાનનીચું હોવાથી અને કેટલેક ઠેકાણે જીર્ણ થઈ જવાથી કોરૈશ લોકોએ તેને મરમ્મત કરી ઉંચું ચઢાવવાનો એરાદો કર્યો. જ્યારે તે મકાન ચણતાં ચણતાં હજરત-અસ્વદ મૂકવાનો વખત આવ્યો ત્યારે તે પથ્થર તે જગ્યાએ કોણ મૂકે તે વિષે તકરાર ઉઠી. કારણ કે દરેક કોમ તે માન મેળવવા હક્ક ધરાવતી હતી. પણ છેવટે એમ મુકરર થયું કે બની શેખાને દરવાઝેથી જે માણસ પહેલ વહેલો દાખલ થાય તે જે ફેંસલો આપે તે સૌએ મંજૂર રાખવો. પ્રથમ દાખલ થનાર આપ (હજરત) હતા, અને તે ઘણા વખતથી “અલ અમીન” (વિશ્વાશપાત્ર) તરીકે વખણાતા હતા. હજરતે પોતાનો અખા^૨ પાથરી તેના વચલા ભાગમાં હજરત-અસ્વદ મૂક્યો, અને હોકમ કર્યો કે દરેક કોમ-માંથી એકેક માણસે અખાનો એક ખૂણો પકડવો, અને તે પથ્થરને તેની જગ્યાએ મૂકવો, આ ફેંસલો તેઓ સઘળાએ કબૂલ રાખ્યો, અને કચ્છાનું કામ પૂરું કરવામાં આવ્યું. આશરે ૩૬ વર્ષની ઉંમરે હજરતને પોતાની પેયગમ્બરી પદવીની

તે નક્કી નથી, માત્ર મહાન હજરતના હાથથી કાળામાં ગોઠવાયા પછી લોકો તેને અગત્યનો ગણે છે.

૨ હજરતની પાસે એક કપડું હતું તે.

અને બેઝસતની નિશાનીઓ ઝાહિર થવા લાગી. પ્રથમ તે નિશાનીઓ સાચા સ્વપ્ના તરીકે ઝાહિર થઈ અને ધીમે ધીમે એલાહી વહ્યથી ઝાહિર થઈ. આ દિવસોની દરમ્યાન જે જે સ્વપ્નાં હઝરતને આવતાં તે પૂરેપૂરાં ખરાં પડતાં; તેથી હઝરત પેયગમ્બર એકાંતમાં જઈ રહેતા અને મક્કાની પાસે આવેલા હરરા પર્વતની ગુફામાં જઈ ત્યાં રાતદિવસ ખુદાની બંદગીમાં મશગુલ રહેતા. કોઈ કોઈ વખત હઝરત મકકામાં આવતા અને થોડી વાર રહી પાછા ત્યાં ચાલ્યા જતા. છેવટે એક દિવસ વહ્ય ઉતર્યો અને જેબ્રાઇલ ફરેશ્તાએ હઝરત પાસે આવીને કહ્યું કે તમે વાંચો; પણ હઝરતે જવાબ આપ્યો કે મને વાંચતાં આવડતું નથી. ત્યારે જેબ્રાઇલે હઝરતને બાથમાં લઈ તેનાથી સહન થઈ શકે તેમ દાખ્યા, અને ફરીથી કહ્યું કે તમે વાંચો. હઝરતે કહ્યું કે મને વાંચતાં આવડતું નથી, અને આ પ્રમાણે ત્રણ વખત બન્યું. ત્રીજી વખતે જેબ્રાઇલે કહ્યું કે “તમે તમારા પરવરદેગારના નામથી વાંચો.” ત્યારે હઝરતે તે પાંચ આયા^૧ વાંચી. હઝરત ઉપર આ પહેલો વહ્ય હતો, પણ પોતાના મનમાં કંઈ જરા ખ્લીક છ એમ માલુમ પડવાથી હઝરત મકકામાં પોતાની સ્ત્રી ખદીજા પાસે પાછા આવ્યા, અને કહ્યું કે મને લૂગડું ઓઢાડ; અને ખદીજાએ હઝરતને લૂગડું ઓઢાડ્યું, અને થોડીવારમાં

હઝરતની ખંડીક જતી રહી, અને શાન્ત થયા. પછી હઝરતે જે બન્યું હતું તે ખદીજને કહી સંભળાવ્યું. ખદીજએ હઝરતને દિલાસો આપ્યો અને પોતાના કાકાના દીકરા “વરકા”^૧ પાસે હઝરતને લઈ જઈ તમામ હકીકત તેને કહી સંભળાવી. વરકાએ હઝરતને ખાતરી આપી કહ્યું કે જે તમારી પાસે આવ્યા હતા તે જેખરાઈલ ફરેશતા છે કે જે અગાઉ પણ પેયગમ્બરો ઉપર એલાહી સંદેશા અને વહ્ય લાવતા. થોડી મુદત પછી વરકા મરણ પામ્યો. પણ મરતી વખતે તેણે દિલગીરી બતાવી હઝરતને કહ્યું કે હું તમારી બેઅસત (પેયગમ્બરી) ના વખતમાં તમને મદદ કરવાને રહ્યો નહિ. હઝરત પાસે જેખરાઈલ પહેલો વહ્ય લાવ્યા તે પછી થોડી મુદતની દરમ્યાન હઝરત ઉપર કાંઈ વહ્ય મોકલવામાં આવ્યો નહિ; અને તે દરમ્યાન હઝરતના મનમાં સહેજ દિલગીરી થઈ, પણ અમુક મુદત વીતી ગયા પછી જ્યારે હઝરત પોતાનું કપડું ઓઢી સૂતા હતા ત્યારે ફરીવાર જેખરાઈલ ફરેશતા આવ્યા અને તેણે હઝરતને નીચે પ્રમાણે કહ્યું, “હે તું તહારા કપડાંમાં વિંટળાએલા, ઉભો થા, અને ધર્મનો ઉપદેશ કર.”^૨ આ હઝરતની પેયગમ્બરી પદવી માટે એલાહી સંદેશો હતો, અને તે “બેઅસત” કહેવાય છે; અને ત્યાર પછીથી હઝરત ઉપર હમેશ વહ્ય ઉતરતા હતા.

૧ એમને વર્કા માનનાઈલ પણ કહે છે.

૨ કુરઆન શરીફ સુરઅ મૂદસસેરો તથા મુઝમ્મેલો જુઓ.

ત્રણ વર્ષ સુધી હજરતે ખાનગી રીતે લોકોને, ખાસ કરીને પોતાનાં સગાં સંબંધીને ધર્મોપદેશ કર્યો. છેવટે ખુદાએ હજરતને જાહેર રીતે ધર્મનો ઘોષ કરવાનો હોકમ કર્યો. સૌથી પહેલી એસ્લામ ધર્મ સ્વીકારનાર પોતાની વફાદાર સ્ત્રી ખલીજા હતી. પછી તેણીની પછી તરતજ કોણે એસ્લામ ધર્મ કબૂલ કર્યો તે વિષે જાણી જાણી હતીસો છે. કેટલાક કહે છે કે તે હજરત અલી હતા, અને તેની પછી ઝદ. અને પછી પહેલા ખલીફા અબુ-ખકક હતા. પછી સુન્નીના મત પ્રમાણે પહેલા ખલીફા અબુ-ખકક હતા; અને તે પછી ટૂંક સુદતની અંદર આશરે ૫૦ માણસો એસ્લામ ધર્મમાં દાખલ થયા. હજરતના બેઅસતના ચોથા વર્ષમાં હજરતે મૂર્તિપૂજાની વિરૂદ્ધ ઉપદેશ કરવા માંડ્યો; જેથી મક્કાના રહેવાસીઓની દુશ્મનાઈ હજરત તરફ ઉશ્કેરાઈ, અને તેઓ મુસલમાન લોકો ઉપર જુલમ જુઝારવા અને તેઓનું અપમાન કરવા મંડ્યા જેમ જેમ મોમેનોની સંખ્યા વધતી ગઈ તેમ તેમ મક્કાના રહેવાસીઓની દુશ્મનાઈ તેઓના તરફ વધતી ગઈ; તેથી કાફીરોના જુલમમાંથી બચવાને માટે હજરતે મુસલમાનોને પરદેશમાં જઈ આશ્રય લેવાનું ફરમાન કર્યું. આ ઉપરથી આશરે ૧૫ માણસો પોતાના કુટુંબ કબીલાને લઈ વહાણમાં બેસી હજીર

૧ અબુમકરનો આખો અર્થ “કુમારીકાનો બાપ” એવા થાય છે. હજરતે જેટલાં લગ્ન કર્યા તેમાં ફક્ત બીજી આઠશાંજ કુંવારાં હતાં. લોકોના મનનું સમાધાન કરતા તેથી તેમને સીદીકનો મરતબો મળ્યો.

શામાં ગયા.^૧ અને ત્યાંના રાજા નજારીએ તેઓને આશ્રય આપી તેમનું રક્ષણ કર્યું, અને ત્રણ વર્ષ પછી પાછા તેઓ મક્કામાં આવ્યા.

બેઅસતના દશમા વર્ષની શરૂઆતે અને પોતાની ૫૦ વર્ષની ઉંમરે હઝરતની સ્ત્રી ખદીજા વફાત પામ્યાં. (કાલુ ઇન્ના લીલાહે વ ઇન્ના એલેહે રાજેઊન.) ૨૫ વર્ષ સુધી તેણી હઝરતના મદદગાર રહ્યાં, અને તેણીની વફાતથી હઝરતને બેહદ દિલગીરી થઇ. વફાત વખતે ખદીજાની ઉંમર ૬૫ વર્ષની હતી. તેજ વર્ષમાં હઝરતના કાકા અબુ-તાલેખ જેણે હઝરતને પોતાના રક્ષણ તળે રાખ્યા હતા તેવણુ પણ વફાત પામ્યા. (કાલુ ઇન્ના લીલાહે વ ઇન્ના એલેહે રાજેઊન.) ખદીજાની વફાત પછી બેએક મહિને હઝરત સૌદાને પરણ્યા અને પહેલા ખલીફાની દીકરી આયેશા સાથે પણ હઝરતે વેવિશાળ કર્યું. કેટલાક માને છે કે હઝરતની મેઅરાજ (રાતે આકાશ તરફ ગયા તે) પણ આજ વર્ષમાં થઈ હતી. પણ કેટલાક માને છે કે બેઅસતના બારમા વર્ષમાં મેઅરાજ થઈ હતી. અબુતાલેખના અને ખદીજાના વફાત પામવા પછી હઝરત મક્કા પાસેના તાયેફ શેહેરમાં ગયા, અને ત્યાંના રહેવાસીઓને એસ્લામ ધર્મમાં દાખલ થવા ઉપદેશ કર્યો; પણ તેઓ પોતાના કાફર પણાને વળગી રહ્યા, તેથી હઝરતને પાછા મક્કે આવવાની ઝડર

પડી. પાછા આવતાં રસ્તામાં જ્યારે હઝરત રાતને વખતે
ખત્તે-નખલામાં^૧ કોરઆને શરીફ વાંચતા હતા ત્યારે
નસીબીનમાંથી સાત જેત્રો હઝરતનો આવાજ સાંભળીને
હઝરતની પાસે આવ્યા અને તરતજ તેઓએ એસ્લામ
ધર્મ કબૂલ કર્યો. ત્રણ મહિના પછી જેત્રોની એક મહોટી
સંખ્યાએ હઝરત પેયગમ્બર પાસે આવી એસ્લામ ધર્મ
ગ્રહણ કર્યો.

એઅસતના ૧૧ મા વર્ષમાં મક્કાના વાર્ષિક મેળાવડા
વખતે મહિનામાંથી છ માણસો હઝરત પેયગમ્બર પાસે આવી
મુસલમાન થયા. તેઓ પાછા મહિને ગયા ત્યારે તેઓએ
પોતાના નવા ધર્મના સમાચાર ત્યાંના ખીજા રહેવાસીઓને
કહ્યા; તેથી તેઓમાંના કેટલાક એસ્લામ ધર્મ કબૂલ કરી
મુસલમાન થયા. આ ઉપરથી આવતા વર્ષના મેળાવડા વખતે
મહિનાના બાર રહેવાસીઓ હઝરત પેયગમ્બર પાસે આવ્યા
અને તેઓએ સોગંદ ખાઈ વચન આપ્યું કે અમે અલ્લાહ
સિવાય ખીજા કોઈ ખુદાને માનીશું નહિ; અને વ્યભિચાર,
ચોરી, નિંદા અને બાળહત્યાથી દૂર રહીશું. જે ઠેકાણે આ
વચન આપવામાં આવ્યું તે “અરફા” અને “મેના” વચ્ચેની
એક જગ્યા છે કે જે “અકાબા” કહેવાતી હતી; તેથી આ
મહિનાના રહેવાસીઓએ આપેલું વચન અકાબાની પહેલી

ઐયઅત કહેવાય છે. જ્યારે તેઓ પાછા મદિને ગયા ત્યારે તેમની સાથે હઝરતે તેમને કોરઆનમાં લખેલા કાયદા શીખવવાને અને ધર્મ-નિયમો બતાવવાને મુસઅબ-બેન-ઓમૈરને મોકલ્યો.

બેઅસતના ૧૩ મા વર્ષમાં જ્યારે મક્કાના મેળાવડાને અને બત્રાનો વખત આવ્યો ત્યારે મદિનેથી ૭૨ પુરૂષો અને બે સ્ત્રીઓ કે જે એસ્લામ ધર્મમાં દાખલ થયાં હતાં તેઓને હઝરત પાસે લાવવામાં આવ્યાં. કુરળાનીને વળતે દિવસે તેઓએ હઝરત પાસે આવી હઝરતને મદિને લઈ જવાની દરખાસ્ત કરી, અને તેઓએ સોગંદ ખાઈ હઝરતને વચન આપ્યું કે તેઓ એસ્લામ ધર્મનું તેઓના જીવને જોખમે પણ રક્ષણ કરવા તૈયાર છે. હઝરતે તેઓની આ દરખાસ્ત સ્વીકારી, અને આ વખતનું આપેલું વચન ખીજી ઐયઅત કહેવાય છે. મક્કાના કોરૈશ લોકોને આ બાબત સહેજ ખબર પડવાથી અને આથી એસ્લામ ધર્મની ચઢીયાતી થશે એમ ખડીક લાગવાથી તેઓ આગળ કરતાં મુસલમાનો ઉપર વધારે ઝુલમ ગુજારવા મંડ્યા. તેથી હઝરતે મુસલમાનોને દેશ છોડી બહાર જવાનું ફરમાન કર્યું, અને તેમનામાંના ઘણા મદિના તરફ રવાના થયા. આ વખતે મક્કાના રહેવાસીઓએ એક સલા લરી હઝરતની વિરૂદ્ધ કાવતરાં

રચવા માંડ્યાં; તે સલાની અંદર અયુ-જહલો^૧ એમ દરખાસ્ત મૂકી કે દરેક કોમમાંથી એકેક જણાએ સાથે ભેગાં થઈ પેયગમ્બરના ઘર ઉપર છાપો મારવો અને હઝરતને મારી નાંખવો; પણ આ બાબત હઝરતને જોખૂરાઈલો અગાઉથી ખબર આપ્યાથી તે રાતે પોતાના બિછાનામાં હઝરત અલીને સૂવાનું ફરમાન કરીને પહેલા બલીફા અયુ-બકની સાથે મક્કા પાસેના એક પહાડમાં નાસી ગયા.^૨ કોરૈશોને આ વાતની ખબર પડતાં તેઓ તરતજ તેઓની પછવાડે પડ્યા; પણ હઝરતને એલાહી મદદ મળવાથી તેઓનું કાંઈ વળ્યું નહિ, અને નિરાશ થઈ પાછા ફર્યા. હઝરત ત્રણ દિવસ સુધી ત્યાં રહ્યા, અને ચોથે દિવસે મદિને જવા નીકળ્યા, ત્યાં ત્રણ દિવસે સહીસલામત પહોંચ્યા. આ વખતથી “હોજૂરા” નો સન શરૂ થાય છે; અને હાલ મુસલમાન લોકોના વર્ષની ગણતરી તે ઉપરથી થાય છે. મદિનાના લોકોએ હઝરત પેયગમ્બરનો ઘણીજ નમ્રતા અને ઘણીજ ખુશીથી આદર-સત્કાર કર્યો; અને તરતજ તેઓએ એક મસ્જેદનો પાયો નાંખ્યો કે જે “મસ્જેદુન-નખી” કહેવાય છે. તેજ વર્ષમાં

૧ એનું પ્રથમ નામ અમર હતું. હઝરતને કનડવાથી કાફરોએ તેને અયુ-હકમ (અક્કલનો પીતા) નામ આપ્યું હતું. તે હઝરતનો સગો થતો હતો. હઝરતથી દુશ્મની રાખવાથી તેનું નામ અયુ-જેહલ પડ્યું હતું.

૨ જુઓ કુરઆન શરીફ સુરએ યાસીન.

અહિંઆં સલમાન-દારસી? કે જે હઝરતના મ્હોટા અસ-
હાબોમાંનો એક હતો તે એસ્લામમાં દાખલ થયો, અને
બળી આજ વર્ષમાં અઝાનના કાયદાનું ફરમાન થયું. અને
હઝરત બેલાલ^૨ને અઝાન આપવા માટે નીમવામાં આવ્યો.

મદિને આવ્યા પછી આશરે દશ વર્ષ પછી હઝરત
પેયગમ્બર વક્ષાત પામ્યા. આ વર્ષે હઝરતે પોતાનો ધર્મ
ફેલાવવામાં અને કાફેરો સાથે લડવામાં શુઝાર્યાં; અને તે
દરમ્યાન કાફેરો સાથે કેટલીક લડાઈઓ પણ લડવામાં આવી;
જે જે લડાઈમાં હઝરતે પોતે ભાગ લઈ લશ્કરની સરદારી
કરી હતી તે “ગઝવાત” કહેવાય છે. અને જે લડાઈમાં
પોતે હાઝર નહોતા, પણ પોતાના સરદારોના હાથ નીચે
લડવામાં આવી હતી તે “સરાયા” કહેવાય છે. સઘળી મળીને

૧ આ ગ્રહસ્થ પણ હઝરતના બોધથી આકર્ષાઈ ઇસ્લામમાં
આવ્યા. તેઓ ધણા વિદ્વાન અને બુદ્ધિશાળી હતા ક્રિશ્ચિયન ધર્મમાં
તેમની કુશળતા ધણી ચઢીઆતી હતી. ઇસ્લામના કેટલાક વિરોધીઓ
કહે છે કે, તેઓ કુરઆન રચીને હઝરતને આપતા હતા પણ આ
આક્ષેપ પાયા વગરનો છે. કારણ કે તેઓ ઇરાન દેશના હોવાથી
અરબી ભાષાનું જ્ઞાન તેઓને તે વખતે જોષએ તેવું ન હતું અને
કુરઆન પાકની ભાષા શુદ્ધ અરબી છે. (જુઓ નારાયણ હેમચંદ્ર કૃત
“હઝરતનું જીવનચરિત્ર પૃષ્ઠ ૧૨૬.)

૨ હઝરત બેલાલ (૨૦)નો હી સ. ૨૦ માં ૭૦ વરસના થઈ
દમિસ્કમાં ઇતેકાલ થયો

૭૦ કરતાં વધારે લડાઈઓ થયેલી છે;^૧ તેમાંથી જૂદા જૂદા મત પ્રમાણે ૧૯ કે ૨૧ કે ૨૪ કે ૨૭ લડાઈઓમાં હઝરત પેયગમ્બર પોતેજ હાજર હતા, અને બાકીની હઝરતના સરદારોના હાથ નીચે લડવામાં આવી હતી.

હજરના બીજા વર્ષમાં હઝરત બહરના મેદાનમાં મક્કાના કોરેશો સામે લડ્યા.* તે યુદ્ધમાં કોરેશોની હાર થઈ, અને અબુ-જહલ મરાયો. વળી આજ વર્ષમાં રમઝાનમાં રોઝા રાખવાનું અને ફેત્રા આપવાનું ફરમાન થયું. વળી કેબલા પશુ બેયતોલ-મોકદ્દસ તરફથી કચ્ચા તરફ ફેરવવામાં આવ્યું, અને હઝરત અલીનું ફાતેમા સાથે લગ્ન થયું.

હજૂરાને ત્રીજે વર્ષે આહોદની લડાઈ થઈ તેમાં હઝરતના કાકા હઝરત હમઝા શહીદ થયા.

હજૂરાના ચોથા વર્ષમાં કેટલીક લડાઈઓ થઈ હતી; તેમાં મુખ્ય લડાઈ બનુ-નઝર નામની ચહુદીકોમ સામે હતી. તેઓને તેઓના ફસાદને લીધે મદિનામાંથી હાંકી કાઢવામાં

૧ આ લડાઈ ઇ. સને ૫૮૦ થી ઇ. સને ૫૯૦ સુધી ચાલી હતી.

* આ લડાઈમાં મુસલમાનો ૩૧૩ હતા, જ્યારે કાફર લોકો ૯૫૦ હતા. પણ કાફરોને મુસલમાનોની સંખ્યા વધારે દેખાઈ અને આખરે કાફરોની હાર થઈ તેમજ કેટલાક કેદી તરીકે પકડાયા. (જુઓ સુરતોલ અનકાલ.)

આબ્યા અને કેટલીક હઠીસો પ્રમાણે આ વર્ષમાં દારૂ પીવાની પણ મના કરવામાં આવી હતી.

હેજૂરાના પાંચમા વર્ષમાં મોરૈયસીઅ અને ખંદકની લડાઈઓ ચહુદીઓ સામે લડવામાં આવી હતી.

હેજૂરાના છઠ્ઠા વર્ષમાં હઝરત જ્યારે મક્કે હજ કરવા ગયા ત્યારે ત્યાંના કોરશો અને હઝરતની વચ્ચે હોદબીચ્યાનું તહનામું થયું. કેટલાકના મત પ્રમાણે હજના કાયદાનું પણ આજ વર્ષે ફરમાન થયું હતું; પણ કેટલાક માને છે કે તે ફરમાન હેજૂરાના નવમે વર્ષે થયું હતું. વળી આજ વર્ષમાં હઝરત પેયગમ્બરે છ પાદશાહોને એસ્લામ ધર્મમાં દાખલ થવા માટે કાગળ લખી મોકલ્યો હતો:—(૧) હખશાનો રાજા નજાશી, (૨) રૂમનો પાદશાહ હરકુલ; (૩) ઈરાનનો રાજા ખુશરૂ પરવીઝ,^૧ (૪) એસ્કંદરીય્યાનો રાજા મોકૈકસ.^૨ (૫) શામનો હાકેમ હરાસ (૬) યમા-

૧. એણે હઝરતનો કાગળ ફાડી નાંખ્યો; અને જ્યારે આ વાતની હઝરતને ખબર પડી ત્યારે તેણે ફરમાવ્યું કે આજ પ્રમાણે તેનું રાજ્ય છિન્નભિન્ન થઈ જઈ પાયમાલ થશે; અને આ હઝરતની ભવિષ્ય વાણીની સત્યતા થોડાજ વખતમાં ઝાહેર થઈ, અને અરબ લોકોએ ઈરાનના રાજ્ય ઉપર ચઢાઈ કરી છતી લીધું.

૨ તેણે ઘણા માનપૂર્વક જવાબ આપી બે કેપ્તી કર્નીઝો હઝરતને ભેટ તરીકે મોકલી. તેમાંની એકનું નામ માવીયા હતું, અને હઝરતનો દીકરો એબ્રાહીમ તેનાથી જન્મ્યો હતો.

માનો હાકેમ હન્ઝા.

હેજૂરાના સાતમા વર્ષમાં હઝરત પોતાનું લશ્કર પોતાની સરદારી તળે ખખર તરફ લઈ ગયા. ખૈખર એક જિલ્લો છે, અને તેમાં ચહુદી લોકો વસતા હતા. તેની અને મદિનાની વચ્ચે આશરે છ દિવસનો રસ્તો છે. આ લડાઈમાં^૧ ચહુદીઓનો પરાજય થયો, અને તેઓના સાત કિલ્લા મુસલમાન લોકોના હાથમાં આવ્યા. અહિં આં એક ચહુદી સ્ત્રીએ હઝરતને ઝેર દેવાની કોશિષ કરી, તેણીએ એક બકરીના બચ્ચાનું માંસ રાંધી તૈયાર કર્યું, પછી તેમાં ઝેર નાંખ્યું અને તે લાવી હઝરત પાસે મૂક્યું. પણ હઝરતને ખખર પડવાથી હઝરતે તેણીને મારી નાંખવાનો હોકમ કર્યો. વળી આ વર્ષે^૨ જિલકઅદ મદિનામાં હઝરત પેચગમ્બરે મક્કાની મોલાકાત લેવાનો એરાદો કર્યો; તેથી ઘણા મુસલમાનોને સાથે લઈ મદિનામાંથી બહાર નીકળ્યા; પણ કૌરશ લોકો દુશ્મનાઈને લીધે સામા થવા લાગ્યા. તેથી હઝરત પશ્ચિમ તરફ ફર્યા અને હોદૈબીયા આગળ પડાવ નાંખ્યો અહિં હોદૈબીયાનું સલાહનામું મુકરર થયું. તેમાં એવો કરાર થયો કે દશ વર્ષ સુધી સઘળી જાતની દુશ્મની બંધ કરવી, અને હવે પછીથી મુસલમાનોને દર વર્ષે એક વખત મક્કાની મોલાકાત લેવા આવવાને અને ત્યાં માત્ર ત્રણ દિવસ સુધી રહેવાને હક્ક આપવામાં આવ્યો.

હિન્દુના આઠમા વર્ષમાં મકકાના રહેવાસીઓએ હોદ્દા-
બીચ્ચાની સંધીમાં થયેલી શરતો તોડ્યાથી હઝરત પેયગમ્બર
મકકા તરફ લશ્કર લઈને ગયા, અને તે જીતી લીધું, અને
કઅબાની અંદરની સઘળી મૂર્તિઓને ભાંગી નાંખી.* થોડા
વખત પછી મુસલમાનો અને હવાઝેનની કોમ વચ્ચે હુનનની
લડાઈ થઈ. આ લડાઈમાં આકાશમાંથી મોકલેલા ફરેશતા-
ઓએ મુસલમાનોને મદદ કરી હતી.

નવમા વર્ષમાં તબુકની લડાઈ થઈ.

દશમા વર્ષમાં ઘણીએક કોમો હઝરત પેયગમ્બર પાસે
આવી એસ્લામ ધર્મમાં દાખલ થઈ. મુસૈલેમા કઝઝાબર
તેપણુ આ વર્ષે હઝરત પેયગમ્બરને મદિને મળવા આવ્યો.

* મકકાના મૂર્તિપુજકો માનતા હતા કે તેઓની મૂર્તિઓ ખુ-
દાની પાસે બલામણુ કરશે તેને નહીં નાબૂદ કરવાને માટે. પણ આ
તેઓના મૂર્ખાઈ ભરેલા વિચારો રદ કરવાને આ વાકય વલ્લ કરવામાં
આવ્યું. (જુઓ સુરતો યુનોસ.)

૧ આ લડાઈ હી. સને ૮ માં સંવાલ મહીનામાં થઈ હતી.

૨ આ સખસ હી. સને ૯ માં યમામાના પ્રદેશમાંથી બની
હતીફાના ટોળાં સાથે મદિને આવ્યો હતો તેની સાથે આવેલા બધા
માણસો મુસલમાન થઈ ગયા હતા, પણ તેણે પેગમ્બર હોવાનો
દાવો કર્યો હતો. હઝરતની વફાત બાદ આ જુઠો દાવો કરનારની
સાથે ૧ લાખ માણસ જોડાયા હતા. પણ આખરે સત્યજનોજ બચ
થયો. અને તે સઘળા ખુદાના કેહરથી હલાક થઈ પાર પડ્યા.

સૂર્યગ્રહણ અને ચંદ્રગ્રહણ વખતે નમાઝ પઢવાના કાયદાનો પણ આ વર્ષે હોકમ કરવામાં આવ્યો. પવિત્ર મકકાની છેલ્લી હજ જે “હજજતોલવદાઅ” કહેવાય છે તેપણ હઝરત પેયગમ્બરે આ વર્ષે કરી; અને તે વખતે લગભગ ૧૨૪૦૦૦ માણસો હઝરતની સાથે હજ કરવા ગયાં હતાં.

૧૧. મા વર્ષની શરૂઆતમાં મહ્મદે હજ કરી હઝરત મદિને પાછા આવ્યા, પછી ખીમાર થયા અને થોડા દિવસની અંદર હઝરત વફાત પામ્યા. (કાલુ ઇતિહાસ લીક્ષાહે વ ઇતિહાસ એલેહેરાજે-ઊન) હઝરત પેયગમ્બરની ખીમારીના ખખર ફેલાયા ત્યારે ત્રણ પુરૂષોએ અને એક સ્ત્રીએ આ પ્રસંગનો લાભ લઈને પોતે પેયગમ્બર છે એમ દાવો કર્યો. આ ત્રણ પુરૂષો મુસૈલેમા, તુલૈહા, અને અસ્વદ હતા; અને ચોથી સજ્જા નામની સ્ત્રી હતી. પહેલા ખલીફાના ખેલાફતની વખતમાં ખાલેદ કે જે એક ખડાદુર લડવૈયો અને મહોટો સરદાર હતો તેને મુસૈલેમા સામે લડવા માટે મોકલવામાં આવ્યો અને એક સખ્ત લડાઈ લડવામાં આવી જેમાં મુસૈલેમા મરાયો. પણ તુલૈહા જલદી તાખે થયો, અને પાછો એસ્લામ ધર્મમાં દાખલ થયો. અસ્વદ આસ કોમનો એક સત્તાવાન આગેવાન હતો. તેને તેના ઘરમાં કુસ-એઝની-અઝદે-યકુસ અને હમ્દાન કોમની એક ટોળીએ મળી મારી નાંખ્યો. આ હઝરત પેયગમ્બરનો ઘણોજ ટૂંક વૃત્તાંત છે, અને આ

ઠેકાણે એટલો હું બસ ધારું છું, કારણ કે હઝરતનો પૂરેપૂરો ઇતિહાસ અને વૃત્તાંત આપતાં તો મહોટાં પુસ્તકો લરાય. જો કે હઝરત પોતે ૧૩૦૦ વર્ષ થયાં વફાત પામ્યા છે, તો પણ આ દુનિયામાં એવી એકે જગ્યા લાગ્યેજ હશે કે જ્યાં એસ્લામ ધર્મનો ફેલાવો થયો ન હોય. દુનિયાના ગમે તે ભાગમાં જાઓ તો ત્યાં તમે જોશો કે મોઅઝઝેન મિનારા ઉપર પોકારે છે કે “અલ્લાહો અકબર, અલ્લાહો અકબર.” “અલ્લાહ સિવાય બીજો કોઈ ખુદા નથી અને મોહમ્મદ તેનો પેયગમ્બર છે.”

કુરઆન શરીફ વિષે ટુંક ઈન્તેખાબ.

કોરઆને શરીફ એસ્લામ ધર્મનું મૂળ અને પાયો છે; અને લાખો કરોડો મુસલમાનોનું તે એક પવિત્ર એલાહી પુસ્તક છે.^૧ સઘળા મુસલમાનો માને છે કે તે ખુદાનું પાક કલામ છે. એ સત્ય વાત છે કે આ દુનિયાની અંદર કોરઆને શરીફ જેવી એકે એવી કેતાબ નથી કે જે હમેશા વંચાતી હોય. મુસલમાનોને માટે દરેક પ્રસંગે અને દરેક જગ્યાએ કોરઆને મજીદ તેઓની અંદગીનું મૂળ છે; અને તેઓની કેળવણી અને શિખામણનો પાયો છે, અને તેઓના ધર્મ-નિયમો તથા કાયદાનો સંગ્રહ છે. એટલે કે કોરઆને શરીફ તેમનું ધર્મ સંબંધી સર્વસ્વ છે. તે પવિત્ર કેતાબ અરબી ભાષામાં લખેલી છે, અને સઘળા વિદ્વાનોએ કબૂલ કરેલું છે કે તે અરબી ભાષાની પરિપૂર્ણ અને ઉત્તમ એબારત (શૈલી) માં લખેલી છે; અને તેમજ કોઈ માણસ તેના જેવું બોલી કે લખી શકે નહિ.^૨ તે હઝરત પેયગમ્બરનો કયામત

૧ જાણીતા ઈંગ્રેજ તવારીખનવેસ મી. ગોડફ્રે હેગીન્સ લખે છે કે:—“જેવી જખરદસ્ત શાનવાળી ઇબારતો ખરૂં જોતાં કુરઆન મજીદની છે, તેનાથી વધારે શ્રેષ્ઠ આખી દુનીયામાંથી મળવી અશક્ય છે,”
(ધ એપોલોજી ફોર મોહમદ જુઓ)

૨. “અને જો તમને તે કુરઆન વીશે કંઈ શંકા હોય, કે જે અમે અમારા અંદાઓપર ઉતાર્યું છે, તો તેના જેવું એકપણ સુરા

સુધી એક ચમત્કાર છે. અને તે ઉપરથી સાબેત થાય છે કે તે ખુદા તરફથીજ આવેલ છે, કારણ કે કોરઆને શરીફમાં કેટલાક ફકરા છે કે જેમાં હઝરતે તે ઝમાનાના ઘણાજ વિદ્વાન અને ફસાહતવાળા અરબોને કોરઆનના જેવી એક સુરા અથવા એકજ આયત લાવવાનું ફરમાવ્યું છે, પણ તેમ કરવાનું કોઈથી બની શક્યું નથી. જૂદે જૂદે પ્રસંગે જેખરાઈલ ફરેશતા દ્વારાએ હઝરત પેયગમ્બરને કોરઆને મજીદ વહ્ય કરવામાં આવ્યું છે. આ પવિત્ર કેતાબમાં જે જે બાબતો લખવામાં આવી છે તેના મુખ્ય ત્રણ ભાગ પાડવામાં આવ્યા છે:—

(૧) હઝરત પેયગમ્બરની અગાઉના પેયગમ્બરોનાં વૃત્તાંત અને લોકોનો ઇતિહાસ; અને પાપીઓ ઉપર થયેલી શિક્ષા તથા સદ્ગુણી માણસોને આપેલો બદલો. (૨) નમાઝ, રોઝા, નેકાહ, તલાક, હજ વગેરેના સંબંધમાં એસ્લામ ધર્મના કાયદાઓ.^૧ (૩) નીતિ, આચાર વિચાર, હેકમત અને તત્ત્વજ્ઞાન તથા સર્વ જાતની શિખામણો. કોરઆન શરીફના કઈ રીતે

લાવો, અને તમે તમારા સાક્ષીઓને ખુદા સીવાય બોલાવો, ને તમે સાચું કહેતા હો.” (સુરતુલ બકરા આયાત ૨૩)

૨. વિદ્વાન મી. મીંગનાટન લખે છે કે “સ્વભાવિક રીતે જે લોકો સાથે અમને મોહબ્બત (પ્રીતી) થઈ શકે છે, તેઓના હક્કોની પૂરતી રીતે સંભાળ આ ઇસ્લામી કાયદાઓમાં હરતી ધરાવે છે અને બીજા કોઈ કાયદો કે જેમાં એથી વધુ અદલ ઇન્સાફ સમાવેશ હોય તે ધ્યાનમાં આવવા મૂકેલ છે. (જુઓ “તોહફતુલ હિંદ” ૫૯૨૨૮)

વિભાગ પાડ્યા છે તે સંબંધી ખરાખર ગણતરી આપવી તે ઘણું મુશ્કેલ છે; કારણ કે તફતીર લખનારાઓ વચ્ચે તે વિષે જૂઠ્ઠા જૂઠ્ઠા મત છે. કોરઆને શરીફના નીચે પ્રમાણે ભાગ પાડવામાં આવ્યા છે:—હર્ફ, કલેમા, આયા, સુરા, રોકુઅ, રોખૂઅ, નેસ્ક, સોલ્સ, જોઝૂવ અને મનઝેલ. (૧) હર્ફ એટલે અક્ષર, અને કોરઆને શરીફની અંદર કેટલાકના મત પ્રમાણે ૩૨૩૬૭૧ અક્ષરો અને કેટલાકના કહેવા પ્રમાણે ૩૩૮૬૦૬ અક્ષરો છે. (૨) કલેમા એટલે શબ્દ; અને કોરઆને શરીફની અંદર જૂઠ્ઠા જૂઠ્ઠા મત પ્રમાણે ૭૭૯૩૪ અથવા ૭૯૯૩૪ શબ્દો છે. (૩) આયાનો મૂળ અર્થ નિશાની થાય છે, પણ ગુજરાતીમાં તેને એક વાક્ય અથવા શ્લોક કહીએ તો ચાલે; અને કોરઆને શરીફની સઘળી આયા સરખી નથી; કેટલીક લાંબી અને કેટલીક ટૂંકી છે. હજરત પેયગમ્બર પછી કોરઆને શરીફની સાત નકલ કરવામાં આવી છે, અને તે નકલો કુફ્રી, ખસૂરી, શામી, મહ્મી, મદની, હેજાઝી અને એરાકી કહેવાય છે; અને આ નકલોમાં કોરઆને શરીફની આયાની જૂઠ્ઠી જૂઠ્ઠી સંખ્યા આપવામાં આવી છે. પણ તે બધીમાં ૬૨૩૬ આયા કરતાં વધારે નથી. (૪) સુરા એટલે પ્રકરણ અથવા અધ્યાય; અને કોરઆને શરીફમાં ૧૧૪ સુરા છે. દરેક સુરાનું નામ હોય છે, અને તે નામો તે સુરામાં આવેલા કોઈ શબ્દ ઉપરથી અથવા કોઈ બનાવ ઉપરથી અથવા તેમાં આવેલા કોઈ માણસના નામ ઉપરથી આપવામાં આવેલા છે; અને તે

અધી સુરાના મુખ્ય બે લાગ છે. કેટલીક મહામાં બેઅસતના વખતમાં વહા કરવામાં આવી છે અને કેટલીક હેઝરા પછી મહિનામાં વહા કરવામાં આવી છે; અને દરેક સુરાની શરૂઆતમાં તે કયાં વહા કરવામાં આવી છે તે બતાવવામાં આવ્યું છે. નવમી સુરા સિવાય દરેક સુરા “બીસ્મીલ્લાહ” થી શરૂ થાય છે. (૫) “રોકુઅ” નો મૂળ અર્થ “નમવું” થાય છે; પણ કોરઆનમાં આશરે ૬ કે ૧૦ આયાને રોકુઅ કહે છે, અને જ્યારે કોરઆન વાંચતી વખતે દરેક રોકુઅ પૂરો થાય છે ત્યારે મુસલમાન લોકો કોરઆનના માનની ખાતર નમે છે; અને કોરઆનમાં જ્યાં એક રોકુઅ પૂરો થાય છે ત્યાં “આઈન” અક્ષર મૂકવામાં આવે છે. (૬) જોઝૂબ એટલે કોરઆનનો ૧/૩૦ ભાગ, અને તેને “સીપારા” પણ કહે છે; અને કોરઆનના એવા ૩૦ સીપારા કરવામાં આવ્યા છે. એટલા માટે કે દરરોજ એક સીપારા લેખે એક મહિનામાં કોરઆન વાંચી શકાય. (૭) “નેસ્ફ” એટલે એક સીપારાનો અરધો ભાગ. (૮) “સોલ્સ” એટલે એક સીપારાનો ત્રીજો ભાગ. (૯) “રોખ્અ” એટલે એક સીપારાનો ચોથો ભાગ. (૧૦) મનઝેલ; અને મનઝેલ કોરઆને શરીફમાં સાત છે, જેથી આખું કોરઆને શરીફ સાત દિવસની અંદર વાંચી જવું સહેલું થાય; કારણ કે હદીસમાં લખેલું છે કે કોરઆને શરીફ સાત દિવસ કરતાં ઓછા દિવસમાં વાંચવું ન જોઈએ. પણ જાણવું જોઈએ કે સુસ અને આયા સિવાયના કોરઆને શરીફના બીજા ભાગો

વાંચવાની સગવડતાને માટેજ તક્સીર લખનારાઓએ હઝરત પેયગમ્બરની પછી કરેલા છે.

૧૧૪ સુરામાંથી ૨૯ સુરા એવી છે કે જે અરબી મૂળા-ક્ષરોથી શરૂ થાય છે, અને એમ માનવામાં આવે છે કે આ અક્ષરોમાં ઘણા ગુહ્ય લેહોનો સમાવેશ થયેલો છે; અને જો કે કેટલાક તક્સીર લખનારાઓએ તે અક્ષરોનો અર્થ કરવાને યત્ન કર્યો છે તો પણ એમ કહી શકાય કે આ અક્ષરોના ચોક્કસ અર્થ ખુદા અને તેના પેયગમ્બર સિવાય ખીજે કોઈ જાણતો નથી. હાલ જે આખું કોરઆને શરીફ આપણા મુસલમાનોના હાથમાં છે તે હઝરત પેયગમ્બરની ઉપર આશરે ૨૩ વર્ષની દરમિયાન કકડે કકડે વહ્ય કરવામાં આવ્યું હતું. અરબ લોકોની ક્તેહ પછી કોરઆને શરીફની નકલો કરીને જૂદા જૂદા પ્રાંતો અને દેશાવરોમાં તે લઈ જવામાં આવ્યું; અને તે વખતે શબ્દો ઉપર ઉચ્ચાર કરવા માટે હરકાત (ચિન્હો) મૂકવામાં આવ્યાં નહોતાં, તેથી અરબ લોકો જૂદી જૂદી રીતે ઉચ્ચાર કરી વાંચતા હતા. પણ ત્રીજા ખલીફાના વખતમાં એવી ધારતી લાગી કે આથી કરીને મુસલમાનોમાં તકરાર ઉઠશે, તેથી તે ખલીફાએ હોકમ કર્યો કે જે બિદ્વાન માણસો કોરઆને શરીફ જાણવામાં પ્રવીણ છે તેઓએ લેગા મળી તમામ નકલોનો મોકાબલો કરી એક સહીહ અને મોઅતખર નકલ તૈયાર કરવી જોઈએ. તે પ્રમાણે જ્યારે એક સહીહ

નકલ તૈયાર કરવામાં આવી ત્યારે તે ઉપરથી બીજી નકલો લખી જૂદા જૂદા દેશાવરોમાં મોકલવામાં આવી અને આગલી નકલોને નાબુદ કરવામાં આવી. હાલમાં પણ કોરઆને શરીફના કેટલાક શબ્દોના જૂદા જૂદા સાત કરાઅત (વાંચન) છે, અને તે કરાઅતો સાત મહોટા ઉસ્તાદ કારીઓએ બતાવેલા છે, અને તે સાત કારીઓ “કુરરાએ-સખ્આ”ના નામથી ઓળખાય છે. તેઓનાં નામ:-એબ્ને-કસીર, આસેમ, અબુ-અમ્ર, હમઝા, કેસાઈ, નાફેઅ, અને એબ્ને આમેર. પણ આ જૂદા જૂદા ઉચ્ચારથી કોરઆને મજીદના મૂળ અર્થમાં કંઈ ફેરફાર થતો નથી, તેથી ઉપર લખેલા સાત કારીઓમાંથી કોઈ એકના ઉચ્ચાર પ્રમાણે કોરઆને શરીફ વાંચવું તે સહીહ છે. આમાં કંઈ પણ શક નથી કે કોરઆને શરીફની જે નકલ હાલ આપણા હાથમાં છે તેમાં કંઈ પણ વધ ઘટ થયા સિવાય હઝરત પેયગમ્બરના વખતમાં જે કોરઆને શરીફ લેખે કરવામાં આવ્યું હતું તેજ આ છે.^૧

૧. પાઠરી ઇમામુદ્દીન પોતાની “હિદાયતુલ મુસલેમીન” સને ૧૮૬૮ માં છપાયેલીના પૃષ્ઠ ૭૦ માં લખે છે કે “કુરઆન આજ સુધી તેજ કુરઆન છે જે હઝરત મોહમ્મદ સાહેબના વખતમાં હતું.” અને સુધરેલી “હિદાયતુલ મુસલેમીન” જે સને ૧૮૭૭ માં છપાયેલી તેના પૃષ્ઠ ૬૭ માં લખે છે કે “મારો એજ ખ્યાલ છે જે (એટલે) કુરઆન ફેરફાર વગર રહ્યું છે અને સદા તેવોજ રહેશે. (જુઓ “તોહફતુલ હિન્દ” પૃષ્ઠ ૩૮)

કેટલાક ઇસલામનાં વીરોધીઓ કહે છે કે કુરઆન શરીફ ઇલાહી કીતાબ નહીં પણ ઇનસાની કલામ છે; પણ એ વાત નવી નથી, બદકે ઘણી જુની અને એટલી જુની કે શરૂઆતમાં હઝરત મોહમ્મદ (સ.) સાહેબનાં જમાનામાં પણ ઇસલામનાં વીરોધીઓ એવુંજ કહેતા હતા.

અસલનાં તેમજ આજના કેટલાક ઇનસારી અને નીચ-ક્ષપાત ખ્રીસ્તીઓ તેમજ કેટલાક બીજી કોમના મોટા મોટા વીદ્વાનોએ પોતાનાં ભાષણોમાં તેમજ પુસ્તકોમાં એ વાત ખુદ્દા દીલથી કબૂલ કરેલ છે, કે કુરઆન શરીફ અરબી ભાષાની પરીપૂર્ણ અને ઉત્તમ ઇબ્રાત (શૈલી)માં લખેલું છે, અને તેમજ કોઈ માણસ તેના જેવું બોલી કે લખી શકે નહીં.

કુરઆન શરીફ પેયગમ્બર (સ.) સાહેબનો એક એવો જાહેર અને કયામત સુધી કાયમ રહેનાર મોજેઓ છે, અને તે આ ઉપરથી સાબીત થાય છે કે તે ખુદાવંદ પાક તરફથીજ આવેલું છે, કે કુરઆન શરીફમાં કેટલીક એવી આયતો છે કે જેને પેયગમ્બર (સ.) સાહેબે તે જમાનાના મોટા મોટા વીદ્વાનો અને ફસાહતવાળા અરબ મૂર્તી પૂજકોને સુરતુલ બકરા આયાત ૨૩ મી કહી સંભળાવેલ.

સુરતુલ બની ઇસરાઈલ, આયત, ૮૯ “ કહે, જો મનુષ્ય અને જીવ્તાત એકઠા થાય, એટલા માટે કે તેઓ આ કુરઆન

જેવું બીજું બનાવી લાવે, તો તેઓ તેના જેવું લાવી શકશે નહીં, અગર જો કે તેઓમાંના કેટલાક બીજા કેટલાકના મદદગાર થાય.”

ઉપર લખેલી સુરતુલ બની ઇસ્રાઇલની આયાતમાં આખું કુરઆન શરીફ, અને સુરતુલ બકરાની આયાતમાં એક પ્રકરણ, અને તેના પછી કેટલીક બીજી આયતોમાં ફક્ત એક આયત (શ્લોક) લાવવાનું ખુદાવંદ પાકે ફરમાવ્યું છે પણ તેમ કરવાનું કોઈથી તે અજ્ઞાનતાના જમાનામાં તો નથી બન્યું, અને તેને આજે સવા તેરસો વર્ષનો લાંબો જમાનો ગુજરી ગયો છે, અને આજે સાયંસનો અને પ્રકાશનો જમાનો ચાલે છે, છતાં હજી કોઈથી પણ એક શ્લોક બનાવી ખુદાઈ ચેલેંજનો જવાબ આપવાનું બન્યું નથી.

આ ચેલેંજ એવી નથી કે જે કોઈના જોવામાં ન આવી હોય, બલકે એવી જાહેર છે કે લાખો નહીં પણ કરોડો ને અબજો કુરઆન શરીફ દુનીયામાં મોજુદ છે, અને તે સર્વેમાં ખાપુકાર આવાજ કરી રહેલ છે. એક ગરીબથી ગરીબ મુસલમાનની ઝોહપડીમાં અને મોટાથી મોટા સુલતાનના બજારમાં હજારો રૂપિયાનાં કીંમતી લુગડાઓમાં લપેટાઈ બજારનાઓને ઝીનત આપે છે, એટલુંજ નહીં બલકે ગયેર મુસલમાનોની જેવી કે ઈંગ્લિસ્તાન, ફ્રાન્સ, જર્મન, ઇટલી અને રશીયન

વીગેરે ભાષાઓમાં તરબુમા થઈ અને તેઓની લાયબ્રેરીઓ તથા શહેનશાહી ખજાનાઓમાં પણ મોજુદ છે. તો આ ઉપરથી સાફ જાહેર થાય છે કે કુરઆન શરીફ ખુદાઈ કલામ છે. અગર ઇનસાની કલામ હોત, તો એક શ્લોક તો શું પણ એક હજાર પુસ્તકો બનાવીને ઇસલામના વીરોધીઓ એકે એક આયતનો જવાબ આપી ચુક્યા હોત, પણ આજ સુધી જેટલા ફીલસુફો અને નામીયા મોટા મોટા વીદ્વાનોએ આ કામ પાછળ કલમ ઉપાડેલ છે, તે લોકોને શરમીદગી સીવાય બીજું કંઈ હાંસીલ થયું નથી.

જ્યારે આપ પેયગમ્બર (સ.) સાહેબે આવી ખુદી ચેલેંજ કરવા છતાં કોઈ વીરોધી મુકાબીલામાં આવ્યો નહીં, ત્યારે ખુદાવંદ પાક તરફથી “સુરે કવસર” વહ્ય થઈ, કે જે આખા કુરઆનમાં ન્હાનામાં ન્હાની સુરા છે, કે જેની ફક્ત ત્રણ આયાત છે, અને બીજી સુરાઓ તમામ એનાથી મોટી છે અને એટલી મોટી કે જેમાં કેટલીક સુરાની બસેંથી ત્રણસેં અને તેથી પણ વધારે આયાતો છે, અને ખુદાના હુકમ પ્રમાણે પેયગમ્બર (સ.) સાહેબે આ સુરાને^૧ પવીત્ર કાઅબાની દીવાલ ઉપર મુકાવી.

“સુરે કવસર” ના વહ્ય થવા અને કાઅબાની દીવાલપર

૧. “ખરેખર અમે તને (પેયગમ્બર સાહેબને) કવસર બક્ષીશ આપી છે, માટે તું તાહરા ખુદાની ખુશી વાસ્તે નમાઝ પઢ અને કુરઆની કર. ખરેખર તાહરો દુસ્મન તે પોતેજ અખતર (વાંઝીઓ) છે. (સુરતુલ કવસર.)

મુકાવામાં ખુદાવંદ પાકનાં કેટલાક ભેદો સમાયલા હતા અને વીરોધીઓને એ દેખાડવું હતું કે આવી નહાની સુરા ફક્ત બનાવી મુકાબીલામાં લાવો. આ સુરાની અંદર અરબીમાં ફક્ત દશ શબ્દો આવેલા છે અને તેનો દરેક શબ્દ એક મોઝાઈકો રાખે છે, અને તેના એક શબ્દ “અબતર”ની તફસીર નીચે લખ્યા પ્રમાણે છે, અને આ સુરા વહ્ય થવાનું મોટું કારણ પણ તેજ છે.

પેયગમ્બર (સ.) સાહેબના બે દીકરા હતા અને તે બેઉ નહાની ઉંમરમાંજ આ દુન્યાએ ફાનીથી કુચ કરી ગયા હતા. ત્યારે આપના વીરોધીઓ કહેતા કે આ માણસનાં (એટલે પેયગમ્બર (સ.) સાહેબનાં) મજહબી બખેડા તેની જીંદગી સુધીનાંજ છે, કેમકે તે પોતે અબતર^૧ છે. એક વખત આસ-બીન-વ એલ આપ પેયગમ્બર (સ.) ને રસ્તામાં મળ્યો, અને તેની સાથે આપ (સ.) સાહેબે થોડીક વાત કરી ચાલ્યા ગયા, અને તે પછી કુરેશનાં કેટલાક સરદારો એ મજકુર માણસને પૂછ્યું કે તું કેાની સાથે વાત કરતો હતો? તેણે જવાબ આપ્યો કે હું તે “અબતર” સાથે વાત કરતો હતો. જ્યારે આપ (સ.)ને આ વાતની ખબર પડી તો આપ જરા દીલગીર થયા, તો ખુદાવંદ પાકે આપ (સ.)ના વીરોધીઓને એ સુરામાં જવાબ આપેલ છે, અને આપને બેહેશ્તમાંની નેહર કવસર બક્ષીસ આપવાની, અને આ

૧. જે માણસને દીકરો ન હોય તેને અરબ લોકો “અબતર” કહેતા હતા.

બાબતની તસદ્દી અને દીલાસો આપ્યો કે તમારો દીકરો નથી, પણ તમામ રૂએઝમીનનાં મુસલમાનો કે જે રોજે ક્યામત સુધી થતા રહેશે તે સર્વે તમારા ફરજંદો છે, બદકે દીકરાઓ કરતાં પણ વધારે તમારા ફરમાબરદાર થઈને રહેશે. અસલ મતલબ દીકરાથી નામ કાયમ રહેવાની છે, તો તમારા દીનની નસલ ક્યામત સુધી તમારા ઉમ્મતીઓથી કાયમ રહેશે, અને તે ક્યામત સુધી મુનકતે થનાર નથી, અને ખરેખર તમારો દુશ્મન તે પોતેજ વાંઝીઓ (અબતર) છે. હવે આ બેઉ જાહેર બાબતો કેટલી સાફ નજરે દેખાએ છે, કે આપ (સ.)નાં નામ લેનાર ગુલામો દુન્યા ઉપર ચાલીસ કરોડ મોબુદ છે, અને તે અબતર કહેનારાઓનું તો નામ લેનાર એક કુતરો પણ નજરે પડતો નથી. અને ખરા વાંઝીઆ તે લોકોજ સાબીત થયા છે.

કુરઆન શરીફની સદાકતનાં પુરતાં વર્ણુન સાથના દાખલા અને પેશીનગોયો (લવીખ્યવાણીઓ) અને મોજેઝાઓનું વર્ણુન જો વીગતવાર લખવામાં આવે તો તેના સાફ કેટલાંક મોટાં પુસ્તકોની જરૂર પડે. કેમકે કુરઆન શરીફમાં ફક્ત મોજેઝાઓ સાત હજાર કરતાં પણ થોડાક વધારે છે, અને મોટા મોટા ઉદમાઓએ કુરઆન શરીફની પાંચ પાંચ અને દશ દશ, બદકે ઈસલામના મશહૂર ખુઝરગાને દીન ઈમામ ગીઝાલી (રહ.) એ ચાલીસ મોટી જુલ્લોમાં તફસીર કીધેલ છે તોપણ આખીરમાં આ કામમાં પોતે અપૂર્ણ હોવાનું કબૂલ કરેલ છે.

વિદ્વાનોના મત.

અત્યાર સુધીમાં ખુદાની કુદરત, હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ. વ.) અને કુરઆન પાકના સંબંધમાં ટુંક ઇન્તેખાબ જોઈ ચુક્યા છીએ. હવે આપણે હઝરતની સીફતો, તેમનો પેગમ્બરી દાવો ખરો હોવા વિષે, તથા ઇસ્લામ તલવારના બળથી ફેલાયો છે કે કેમ ? ઇસ્લામના રીત રીવાજો, કાયદા કાનુનો સામાન્ય દુન્યાને લાગુ પડતા છે કે નહીં ? તથા કુરઆન પાક ખુદાઈ પુસ્તક છે કે મનુષ્યકૃત, તે ચમત્કારીક છે કે નહીં ? અને તે દુનીયાને એક સરખું લાલદાયી છે કે કેમ ? એ બીજેરે જોવા માંગીશું તો ઇસ્લામમાં એવા એવા બાહોશ નરો નજરે પડશે કે જે ઉપલા સવાલોને અછલ્લી દલીલથીજ સાબિત કરી આપે; પરંતુ તે “માફું હુંજ વખાણું” એ શુત્રને આધીન થવા જેવું થઈ પડે, અને તેથીજ વિધર્મીઓએ આપેલા મતોને આમેજ કરી, પુસ્તક મજકુરનો મૂળ હેતુ સંભાલવામાં આવે તોજ વ્યાજખી કહેવાય.

મોહમેદન ધર્મ અને રાજ્યની ઉત્પત્તિ.

(૧)

મી. જમીયતરામ ગૌરીશંકર શાસ્ત્રી ખી. એ રચિત અને “ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટી” મારફત પ્રગટ થયેલ “જગતનો અર્વાચીન ઇતિહાસ” નામક પુસ્તકના પૃષ્ઠ ૨૨ ઉપર “મુસલમાન ધર્મ અને રાજ્યની ઉત્પત્તિ અને સ્થાપના” એ વિષયની શરૂઆત કરતાં લખનાર જણાવે છે કે “જેહ પુરૂષે પૃથ્વીના ઘણા ભાગના ધર્મ અને રાજ્યોમાં મોટો ફેરફાર કરી નાંખ્યો તેનો જન્મ અરબસ્તાનના મકકા શહેરમાં ઇસ્વીસનના ૫૬૯ વર્ષને સુમારે થયો.”^૧ ઇત્યાદી.

*

*

*

વળી એજ પુસ્તકના ૩૦ માં પૃષ્ઠ ઉપર એજ વિષયની સમાપ્તિ કરતાં લખે છે કે:—

“.....આસ્તિક મુસલમાન ગ્રંથકારો એમનાં અતિશય

૧ પ્રોફેસર મેક્ષ મૂલર લખે છે કે, સંખ્યલક્ષિય આરબ દેશનું નામ છે, એથી પણ જાણવાને સ્પષ્ટ કારણ મળે છે કે, એ બવિષ્ય વાણી હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ. વ.) ને મોટે હતી અને તેજ પ્રમાણે આપનો જન્મ ત્યાં થવાથી એ બવિષ્ય વાણી પણ સાચી પડી છે. (જુઓ પીરબદા સદરફીન કૃત હમારા નખીનું પવિત્ર જીવન પૃષ્ઠ ૮૮)

વખાણુ કરે તેમાં નવાઈ નથી. અને જુના ખ્રિસ્તી અને યાહુદી ઇતિહાસકારો એમની અતિ નિંદા કરે એ પણ સ્વાભાવિક છે, કેમકે તેઓના ધર્મને એઓ તોડનાર હતા. હાલના યુરોપીયન ગ્રંથકારોમાં પણ મતભેદ છે. તેઓ એમનો પેગમ્બર પણાનો દાવો અને એમના ચમત્કારો કબુલ ન રાખે એનાં કારણ ઉઘાડાં છે. એટલું તો બધા કબુલ કરે છે કે પૃથ્વી ઉપર મોટા ફેરફાર કરનારા પ્રતાપી પુરૂષો થઈ ગયા છે, તેમાં ઘણે ઉંચે દરજ્જે બેસવાને એઓ (હઝરત મોહમ્મદ સ. અ.) લાયક છે. આરબોને એમણે બહુ સુધાર્યા અને વધારે સારો ધર્મ ઘણી પ્રજાઓને એમણે દેખાડ્યો. તે,.....એમના ચમત્કારો, એમની સાત સ્વર્ગની મુસાફરી^૧ એમનાં સ્વપ્નાં, અને જીખરાઈલ ફરેસ્તા જોડેની મુલાકાતો વિગેરે ઘણીક બાબતો (જેનું વર્ણન કરવાને આ પુસ્તકમાં જગ્યા નથી)” વિગેરે. (જુઓ જગત્નો અર્વાચીન ઇતિહાસ. પૃષ્ઠ ૨૨.)

હઝરત વિષે સ્વામી રામતીર્થ.

(૨)

વળી હમારા નબી પાકે હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ.) ના ગુણુ ગાન કરતાં હિંદુઓના સર્વ માન્ય ધર્મ ગુરૂ સ્વામી રામતીર્થ એક જગ્યાએ જણાવે છે કે:-

૧ હઝરતનું મેઅરાજે જવું તે.

“ ઇતિહાસ અને સ્વાનુભવથી સિદ્ધ થાય છે કે જ્યારે લોક સમુદાય એકત્રિત થાય છે અને માણસોની દૃષ્ટિ તથા હસ્તો એક થાય છે ત્યારે અંતઃકરણનું ઐક્ય સાધવાની અમૂલ્ય સંધી વારંવાર પ્રાપ્ત થાય છે. જાણતાં અજાણતાં એક બીજાની ભાવના તથા વિચારની અદલાબદલી થાય છે અને સર્વ લોકો મનોવૃત્તિ, વિચાર અને આત્મિક તેજની સામાન્ય ભૂમી ઉપર આવી પડે છે. આ રીતે સર્વના હૃદયમાં પરસ્પર પ્રેમ અને ઐક્યની લાગણીનો ઉદભવ થાય છે. મૂર્ખ તથા લડાયક આરબ લોકોને એક દિવસમાં નિદાન (કાંઈ નહિં તો) પાંચ વાર પણ નિમાજ પઢાવીને ખુદા સન્મુખ લાવવામાં હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ.) નું ચાતુર્ય દેખાઈ આવે છે. આ રીતે તે મહાન હઝરત વ્યવસ્થા શૂન્ય પ્રદેશમાં એક અંધટિત પ્રજા બનાવવાને કૃણીભૂત થયા. ”

પ્રિયજનો ! “લાઈલાહા એલદલલાહ” અર્થાત્ ઇશ્વરજ એક સત્ય છે, તે શીવાય સર્વ મિથ્યા છે. એ ખરું છે કે હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ. વ.) ના કહેવાના ભાવાર્થનો કેટલીક વખત ખોટો અર્થ કરવામાં આવ્યો છે અને ઘણી વખત એમને ખોટી રીતે અનુસરવામાં આવ્યા છે; પરંતુ જેને સત્ય જણાય છે, તેણે તો અવશ્ય એ સત્યવાળા વિચારને ‘પૂજ્યભાવથી’ ‘પોતાનું’ મસ્તક નમાવવું જોઈએ. ”
વિગેરે. (જુઓ સ્વામી રામતીર્થનું જીવનચરિત્ર.)

મુસલમાની ધર્મશાસ્ત્ર ઉત્તમ છે.

(૩)

કુરાન શરીફના દેશીઓ જેઓ કુરાન પાક વિષે તરેહવાર બનાવટી વાતો કરે છે તેવાઓના બોલવા-લખવામાં કેટલી બધી અસત્યતા છે, તે માટે નીચલો એક દાખલો બહુજ ઉપયોગી થઈ પડશે:—

“ હિન્દુઓની સ્મૃતિ, ધર્મશાસ્ત્ર અને કાયદાની રચના તથા વર્ગીકરણ બન્ને ઉલટ સુલટ છે, જેથી હિન્દુ રાષ્ટ્રની અસહ્યતાજ સિદ્ધ થાય છે. એ લોક કોઈ પણ ચીજનો અવેજ રખાવ્યા વિના કરજે નાણું આપતા ન હતા, તે પણ એ લોકના જંગલીપણાનો એક નમૂનો છે! હિન્દુઓનો ધર્મગ્રંથ જુઠી જુઠાની આપવાને એક ભારી ગુણ માને છે! અને શાસ્ત્રોમાં અનિશ્ચીતપણું પુષ્કળ છે જેથી ધર્મશાસ્ત્રના અર્થ કરતા બે પંડિતો કદી પણ એક મત થાય નહીં. મુસલમાની ધર્મશાસ્ત્ર, હિન્દુઓના ધર્મશાસ્ત્રથી બહુજ ઉત્તમ છે.”^૧
 બીગેરે (જુઓ Mills India Vol. II)

૧ કુરાનશરીફનો અંગ્રેજીમાં તરજુમો કરનાર અંગ્રેજ વિદ્વાન સેલ સાહેબ સદરહુ તરજુમાની પ્રસ્તાવનામાં લખે છે કે, જે જે નીખાલસ તવહીદ કુરાન શરીફ શીખવે છે તે બીજા કોઈ પુસ્તકે શીખવી નથી. ટુંકામાં કહીએ તો કુરાનશરીફમાં કોઈ પણ ઉપયોગી બાબત છોડી દીધી નથી.

(જુઓ ઇસ્લામીક ન્યુઝ. તા. ૧૩-૧૧-૧૬)

ઈસલામ, નીતિ અને હમારા નબી.

(૪)

મી. રણછોડભાઈ ઉદયરામ રચિત “ પાદશાહી રાજનીતિ” નામક પુસ્તક જે સને ૧૮૬૦ માં પ્રગટ થયલું છે અને જે કચ્છના મહારાજાધિરાજ મિરજાં મહારાઉ શ્રી ખેંગારજી સાહેબ સવાઈ બહાદુર જી. સી. આઈ. ઇ. ને અર્પણ કરવામાં આવેલું છે. તે પુસ્તકની પ્રસ્તાવનામાં મી. રણછોડભાઈ લખે છે કે:—

“ હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ. વ.) પેગંબર સાહેબે શ્રીમુખે કહ્યું છે કે, “નીતિનો મહીમા વધારવા માટે પ્રભુ ભણીથી મને મોકલવામાં આવ્યો છે.” વળી તેમણે આજ્ઞા કરી છે કે “પરમેશ્વરની નીતિની ટેવ પાડો.” આમ આજ્ઞા કરવાનું કારણ એટલુંજ કે, તેમના અનુયાયી અથવા ધર્મ માનનારા નિશ્ચય જાણે કે, નીતિ એ ખરેખર પરમેશ્વરી આજ્ઞા છે અને એના જેવો ખીજો એકે સદ્ગુણ નથી. શ્રદ્ધાવાન લોકોને પગલે ચાલવાવાળાઓ જે જાગરણ કરે છે, અને રોજી (અપવાસ) રાખે છે તેઓને નીતિને રસ્તે ચાલવાની ફરજ છે, કારણ કે કયામતને દિવસે જે શુભ નીતિ અને શુભ કરણી હશે તે કાંટામાં તોલાશે. પંડિતો કહી ગયા છે કે, નીતિનો સુધારો એ એક સીધો માર્ગ છે. જે માર્ગે ચડ્યા વિના શ્રેષ્ઠ સરદારી રૂપી જે છેવટ સ્થાન તે સ્થાને પોહોંચી

શકાય એમ છે નહીં. વળી એવી જાતની નીતિ વિના સદ્ગુણ રૂપી સામગ્રી, પશુપણાના વનમાંથી મનુષ્યપણાની રાજધાનીમાં લઈ જઈ શકાય એમ નથી.” વિગેરે.

*

*

*

વળી એજ લેખક એજ પુસ્તકના ૧૯ માં પૃષ્ઠના ૧૦ માં પ્રકરણમાં “વિનય-અદ્વય” એ હેડીંગ નીચે લખે છે કે:—

“અયોગ્ય વચન અને નિન્દકરણીથી પોતાની મનોવૃત્તિને જ રોકી રાખવી, તથા યોગ્યતા પ્રમાણે પોતાની તેમજ બીજા મનુષ્યોની પ્રતિષ્ઠા રાખવી. તેમજ કોઈ પ્રકારે કોઈનું માન ઘટાડવું નહીં. એનું નામ વિનય છે. હઝરત મોહંમદ (સ. અ. વ.) પેગંબર સાહેબને અનુસરીને આપણે વિનય શીખવો; કારણ કે તે એક વિનયનો ભંડાર હતો.” અને “હઝરત મોહંમદ (સ. અ. વ.) પેગંબરના જેવા સુધરેલા અને વિનયવાળા ઘણા ઓછાજ થયા છે, માટે એમનું ઉદાહરણ (દાખલો) લઈને વિનય શીખવો. કેમકે, તેઓમાંના વિનયનો ગુણ પ્રભુ ભણીથી પ્રાપ્ત થયલો હતો.”

(જુઓ “પાદશાહી રાજનિતી.”)

હઝરતનો ધર્મ મોટા આભાર સાથનો છે.

(૫)

સર એડવીન આરનાલ્ડ, કે, સી. એસ. આઈ. પોતાના પુસ્તક “પર્લસ ઓફ ધી ફ્રેથ,” ના દીબાચામાં લખે છે કે:—

“આ સાથની જૂદી જૂદી કવીતાઓના પાનામાં મેં નબ્બાણું સુંદર નામો ગણ્યાં છે, અને દરેક નામ સાથે જાણે કે એક હીંદી મુસલમાનીની નજરે-ઈસલામી બાબતો ઉપરથી જૂદા જૂદા ઉપજાવેલ દાખલો આપનાર બનાવ, આયત, નોંધ અથવા તકશીર જોડ્યા છે, ઠામ ઠામ ખુદા કુરઆનની આયતોના ચોક્કસ ભાગનો કે જે ભાગમાં આ પાક નામ હોય, અથવા તે ઉપર આને લગતું કાંઈ પણ અજવાળું પડતું હોય, તેનો (જેમ અને તેમ મૂળ શબ્દાનુસારે) તરજુમો કર્યો છે. આવી રીતે ઈસલામનો સામાન્ય મજહૂબ નવા અને અનુકુળ પડતા આકારમાં રજુ કરવાનું યોગ્ય ધાર્યું છે, કારણ આવા વીશેષણોની લાંબી નોંધોમાં કુરઆનના ઘણા ખરા દરેક વીચારો આવે છે. જમાલીઅતવાળી તેમજ જલાલીઅતવાળી; પવીત્ર બોધક કીતાબ (કુરઆન) નીતીમાં ખુલ્લું પરંતુ ધર્મમાં વીકટ અને કઠીન ખ્રીસ્તી ધર્મ મત-પંથ માટે સ્નેહથી ભરપૂર છે, અને તેમ હમેશાં રહેવી જોઈએ કારણ, જો કે સેળીઅન અરબ જાતી માતા તરીકે અને ચહુદી પંથ પીતા તરીકે એવી હાલતમાં ઈસ્લામ રણમાં જન્મ્યું હતું; તો પણ એને પાળનાર તો પૂર્વનું ખ્રીસ્તી મતજ હતું, અને હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ. વ.) નો, હઝરત ઈસા (અ.સ.) તરફનો અને તેના ધર્મ તરફનો ભાવ, મોટાં માન અને આભાર સાથનો છે. કેટલીક બાબતોમાં તેઓનું જેટલું સરખાપણું છે. તેટલું મોટું જુના અને નવા ધર્મ પંથોમાં જૂદાપણું નથી. ઈસલામનો આત્મા (મૂળ)

અક્ષાહની એકતાઈ (એકપણું) છે; તેનું જીવન (અથવા મધ્ય-
બીંદુ) તેની મરજી ઉપર રાજી રહેવાનો વારંવારનો બોધ છે.
ધર્મની તબારીખમાં એથેન્સમાં “અબ્બાયા ઇશ્વર” ને જાહેર
કરનાર, પોતા તંબુ બનાવનારની આકૃતિ (હજરત ખતીબના
વેપાર અર્થે) ઉઠેા લઈ જનાર હજરત મોહમ્મદ (સલ.)
અબ્બુહાહ અને આમીનાના પુત્ર કરતાં વધુ ઉંચ નથી, કે
જેણે અરબસ્તાનનાં મોટાં મંદીરમાંથી તેઓના વડા અક્ષાહો
તઆલા (મોટામાં મોટા અક્ષાહ)--સીવાય સઘળા ખુતો
(મૂર્તિઓ)નો નાશ કર્યો, અને તે પૂરાની અને જાણીતી જગામાં
જગતનું જીવન રાજ્ય અને અસલતા અને એકતા સ્થાપ્યાં.
તે ઉપરથી તે આશ્ચર્યકારક અને બક્ષેશવાળા ઉસ્તાદે
નવા મતો અને નવા સુધારાઓનું નવું રાજ્ય બનાવ્યું
તથા આદમજાતના છઠ્ઠા ભાગને સુધારવા, નવેસરથી
બહાર પાડવા તૈયાર કર્યા કે જે પ્રસંગ પાછલા વખતો
લાવશે. ” (જુઓ-પર્લસ ઓફ ધ ફેથ.)

ઈસલામ અને પરહેજગારી.

(૬)

મરહુમ બાબુ ભૂદેવ સુખોપાધ્યાય રચિત “દેશકી
ખાત” ના સામાજિક પ્રબન્ધમાં લખ્યું છે કે:—

“છપરા (બંગાલ) શહેર નિવાસી કેટલાક બ્રાહ્મણોએ ત્યાંના

એક નામીયા મોલવી સંબંધમાં મને કહ્યું કે, મહાશય ! મુસલમાન થવાથી શું થાય છે ? મોલવી સાહેબનું મન અને આચાર વિચાર એવા પવિત્ર છે કે હમે ખાદ્યાણુ લોકલી કદાચ તેમનો જોડો ઉઠાવીએ તો એવો વિચાર હમને કદી પણ થાય નહીં કે અમે અપવિત્ર થઈ ગયા ! ખરેખર મુસલમાનોમાં એવા ઉદાર ચિત્તવાલા અને પવિત્ર કર્મ કરવાવાળા અનેક બુબુર્ગો આજે પણ હયાત છે ! વિગેરે.”

(જુઓ “દેશકી ખાત”)

ખત્તા અને ઈસલામ

(૭)

વળી હાલની સુધરેલી કૃતી પ્રમાણે સાયન્ટીફીક રીતે જોતાં પણ “સુન્નત” (ખત્તા) કરાવવાની બાબદમાં ઈસલામ કેટલો બ્યાજખી છે તે નીચલાં દ્રષ્ટાંત ઉપરથી જોઈ શકાય એમ છે. એ અગત્યના વિષય પરત્વે કચ્છ માંડવીનીવાશી વૈદ્ય શા. શીવજી જેઠાભાઈ “ધન્વન્તરિ” માસીકના અક્ટોબર ૧૯૧૩ ના અંકના ૩૬૦-૩૬૧ માં પૃષ્ઠમાં “સુન્નત વિષે ચર્ચા” એ હેડીંગ નીચે લખતાં જણાવે છે કે;—

“અર્વાચીન કાળના ચાલતા જમાનામાં મનુષ્યોની વિર્ય-વિકાર સંબંધી નબળાઈ ઘણીજ જોવામાં આવે છે. ત્રીસ પાંત્રીસ વર્ષના યુવાનો ધાતુની નબળાઈને લીધે પુરૂષત્વહિન અને

વૃદ્ધ જેવા બની જાય છે. આ સંબંધમાં ખારીક તપાસ કરતાં
 મુખ્ય કારણ સંપૂર્ણ યુવાની પ્રાપ્ત થતાં પહેલાં કેટલીક જાતનાં
 કુકર્મો, અજ્ઞાન સોબતીઓની સંગતથી ઉછરતાં નહાનાં ખા-
 નકોને હાથ રસ (Masturbation) ની કુટેવ લાગુ પડે છે
 તે જણાય છે. શરૂઆતમાં અત્યંત આનંદ થતો માલમ પડે
 છે, પરંતુ તેની સાથે એવો તો સખ્ત આંચકો લાગે છે કે,
 આખા શરીરની નસે નસ ખેંચાઈ નબળી પડતી જાય છે.
 આવી કુટેવવાળાને તુર્તમાં કોઈ સારો સોબતી મળતો નથી
 કે સારી શીખામણ આપી આવી અધમ અને દુષ્ટ ટેવમાંથી
 મુક્ત કરે. માખાપોને પણ આ ખાબતની ખબર પડતી નથી,
 જેથી તેઓ પણ ખેદરકાર રહે છે. વળી ગુપ્ત અભ્યવો વિષે
 માસ્તરો તરફથી ખુદી શીખામણ મળતી રહે છે એમ જણાતું
 નથી. તેથી લાંબી મુદત સુધી તેઓ કુટેવમાં ફસાએલા રહે
 છે. આમ થવાથી શારિરીક નબળાઈ, પ્રત્યેક અભ્યવોમાં અ-
 શક્તિ, યાદદાસ્તનું ગુમ થવું, કબજાઆત, ખોરાક પ્રત્યે અરૂચી,
 મનની અંદર થતા અનેક જાતના દુષ્ટ વિચારો વગેરે અનેક
 રોગના તેઓ ભોગ થઈ પડે છે; પરંતુ જ્યારે તે આ ખા-
 બતમાં જાણીતા થાય, મતલબ કે હાથરસની કુટેવનાં માઠાં
 પરિણામ હેમના જોવામાં આવે ત્યારેજ ઘણો પશ્ચાતાપ કરી
 નશીબને વાંક આપે છે. વળી નીચ સંગતને લીધે ખરાબ
 વ્યસનોમાં પણ તેઓ ફસાય છે. એવી એવી કુટેવોથી પ્રમેહ,
 ચાંદી, ટાંકી, વીગેરે ગરમીનાં દર્દો લાગુ પડે છે. પ્રથમ પ્રમેહની

સાથે ચાંદી થાય છે તે વખતે ઇંદ્રીયપર સોળે થાય છે અને ચામડી ઉપર ચઢતી નથી. અંદરના ભાગમાં ચાંદી હોય તેને દબા પહોંચે નહિ, જેથી સોળે દિન પ્રતિદિન વધારે થતો જાય છે, ત્યારે અતિશય પિંડા સહન કરવી પડે છે. આવી બાબતો શરમને લઈ કુટુંબીઓમાં જાહેર કરી શકાતી નથી. આખરે જ્યારે દર્દી અત્યંત રોગનો ભોગ થઈ પડે છે ત્યારે તે વાતને જાહેર કરે છે. એટલે પછી તહેના યોગ્ય ઇલાજો લેવામાં આવતાં કેટલેક વખતે તે પીડાથી મુક્ત થાય છે. આવી જાતના ગુપ્ત અવ્યવેના દર્દીઓ ઘણે ભાગે આપણી હિંદુ કોમમાં સેંકડે ૭૫ થી ૮૦ ટકા કે તેથી પણ વધારે જોવામાં આવે છે, જ્યારે મુસલમાન કોમમાં આવા દર્દીઓ ઘણા જોવામાં આવતા નથી. તહેનું મુખ્ય કારણ તપાસતાં, તે કોમમાં (ઈસ્લામમાં) ઇંદ્રિય આગળની ચામડી કાપી નાંખવામાં આવે છે, જેને “સુન્નત બેસાડવું” એમ કહે છે તેજ જણાય છે. હિંદુ કોમમાં આવો રિવાજજ નથી. જેથી સ્વભાવિક રીતે પ્રશ્ન (સવાલ) એ ઉદ્ભવે છે કે “સુન્નત બેસાડવું” (ઇંદ્રિય આગળની ચામડી કપાવવી) તે લાલદાયીક છે કે કેમ? આ બાબતમાં કચ્છ અંજાર ડીસ્પેન્સરીના ડાક્ટર રા. રા. આત્મારામ કેશવજી સ્વરચિત “આત્મારામ અનુલવ” નામે પુસ્તકમાં જણાવે છે કે, “મહારા અડતાલીસ વર્ષના ડાક્ટર તરીકેના ધંધાના અનુલવમાં હજારો દર્દીઓ જનનેંદ્રિયનાં દર્દમાં આવી ગયાં છે. તેમાં ધાતુવિકારનાં દર્દવાળા જેઓમાં

ઘણાખરા ચાલીસ વર્ષની અંદર નામદં બની ગયેલા, કેટલાકને ધાતુ શ્રાવનો વિકાર, કેટલાકને વિર્ય સ્થંભનની ખામી અને કેટલાકને ધાતુવિકારના કારણથીજ નામદંઈના જેઓ ભોગ થઈ પડેલા તેવા બધાઓમાં સંકડે નેવું ટકા હિંદુઓ હતા. તેઓને ધાતુવિકારનાં કારણે પુછતાં કબુલ કરેલું કે ૧૩-૧૪ વર્ષની કાચી ઉંમરે તેમનાં માબાપોએ પરણાવેલ અથવા તો કુસંગથી હસ્તદોષની કુટેવ જેને અંગ્રેજીમાં Masturbation અથવા (Self abuse) કહે છે તેવી ટેવ પડેલી, એવા મહારા અનુભવમાં હિંદુઓ આવેલા છે; પરંતુ પારસી અને અંગ્રેજોનાં છોકરાંઓમાં પણ એ બદી બહુજ ચાલે છે એમ ઘણેક ઠેકાણે મહારા વાંચવામાં આવ્યું છે. આવી ખરાબી (કૃત્રિમ જાગૃતી) સુન્નતવાળાઓમાં મહારા જોવામાં આવી નથી. મહેં પોતે મહારા છોકરાની સુન્નત પ્રમાણે ચામડી કાપી હતી. અને બધાઓને સલાહ આપું છું કે, પોતાનાં છોકરાંઓની સુન્નત મુજબ ચામડી કપાવવી, એ ઘણુંજ સારું છે. જો બધા ધર્મવાળાઓ આ સુન્નતના રીવાજને કબુલ કરે તો છોકરાઓની તંદુરસ્તી સારી રહે અને જનનેદ્રિય પણ વિશેષ દ્રઢ થાય.”

આગળ ચાલતાં એજ વૈદ્યરાજ વૈદ્યકય રીતીથી લખે છે કે:-

“હવે આ ઉપરથી જણાય છે કે સુન્નત ખેસાડવાથી ગુપ્ત ઇન્દ્રિયમાં કૃત્રિમ જાગૃતી થતી નથી અને તેથી ખરેખર

ફાયદોજ થાય છે.^૧ તો આવો લાલદાયક રીવાજ આપણી હિન્દુ કોમમાં ચાલુ કરવામાં શું અડચણ છે ?^૨ આ બાબતમાં આપનો તથા અન્ય વૈધરાજોનો અભિપ્રાય આપના લોકપ્રિય માસિકમાં પ્રગટ કરવાની ઘણી જરૂર છે કારણ કે, ધન્વન્તરિના હજારો વાંચકો આ બાબતથી જાણીતા થાય, અને તેથી એકંદરે જનસમાજને લાલ થયા વિના રહેજ નહીં”

(જુઓ “ધન્વન્તરી” માસીક ઓક્ટોબર ૧૯૧૩)

૧ રાંદેરનો એક ડાક્ટર એકવાર કહેવા લાગ્યો કે “મારી પાસે પેસાબની જગ્યાના કેટલાક દર્દીઓ આવેલા, તેમની મેં દવા કરેલી અને તેમની મેં ખત્તા કરેલી જેથી તેઓ સારા થઈ ગયેલા, ખત્તા કરવાથી કેટલીક બીમારી ટળે છે. એ ખત્તાનો રીવાજ કહાડનાર મહા હોશીયાર માણસ હોવો જોઈએ.”

(જુઓ “તોહફતુલ હિંદ.” પૃષ્ઠ ૨૨૩)

૨ ખત્તા કરવાનો રિવાજ ખ્રિસ્તીઓમાં ચાલુ હતો. (જુઓ પ્રેરિતોના કૃત્યો. ૧૫-૧-૫ તથા ૨૧; ૨૩ અને ૨૬) તવારિષે કીલીસીયા પાન ૪૩ માં છે કે પીતર યાકુબ અને યોહાન સુન્નત કરવાની તરફેણમાં રહ્યા હતા. એજ ક્રિતાબના પાન ૪૨ માં છે કે, યાહુદીઓના તરિકાની તથા મુસાની વિધાની પાખંદી ઉપર ખ્રિસ્તી મંડળાઓ લાંબી મુદત સુધી રહી હતી. પાઉલને ખ્રિસ્તીઓમાંથી કહાડી નાખે છે તેમ છતાં પોતાના એક શિષ્ય તીમોથીઅસ નામનાની ખત્તા પોતે કીધી હતી. (જુઓ પ્રેરિતોના કૃત્ય ૧૬, ૩.) વળી ખરનાખાની ધન્વન્તર જે સર્વ ભાષામાં છપાયેલી છે તેમાં પણ ખત્તા કરવાની ઘણી તાકીદ છે.

હઝરતનો જન્મ અને મુફલેશી.

(૮)

“પ્રસિદ્ધ પેગમ્બરો અને કોમો” ના બનાવનાર મી. ડ્રસ્ટમજી હોરમસજી બલભાઈ શાહીએડકાર (૧૮૭૩) પોતાના પુસ્તકની પ્રસ્તાવનાના બીજા પેજ ઉપર લખે છે કે:—

“.....મુસલમાનોના પેગમ્બર હઝરત મોહંમદ (સ. અ. વ.) ઘણા નાચાર માળાપનું બચ્ચું હતું; તેમની નાની વયેમાંજ તેમનાં માળાપ મરણ પામવે, તેમના કાકાએ તેમને પાલી, સાથ ફેરવી, વેપારની માહીતગારી આપ્યા પછી; એક ખતીબા નામની વિધવા સ્ત્રીનું વેપારનું કામ કરવા આડતીઆ ઠેરવી આપ્યા હતા. એવી રીતે, મુફલેશીના ભોગ થઈ પડેલાં કુંગાલ માળાપના બેટાઓએ, પોતેથી જનમ પામવા પછી, પહેલે મુફલેશી ભોગવી હતી:—

“પણ પાછળથી, તેઓ એકદમ કેમ વધ્યા ? કેવી અછલ ખરચી તેઓએ કરોડો માનવીઓને પોતાને નમતા કીધા ? પોતપોતાનો ધર્મ ફેલાવતાં તેઓએ શું શું સમજાવટ-શક્તિ-ઓ કામે લગાડી ? કેવી કેવી મુશીબતો શોશી ? કેવી અથાક મેહેનત લીધી ? પારકાંના મન ઉપર અસર કરનારો કેવી અછલ—શક્તિ વાપરી ? કેવી આફતોમાં ફસી પડ્યા હતા ? તેમાંથી કેમ બચી ગયા હતા ? પોત પોતાનો ધર્મ ફેલાવવામાં

તેઓ કેમ ફાળ્યા ? એ સઘળું જાણવા, એથી અણુજાણ્યાં
ચાલાક મનને, શું ઉલટ લરી હોંશ નહીં થાય ?^૧ વીગેરે.

૧ આલખનારે પ્રસ્તાવનામાં ઉપર પ્રમાણે લખવા પછી; હમારા
હઝરત વિષે અને કુગનશ્ચરીફ સંબંધમાં ઘણી જગ્યાએ અધટીત અને
અસબ્ય ભાષા વાપરી છે એટલુંજ નહિ પણ કેટલીક બાબદો અતિ-
શ્ચયોક્તિ ભરેલી અને સત્યથી વેગળી છે. એ ઉપરથી તા. ૧૩ મી
ફેબ્રુઆરી ૧૮૭૪ ને દીને મુંબઈમાં પારસીઓ જોડે મુસલમાનોનાં
મોટું હુક્કુડ થવા પામ્યું હતું. અને એ ચોપડીનો મુંબઈ સરકારે નાશ
કરાવ્યો હતો એડવર્ડ ગીબન, વોશીંગટન અરવીંગ અને મી. સેલ
વીગેરે જેવા જાણીતા અંગ્રેજ લખનારાઓએ હમારા હઝરત વિષે ઘણો
હલકો અભિપ્રાય આપ્યો છે એમ લખનારે સફેદ ઉપર જણાવ્યું
છે, પણ ઉપલાજ લખનારાઓ હઝરત વિષે કેવા ઉચ્ચ અભિપ્રાય
આપે છે તે આ પુસ્તકનો અભ્યાસ કરનારને જણાઈ આવશે કે,
મી. શહીએડકાફના એમ લખવામાં કેટલું બધું ખોટાઈ છે. પ્રસિદ્ધ
પેગમ્બરોના કતોં મી. રસ્તમજી હોરમસજી જલભાઈના એ પુસ્તક
માટે મરહુમ મી. મનચેરજી કાવસજી શાપુરજી લંગડાના (મનસુખ)
“મુંબઈનો ફેસાદ” (૧૮૭૪) નામના પુસ્તકના ૫ મે પાને નીચે પ્રમાણે
લખે છે:—

“હવે બ્યાજખીની રાહે હમારે કયુલ કરવું જોઈએ છે કે, મય-
કુર પારસી તરજુમો કરનારમાં, જે કંઈ વધારે બહોશી હોતો તો,
અથવા તેનામાં જાહેર લખાણો કરવાનો વધારે સારી અજમાએશ
અને કાબેલીયત હોતો તો, જે ધપથી તેણે પોતાનું આખું પુસ્તક લખ્યું
છે, તે ધપમાં તે લખતે નહીં લગભગ એ આખું પુસ્તક, જેમાં
પારસીએના-તથા અંગરેજોના-તથા મુસલમાનોના-તથા ઇહાઉદી-
ઓના પેગમ્બરોની વાતો લખેઆમાં આવી છે, તે હમોએ કંઈક

મી. મનસુખની પારસી કોમને સૂચના.

(૯)

વળી મરહુમ શેઠ મનચેરજી કાવસજી મનસુખ
“ મુંબઈનો ફેસાદ ” નામના પોતે પ્રગટ કરેલા એ પુસ્તકના

ધેઆંણથી વાંચીજા છે, અને આએ જોગવાઈએ ખોલલી રીતે હમો કહીએ છે કે, જેમ અસલ ફકરાઓના સુધ અને ઘટતા તરજુમાનું કશું ઠેકાણું નથી, તેમજ તેનો ગુજરાતી ભાષાની એખારતનું બંધાણ અને રચના ઘણી જગોએ એખીએલ-ગલત અને ગુંચવાડા બરેલી છે. એવો વીચાર હમો આજેજ કહેવા નીકલેઆ નથી, પણ ઝીઆ ૧૦) દસ મહીનાની વાતપર, જેઆરે એક મીતરે, એ પુસ્તકની એક નકલ હમો ઉપર મોકલી, હમાઈ મત પુછીજા હતું, તેજ વખતે હમારા ઘણાએક કદરદાન મીતરોની હજુર, એજ મુજબના વીચારો હમોએ ખોલલી રીતે કહી સંભલાવેઆ હતા, અને એ ચોપડીને તપાસીને પસંદ કરનારા તરીકે, કેટલાએક જાણીતા ગરહસથોએ, જે સરટીફીકેટો આપી છે, તેઓના મત કે મરતખાની હમોએ ખીલકુલ દરકાર કીધી નહી હતી. હમો પક્ષા બરોસાથી માંનીએ છે, કે જે લાએકીવારા ગરહસથોએ મજકુર ફસતમજનાં લખાણવાળી ચોપડી વીશે સારા વોચારોની “સરટીફીકેટો” આપી છે, તે ગરહસથોએ, એ ચોપડીનું લખાણ શરઆતથી તે આખરી તલક, વાંચવાનીકે તપાસવાની તજદી લીધીજ નહી હસે, અને માતર એક ચોપડી છપાવનાર ગરીબ શખસને વરતાવાનીજ નેમ રાખી હસે, હાલ એ બાબત ઉપર, એ કરતાં ને વધારે ખોલવાને હમો અગતનું અને મુતાસેબ ધારતા નથી. (આ લેખ અત્રે મીં મનસુખની અસલી ભાષા પ્રમાણેજ ઉતારી લવામાં આવ્યો છે.) (જુઓ મુંબઈનો ફેસાદ)

૫૬ માં પૃષ્ઠ ઉપર લખતાં હુમારા નબી હઝરત મોહંમદ (સ. અ.) માટે જણાવે છે કે:—

“મોહમદ પેગમ્બર જેવા ખુલંદ હરજને ધરાવનારને, તેમનાં મોહત પાછલ કોઈબી પારસી બદગોઈ અથવા બેઅદબી ભ-રેલા શખુનો જાણી જોઈને બોલે અથવા લખે તો હુમો કહીએ છે કે તેવો સખસ ખુદ પારસીનીજ દીનનાં ફરમાન મુજબ તકસીરવાર છે, અને કોઈબી ખરો જરતોશતી તેના બોલવાને કંઈબી વજન આપે નહી, તે સત જાણવું.” ઇત્યાદિ.

ઈસલામ અને ભાઈચારો.

(૯)

ઈસલામ કેટલો નિર્મળ-સ્વચ્છ અને સમાનભાવવાળો છે તે વિષે મી. કેનનટેલર નામના પાદરીએ ઈ. સને ૧૮૮૭ ના અક્ટોબર માસની ૭ મી તારીખે વુલવર્ડ્ઝમ્પટન (વાલ્વોર) માં ધર્મ સંબંધી વાદવિવાદ ચલાવવા જે સમાજ મળી હતી, તેમાં વિવેચન કરતી વખતે જણાવ્યું હતું તે બહુજ જાણવા જોગ અને ઈસલામ માટે મજબુત દ્રષ્ટાંત હોવાથી સદાબંધ તે હેઠળ ઉતારી લેવામાં એક જાતની મને મોજ મળે છે. સદરહુ પાદરીનો અભિપ્રાય નીચે પ્રમાણે તે સમાજમાં જાહેર થયો હતો:—

“દુન્યાના મોટા ભાગ ઉપર ધર્મનો ફેલાવો કરવામાં

ક્રિશ્ચિયન ધર્મ કરતાં ઇસલામ ધર્મ વધારે ક્રોધમંદ નિવડયો છે. (આખી સમાજમાં આશ્ચર્ય સાથે ઘભરાટ) અંધકારમાંથી ઇસલામમાં દાખલ થયેલા લોકો ક્રિશ્ચિયનો કરતાં પુષ્કળ છે. એટલુંજ નહીં, પણ ક્રિશ્ચિયન ધર્મ કેટલાક દેશોમાં ખરેખર પાછો હઠતો જાય છે. (ઘભરાટ) મુસલમાન પ્રજાને ક્રિશ્ચિયન બનાવવાની કોશીશો અપકીર્તિ સાથે નીષ્ફળ નીવડી છે. આપણે જોઈ પકડી શકતા નથી એટલુંજ નહીં, પણ આપણને આપણું સાચવી રાખવું પણ મુશ્કેલ થઈ પડે છે. ઇસલામ મોરોછોથી જાવા સુધી અને જંગખારથી ચીન સુધી પોહાંચેલો છે. આફ્રિકામાં રાક્ષસી ડગલાં ભરી ફેલાઈ રહેલો છે. કાંગો અને અને જાંબેસીમાં તેણે પ્રવેશ કર્યો છે. યુગેન્ડા કે જે હબશી રાજ્યોમાં સૌથી વધારે જોરાવર છે, તે હાલમાં બધો મુસલમાન થઈ ગયો છે. પશ્ચિમ (યુરોપ તરફ) નો સુધારો કે જે હિન્દુસ્તાનમાં હિન્દુ ધર્મનું મૂળ ખોદે છે તે ઇસલામ માટે રસ્તો સાફ કરવાનું કામ સારું છે. હિન્દુસ્તાનમાં રપાા કરોડની વસ્તીમાં ૫ કરોડ મુસલમાનો તો મોજુદ છે.^૧ અને આફ્રિકામાં તો અરધી વસ્તી કરતાં પણ મુસલમાનો વધારે છે. ઇસલામનો એ કાંઈ ઉપર ઉપરનો પ્રાથમિક ફેલાવો છે એમ સમજવાનું નથી; પરંતુ તે પોતાના શિષ્યોને કાયમને માટે કાળુમાં લઈ લે છે. ક્રિશ્ચિયન ધર્મ પોતાની પકડમાં

સેન્સસની છેલ્લી ગણતરી મુજબ હિન્દુસ્તાનમાં લગભગ ૬૧ થી ૭ કરોડ મુસલમાનો છે.

જોઈએ તેવો મજબુત નથી. કોઈ આફ્રિકન કોમે કદાચ મુસલમાન ધર્મ અંગીકાર કર્યો તો પછી તે કોમ પાછી તેની જંગલી સ્થિતિમાં જતી નથી. એટલુંજ નહીં, પણ ક્રિશ્ચિયન ધર્મનો પણ સ્વીકાર તે કોમ કરતી નથી.”

“ઇસલામે સુધારાને માટે ક્રિશ્ચિયન ધર્મ કરતાં વધારે સાધનો પેદા કરેલાં છે. ઇસલામના અનુભવ સિદ્ધ પરિણામો વિષે અંગ્રેજી અમલદારો અને બીજા મુસાફરોએ વર્ણવેલા મજબુરને દાખલા તરીકે લઈએ તો માલમ પડે છે કે ન્યારે કોઈ હુબશી કોમ ઇસલામ ધર્મ સ્વીકારે છે કે તેમાંથી અધર્મ, મૂર્તિ પુજા, વહેમ, મનુષ્યલક્ષણ, મનુષ્યલોગ, બાળહત્યા, ધંતર મંતર વિગેરે સર્વ નાબુદ થઈ જાય છે. તેઓ કપડાં પહેરવાં શરૂ કરે છે. તેમનામાં દુર્ગંધને બદલે સ્વચ્છતા આવે છે. તેઓ પોતાનો મોલો અને ટેક જાળવી રાખવાનું શીખે છે. મેહેમાનદારી એ એક ધર્મ સંબંધી ફરજ ગણવા લાગે છે. છાકટપણું અને જુગાર બંધ થાય છે. વિનયરહિત નાચના જલસા અને સ્ત્રી પુરૂષોના લેણસેણ સમાગમનો અંત આવી જાય છે. પતીવ્રત એક ભારે સદ્ગુણ ગણવા લાગે છે. દરિ-દ્રતાને બદલે ઉદ્યોગ વધે છે. સ્વેચ્છાચારિપણું નિયમ પ્રમાણે વર્તવાથી બંધ થાય છે. વ્યવસ્થા અને શાંતિ પ્રસરે છે. ખુની હુમલાઓ કરવાની તથા જાનબરો અને ગુલામો ઉપર ઘાતકી-પણું ગુજારવાનો અટકાવ થાય છે. દયા, પરોપકાર અને

ભાઈબંધીની લાગણી મનમાં ઠસે છે, વધારે સ્ત્રીઓ પરણવા અને ગુલામીના રોવાજનું ધોરણ નક્કી કરવામાં આવે છે; અને તેથી થતી ખરાબી ઉપર દાખ મુકવામાં આવે છે.”

“ઈસલામ એ આખી દુનિયામાં સૌથી જોરાવર મઘ-નિષેધક (દારૂ-તાડી ઇત્યાદી કેફી વસ્તુની વિરુદ્ધ) મંડળ છે; પણ યુરોપીયન વહેવારની વૃદ્ધિ તો હાલમાં ખરૂં પુછો તો છાકટપણા, દુરાચાર અને બ્રષ્ટતાના ફેલાવાનીજ ગરજ સારે છે. ઈસલામ હલકા પ્રકારનો ઉપરચોટીઓ સુધારો દાખલ ન કરતાં લખવા-વાંચવાનું, સફાઈબંધ કપડાં પહેરવાનું, સ્વચ્છ રહેવાનું, સચ્ચાઈથી ચાલવાનું, અને ટેક જાળવી રાખવાનું શીખવે છે. તેના હદમાં રાખનાર અને સુધારાનું શિક્ષણ આપનાર ગુણો ઘણા અન્યથા જેવા છે. આફ્રિકામાં પૈસાની ગંજાવર રકમો અને કીંમતી હાલગીઓનો જે મોટો ભોગ આપણા તરફથી આપવામાં આવ્યો છે; તેના પ્રમાણમાં આપણે કેટલું થોડું કરી બતાવ્યું છે! ક્રિશ્ચિયનોની ગણતરી હજારોથી થાય છે ત્યારે મુસલમાનોની ગણતરી લાખોથી થાય છે. આવા ભારે મામલા સાથે આપણે મુકાબલો કરવાનો છે. આ વાતો ઘણીજ અણગમતી લાગે છે, પરંતુ તે હસી કાઢવી એ મૂર્ખાઈ છે. આપણે પ્રથમથી એમજ માનીને ચાલવાનું છે કે ઈસલામ એ ક્રિશ્ચિયન ધર્મથી ઉલટો ધર્મ નથી, પણ તે અરધો ક્રિશ્ચિયન ધર્મ છે. ઈસલામ એ ક્રિશ્ચિયન ધર્મના મૂળ તત્ત્વો સાથે હઝરત

ઈબ્રાહીમ^૧ અને હઝરત મુસાના^૨ ધર્મનો સાર છે. યાહુદી ધર્મ બીજાને પોતામાં લેતો નથી, પણ ઇસલામે તો આખા જગતને માટે પોતાના દરવાજા ખુલ્લા રાખ્યા છે. જો કે તે એકજ પ્રજામાં ફેલાયલો ધર્મ હતો, તોપણ તે આખી દુનિયાને પહોંચી વળવા ખુલ્લો થયો છે. મુસલમાનો માને છે કે મોટા ૪ પેગમ્બરો છે. ખુદાના હોસ્ત હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ.સ.) ખુદાનું ફરમાન સમજાવનાર હઝરત મુસા, (અ. સ.) ખુદાની લીલાથી પેદા થયેલા હઝરત ઈસા (અ. સ.) અને ખુદાના પેગમ્બર હઝરત મોહમ્મદ”

“હઝરત મોહમ્મદના શિક્ષણમાં ક્રિશ્ચિયન ધર્મ વિરુદ્ધ કાંઈ નથી. તે યાહુદી ધર્મ અને ક્રિશ્ચિયન ધર્મ એ બે વચ્ચેનો પંથ છે. આ સુધારાવાળો યાહુદી ધર્મ (ઈસલામ) આફ્રિકા અને એશિયામાં જોત જોતામાં ફેરી વળ્યો છે; કારણ કે આફ્રિકા અને શામ (સીરિયા) ના પાઠરીઓએ ક્રિશ્ચિયન ધર્મ વિષે તરેહવાર બાબતો દાખલ કરી હતી. તેઓ કુંવારા રહીને બદફેલીની સામા થવાની કોશીશ કરતા હતા. દુનિયાના વેહેવારથી અલગ રહેવું, એ તેમનામાં વિશુદ્ધિનો માર્ગ હતો, અને ગલીચી એ સન્યાસની પવિત્રતાની એક ખુબી ગણાતી હતી. ”

૧ અબ્રાહામ. ૨ મોસીસ. ૩ ક્રિશ્ચિયન સાધુઓ કુંવારા રહી બદફેલી કરતા હતા.

“ લોકો ખરૂં પુછે તો ખરા ખુદા સિવાય બીજાને માનતા હતા. પ્રાણાર્પણ કરનારાઓનું, ઋષિઓનું, અને દેવ દેવતાઓનું પુજન કરતા હતા. ઇસલામ એ સઘળો સડો અને વહેમ સદંતર નાખુદ કરી નાખ્યો. ધર્મ સંબંધી નકામા વાદવિવાદ કરનારાઓને તેણે ધ્રુજવી મુક્યા. કુંવારાપણાની ઝંઘગીને લક્ષિતની રાજ્યગાદી ગણી તેને જે પ્રતિષ્ઠા વધારવામાં આવતી હતી તેને જાહેર રીતે વખોડી કાઢી. પ્રભુની એકતા અને શ્રેષ્ઠતા જેવા મૂખ્ય ગુણો તેણે જાહેરમાં લાવી મુક્યા. મુનીવૃત્તને ઠેકાણે પુરુષાતન આણી મુકયું. ગુલામને આશા આપી, માણસ જાતને લાઈચારો આપ્યો અને માનવીના રવલાવની ખરી પરિક્ષા કરી આપી.”

“ ઇસલામ મિતાહાર, સ્વચ્છતા, નેકી, ન્યાય, ધૈર્ય, હિમ્મત, પરાપકાર, મહેમાનદારી, પ્રમાણિકપણું, સંતોષ વિગેરે જે ગુણો જરૂરના છે, તે શીખવે છે. તે ડહાપણું, ન્યાય, નીતિ, કાયદા કાનુન, અને ધૈર્ય એ ચાર સહગુણો ગ્રહણ કરવાનો અને સાત લારે ચાપોનો ત્યાગ કરવાનો બોધ કરે છે. માણસના લાઈચારા માટે ખ્રિસ્તી ધર્મનો સંકલ્પ ઘણોજ લારી છે. પરંતુ ઇસલામનો ખરો વ્યવારોપયોગી લાઈચારો સઘળા મુસલમાનોને અરસપરસ સમાનતા શીખવે છે. જે માણસ ઇસલામ ધર્મ સ્વીકારે છે તેને લાગલોજ મિત્રાચારીના મંડળમાં દાખલ કરવામાં આવે છે.

તે એકદમ પંદર કરોડ^૧ જેટલી સંખ્યાવાળા બંધુ વર્ગનો મેમ્બર થઈ જાય છે. ખ્રિસ્તી ધર્મ અંગીકાર કરનાર માણસને સામાજિક જીવનમાં બીજાઓની બરાબર ગણવામાં આવતો નથી. પરંતુ ઇસલામનો ભાઈચારો તો એક ખરો ભાઈચારો છે. લખવા વાંચવામાં તો “પ્રિય બંધુઓ” કરતાં પણ વધારે મીઠાસવાળા શબ્દો વાપરવામાં આવે છે; પણ હમેશની જીવનમાં આપણે ભાગ્યેજ તેમને તે પ્રમાણે ગણીએ છીએ. કુચ્છનું પુસ્તક સાકાર સ્વર્ગ બતાવે છે એ ખરું છે; પરંતુ તે પરસ્પર મિલનસારીના જે હક આપે છે તે વધારે મજબુત હેતુના હોય છે.”

“આફ્રિકાના લોકોને ક્રિશ્ચિયન બનાવવામાં વધારે સ્ત્રીઓ પરણવાનો રિવાજ અને ઘરઘરાઉ શુલામગીરી એ બે બાબતો ખરેખરી આડે આવે છે. હઝરત મુસાની માફક હઝરત મોહમ્મદે એ બાબતોની મનાઇ કરી નથી; (કારણ કે) એ બંને ધર્મ અશક્ય હતું. પણ તેમણે તેથી થતી ખુરામતો ઘટાડવાનો પ્રયત્ન કરેલો છે. શુલામગીરી એ કાંઈ ઇસલામ ધર્મના કાનુનો પૈકીનો ભાગ નથી. હઝરત મુસા અને સેન્ટ પૉલની માફક હઝરત મોહમ્મદે પણ તેને એક અનિવાર્ય અહિત સમજી ચાલવા દીધી છે. મુસલમાનોમાં તે એક ઘણીજ સાલસ વિધીથી

૧ હાલમાં ઇસલામીઓની કુલ સંખ્યા ૩૦ કરોડ ઉપર છે.

ચાલે છે. અને યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સના હબસીઓની ગુલામ-
ગીરીથી ઘણે દરજ્જે નરમ છે. ઘણી સ્ત્રીઓ પરણવાનો
રિવાજ એ એક મુશ્કેલ સવાલ છે. હઝરત મુસા (અ. સ.)
એ રીવાજ અટકાવ્યો નહોતો; હઝરત હાઉદ (અ. સ.)
એ તેનો વહીવટ ચાલુ રાખ્યો હતો અને ન્યુ સ્ટેટ્સમાં પણ
તેની પ્રત્યક્ષ મનાઇ કરવામાં આવી નહોતી. હઝરત મો-
હમ્મદ (સ. અ. વ.) એ તો વધારે સ્ત્રીઓ પરણવાની
બેહદ છૂટ ઉપર હાથ મુક્યો છે. યુરોપ, તુર્કસ્તાન, અલ-
જરિયા અને મિસર જેવાં સૌથી સુધરેલા મુસલમાન દે-
શોમાં પણ આ રિવાજ એક ખાસ નિયમ તરીકે નહી
પણ એક અપવાદરૂપે ચાલે છે. ? વધારે સ્ત્રીઓ પરણવાના
રિવાજમાં તેની સઘળી ધુરાઇઓ છતાં બીજા બદલો વાળી
આપનારા કાયદા પણ ઘણા છે. તેણે સ્ત્રી જાતની બાળ-
હત્યા નાબુદ કરી છે. દરેક સ્ત્રીને એક કાયદેસર વાલી
આપ્યો છે. વધારે સ્ત્રીઓ પરણવાનો રીવાજ જેવી રીતે
મુસલામને કલંક લગાડે છે તેથી હજાર દરજ્જે વધારે અ-
નેક ઘણીઓ કરવાનો રિવાજ ખ્રિસ્તી પ્રજા માત્રને કલંક
લગાડનારો છે. વધારે સ્ત્રીઓ પરણવાના રીવાજને લીધે

---

૧ કેન્ડીઆમાં ૪૦ હજાર મુસલમાનોમાં વધારે સ્ત્રીઓ પર-
ણવાનો એક પણ દાખલો જોવામાં આવ્યો નથી. (જુઓ પીરખદા
મોટામીઆ કૃત રસુલે અરબી. પૃષ્ઠ ૧૫૨ ઉપરની નોટ.)

મુસલમાની દેશના લોકો પરકોમમાં નીકળી જવાના રસ્તા-થી તદ્દન ખચેલા છે. ”

“ મરજી પ્રમાણે અનેક ધણી કરવાનો રિવાજ કે જે ક્રિશ્ચિયન સમસ્ત પ્રજાને કલંક લગાડનારો છે, અને જેનું ઇસલામમાં કોઈ નામ પણ જાણતું નથી; તેનાં કરતાં મુસલમાની દેશોમાંનો વધારે સ્ત્રીઓ પરણવાનો રિવાજ કે જેની ચોકસ હદ ખાંધવામાં આવી છે, તે ઘણેજ સ્ત્રીઓ દરજ્જે સ્ત્રીઓની પ્રતિષ્ઠા ઘટાડનારો અને તેને હાની પહોંચાડનારો છે. વધારે ધણી કરનાર ક્રિશ્ચિયન પ્રજાને વધારે સ્ત્રીઓ કરનાર મુસલમાન પ્રજા તરફ પથરા ફેંકવાનો (નિંદા કરવાનો) કોઈ પણ પ્રકારે હક પહોંચતો નથી. ખીજા ધરની ખાંપણ તરફ નજર દોડાવ્યા પેહેલાં આપણે આપણા ધરની ખાંપણ સુધારવી જોઈએ. મુસલમાન દેશોના ચાર દુષણો—૧ વધારે સ્ત્રીઓ પરણવાનો રિવાજ. ૨ ગુલામગીરી. ૩ લોંડીઓને ઘરમાં રાખવાનો રિવાજ. ૪ છેડા છુટકાની છૂટ્ટ-એ કાંઈ એકલા ઇસલામમાંજ નથી. જો કે હાલમાં નથી તો શું થયું પણ આપણી જાણમાં યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ કે જે એક ક્રિશ્ચિયન દેશ છે અને જેમાં અંગ્રેજી બંધુ મંડળની પ્રજા વસે છે, તેમાં પણ વધારે ખરાબ રૂપમાં તે ફેલાયલાં હતાં. ”

“ મુસલમાનોનો સહાયાર કેટલીક બાબતમાં આપણાં

કરતાં વધારે ચઢતો છે. માલિકની મરજીને આધિન રહેવામાં, મિતાહારમાં, ખેરાતમાં, ઇમાનદારીમાં અને લાઇ-આરામાં તેઓ એક એવો નમુનો આપણી આગળ રજુ કરે છે કે તે પ્રમાણે આપણે ચાલીએ તોજ આપણું ભલું થવાનું છે. ઇસ્લામે છાકટાપણું, જુગાર અને વ્યભીચર કે જે ક્રિશ્ચીયન દેશોમાં મોટામાં મોટાં દુષણો છે તેમનો નાશ કર્યો છે. ઇસ્લામ કે જેણે પૂર્વ તરફના લોકોને પોતાના કબુમાં લઇ લીધા છે તે ક્રીશ્ચીયન ધર્મની તદ્દન ખરોખર આવી લાગ્યો છે, તે પ્રાચીન મીસરના આબીસિનીઆના (ક્રિશ્ચીયન) દેવળોમાં હલકા બંદોબસ્ત કરતાં ઘણું દરજ્જે ચઢી-યાતો છે. ” વીગેરે. (જુઓ Faith of Islam)

ઇસલામથી સજીવન રહેલા બીજા ધરમો.

(૧૦)

ઇંગ્લાંડમાં પ્રગટ થતાં “રેનોલ્ડ” નામના છાપામાં હબલ્ડ્યુ એમ. થોમ્સ નામના એક અંગ્રેજ ખારીસ્ટરે “દુનિયાના મહાન ઉસ્તાદોએ આપેલું શિક્ષણ” એ મથાળા હેઠળ એક અતિ જાણવા લાયક લેખ લખ્યો છે, જેમાંથી નીચલી બીના ઉતારી લેવામાં આવે છે:—

મહાન કોન્સ્ટનટાઇને પોતાના રાજ્યમાં ખ્રીસ્તી ધર્મની સ્થાપના કરી જેના પરીણામમાં, ખ્રીસ્તી ધર્મના વડાઓ જે

કોઈ તેમના ધર્મથી વિરૂધ મત દરશાવે તેમની સાથે ખુન-
ખાર લડાઈ મચાવવાનો તેમનો જાણે હક્ક હોય તેવો જૂઠો
ડોળ ધાલવા લાગ્યા. ખ્રીસ્તી, યાહુદીઓ, મીસરના લોકો,
અને રોમના લોકો પોતપોતામાં જબરી વઢવાડ કરવા
લાગ્યા. પુર્વ તરફના ખ્રીસ્તીઓ ધર્મના કાનુનોમાં વાદવી-
વાદ કરવામાં પોતાનો વખત ફેકટ ગાળવા લાગ્યા અને
પશ્ચિમના ખ્રીસ્તીઓ વધારે અને વધારે મૂર્તીપુજકોની
ક્રીયાઓ અને રંગ રાગ તરફ ખુબુ ઢળતા ગયા. વેપાર,
હુન્નર અને વિદ્યાનો નાશ થયો હતો, અને ધર્મ મસ્કરી
રૂપે રહ્યો હતો. માત્ર અરબસ્તાન ઇસલામના સખખથી ઘા-
તકી ફેરફારથી મોટે ભાગે બચી ગયું હતું અને ત્યાં ખુદા
ઉપર તવક્કલ (એટલે લડસો) અને ઇમાન (એટલે વીશ્વાસ)
રાખવાનો જુસ્સો સજીવન થયો હતો. ખ્રીસ્તી શિક્ષણના
ઓઠાં તળે જે દુષ્ટ મીસરણ પસાર થતું હતું તેથી સચા-
ઇનો ઉથલો જરૂરી હતો. હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ.
વ.) ન હતે તો આજે ખ્રીસ્તી ધર્મ નાશ પામેલા
પંથોની સંક્રમાં હતે, એવું જો કહેવામાં આવે તો
તેમાં અતીશયોકતી કરેલી ગણાશે નહીં.”

“ ઇસ્વી સનના છઠા સૈકાથી સોળમા સૈકા સુધીનો સમય
અંધકારના ઝમાના તરીકે ઓલખાય છે તે સમયમાં પર-
દેશીઓના ધર્મોપદેશની સત્તા હેઠલ ધર્મ નીચે દરેજે

ઉતરી પડ્યો હતો. લોકોની માનસીક શક્તીઓ મંદ પડી
 ગઈ હતી. પાદરીઓ ગ્રીક ફીલસુફીમાં ગુંચવાઈ ગયા હતા.
 અને નીરર્થક વાતો બનાવી દીધી હતી. ગ્રીક લોકો યુના-
 નના સીદ્ધાંતો લઈ બેઠા કે જેઓ કુદરતી રચનાને સુંદર
 એકઠા થયેલા દેવો અને દેવીઓના અવતાર લેખતા હતા.
 આથી મહાત્માઓની એક હારમાલા ઉત્પન્ન થઈ હતી.
 મૂર્તીપુજકોને શ્રાપરૂપ ગણી તેના ઉપર ભારે જીવન ગુજ-
 રવામાં આવતો હતો; પરંતુ તેમની કયાઓ ને સંપ્રદાયો
 ખ્રીસ્તી ધર્મમાં દાખલ થઈ ગઈ હતી, અને ખ્રીસ્તી ધર્મ
 બીલકુલ ન સમજી શકાય તેવો થઈ ગયો હતો. તેના ધર્મ-
 ગુરુઓ દુનીઆનો અધીકાર, પૈસા અને માલમતા મેલવવા
 મહેનત કરવા લાગ્યા હતા અને જે કોઈ સુધારક ફરી-
 યાદ કરતો તેની પુરી કમબખ્તી આવતી. તેનો ગુનોહ
 મનાવવા અંગ ખેંચવાનો સંચો અને જલ્લાદની છુરી ભયં-
 કર રીતે તૈયાર રહેતી. જ્યારે હઝરત મોહંમદ (સં)
 ઇ. સ. ૫૭૦ માં જન્મ્યા તે પહેલાં ખ્રીસ્તી અને યાહુદી
 ધર્મો અરબસ્તાનમાં દાખલ થઈ ચુક્યા હતા. તે હઝરત
 એક ભરવાડની જીંદગી ગુજારતા હતા. અને ચાલીસ વર-
 સની ઉમ્મરે પેગમ્બર તરીકેનો દાવો કર્યો હતો. બ્રહ્મ
 થયેલા ખ્રીસ્તી ધર્મને પાક કરવા હઝરતનું આવવું
 થયું હતું. પોતાના કુરેશ કોમની અંદર ફેલાયલા વ-

હેમોનો ત્યાગ કર્યો હતો અને જીલમ થવાના કારણે ઇ. સ. ૬૨૨ માં પોતાનું વતન તંજાવુ યાહુદીઓના રહેઠાણ મદીના તરફ રવાના થયા અને દશ વરસની ટુંક સુદતમાં બલવાન મુસલમાની રાજ્ય સ્થાપ્યું. અને માત્ર એકજ ખુદાને માનવાનો મતલો અમલમાં લાવ્યા. હઝરતના આખા મઝહબનો ખુલાસો “ લાઈલાહા ઇલ્લાહલાહ ” ના એકજ વાક્યમાં સમાયલો છે. એટલે એકજ ખુદા સીવાય બીજો કોઈ ખુદા નથી. મુસલમાનોએ વીધા, હુન્નર, બહાદુરી અને ફીલસુફીની વૃદ્ધી કરી કે જેનો નાશ ખ્રીસ્તી અને યાહુદીઓએ કર્યો હતો. જેવી રીતે ખ્રીસ્તીઓ અને કેવીનાનટરસે દાખલ થયેલી બુદ્ધો, જીહા મતો અને પાઠરીઓના જીલમને દુર કરવા કરી હતી, તેવી રીત આ મહાન આરબ પેગમ્બર અને કાયદા ઘડનાર હેરત પમાડે એવી મુશ્કેલીઓ વચ્ચે પોતાના મઝહબને ફતેહમંદીથી પાર પાડી શક્યા હતા. જે કે આથી ખ્રીસ્તી ધર્મ ઇસ્લામને બહુજ આભારી છે; છતાં ખ્રીસ્તીઓએ હઝરત મોહમ્મદને, શરમ ઉપજાવે તેવી રીતે વર્જાવ્યા છે. બનાવટી દંતકથાઓથી તેમને અપજસ દેવામાં આવી અને હઝરતની ભવિષ અને હદીસોમાંથી કેટલીક બીનાઓ ચુંટી કાઢી તેમના રહ્યામાં સુકવામાં આવી. પણ હાલની વૃદ્ધી પા-

મેલી વીધાએ સાબીત કરી આપ્યું છે કે તે બીનાઓ ખ-
રાબ યા ઠગારી નહોતી, પણ તે ઇશ્વરી હોવાનો દાવો કરી
શકે તેટલી બધી સત્ય હતી. કેરાનની અંદર જે ફરમાનો
અને વીચારો જણાવેલા છે તેણે તેરસો વરસ થયાં દુનિ-
યાનાં પાંચમાં ભાગની વસ્તી ઉપર તેમની રાજની ઝુંઢગી
ઉપર સત્તા ચલાવી છે અને આશરે ચાલીસ કરોડ મા-
ણસોએ તેનું શીક્ષણ કબુલ કર્યું છે. જ્યાં સુધી ઇરાનીઓ
અને આરબો તે ધર્મના ચલાવનારાઓ હતા ત્યાં સુધી
દુનીયાની તરકકી એટલે ચઢતી થતી રહી અને પંદરમી
સદીમાં વીધા હુમ્મર સજીવન થવા માટે આપણે
(ખ્રીસ્તીઓ) તેમના આભારી છીએ. જ્યારે જંગલી
મંગોલના ટોલાંઓ ઉત્તર એશીયાથી ધસારો કરી નીકળ્યાં
ત્યારે ઇસ્લામમાં ખલલ પડી. ખારમી અને તેરમી સદીમાં
તાતાર લોકોએ ખ્રીસ્તી લુંટારાઓની મદદથી ખલવાન
તુરકી રાજ્ય સ્થાપ્યું, જે લગભગ ચાર સદી સુધી અજીત
રહ્યું. સુલતાનોના અમલ હેઠલ નવી ફીકેહની કીતાબો અને
ઝઘડાઓ ઉભા થયા જેથી સુધારામાં પાછલ હઠી ધર્મ,
વીધા, અને સંસારી હાજતો સાથે એક મલતી થવાને
અશક્ત નીવડી. અને હઝરત મોહમ્મદે હાબ ન મુકયો
હોત તો સહન ન થઈ શકે તેવી હઠીલી ચાલના ખ્રીસ્તી
ઓની હાલત તેવીજ થઈ પડત. આવી નખલી રથીતી

થવા છતાં મુસલમાનોના જંગલી સહગુણો હાલના ખ્રીસ્તી ધર્મના ઢોંગ અને દૂરેબોના મુકાબલામાં હજી સુધી આનંદમય છે.” વીગેરે.

(જુઓ “The Indian Views Ag. 1916.”)

નમાજ અને ઇસલામ.

(૧૧)

ઇસલામમાં નિમાજનો કેટલો બધો ચમત્કાર સમાયલો છે તે વિષે નીચલું દ્રષ્ટાંત આવકારદાયક થઇ પડશે.

વડોદરાનિવાશી રા. રા. કાશીશંકર મુળશંકર “સ્પર્શસ્પર્શ વિચાર” નામક ઇનામી નીબંધમાં એક જગ્યાએ લખે છે કે:—

“ પેશાબનો એક કણ માત્ર જો શરીરને કે કપડાંને અડકે તો અપવિત્રતા ઉત્પન્ન થઇ તે માણસ ખુદાની બંદગી કરવાને નાલાયક બને છે. હાથ પગ ધોયા (વુજુ બનાવ્યા) શીવાય ખુદાની બંદગી કરવામાં આપત્તિ કાળેજ (નહીં છુટકેજ) (તયમુમ વુજુની) સંમતી અપાય છે. રજસ્વલા સ્ત્રીનો પડછાયો લેવાની તેમાં મના કરેલી હોય એવી રીતે પદ્ધતિ પાળવામાં હાલના સાચા મુસલમાનો હજી પણ ચુસ્ત છે.”

“ ખુદાની બંદગી કરી મસ્જીદમાંથી બહાર આવતા

મુસલમાન લાઘવોનાં મુખમાંથી અમૃત જેવો પ્રવાહ વહે છે અને તે માટે સાંજે બંદગી વખતે ઘણાં સ્ત્રી પુરૂષો બાળકોનાં અનેક રોગના નિવારણને અર્થે મસ્જીદ આગળ જાય છે અને શરીરના દર્દી લાગ ઉપર મસ્જીદમાંથી બહાર નીકળતા શખસો પાસે કુંક મરાવે છે” (જુઓ સ્પર્શસ્પર્શ વિચાર).

ઇસલામની ઐક્યતા અને મી. દત્ત.

(૧૨).

ઇસલામની અંદર કેવી ઉત્તમ પ્રકારની ઐક્યતા છે તેની પ્રસંસા કરતાં વડોદરા રાજ્યના બાહોશ અને વિદ્વાન દિવાન (મરહુમ) મી. રૌમિશશ્ચંદ્ર દત્ત પોતાના “ ધી સીવીલાઇઝેશન ઇન એન્સયન્ટ ઓફ ઇન્ડીઆ ” ના બીજા વોલ્યુમના પાન ૩૧૧-૧૨ માં લખે છે કે;—

“ બંગાળના ખુલ્લેખોચરે પડી રહેલો હલકામાં હલકો

૧ લડાઇને દિવસે લડાઈ શરૂ થતાં પહેલાં સ્કૉટલેન્ડવાળાઓએ સીઝદો કીધો. ત્યારે કેટલાક અંગ્રેજો કહેવા લાગ્યા કે જુઓ તેઓ માથું ધસે છે તે ઉપરથી એક અંગ્રેજ બોલી ઉઠ્યો કે “તમો ધોકામાં રહો ના, તેઓ તો પોતાના ખુદાની સ્તુતી કરી રહ્યા છે, અને હયા માગી રહ્યા છે.”

(જુઓ તવારિખે ઇન્સીશીયા ૧૮૭૧ પૃષ્ઠ ૨૪૨)

મુસલમાન ખેડુત પણ પોતાને સંપીલી મુસલમાન જાતના એક સલાસદ તરીકે માને છે તે હઝરત મોહમદ (સ. અ. વ.)ની નશીહતો અને આરખોએ મેળવેલી જીત અને સુધારા માટે મગફર થાય છે. પ્રખ્યાત મોલવી અને મૌલાના જે હિંદુસ્થાનના દૂર દૂર દેશોમાંથી પૂર્વ બંગાળમાં આવે છે તેમનો ઉપદેશ સાંભળવાનો તેઓ હક્ક ધરાવે છે. તે દિવસમાં પાંચ વખત મક્કા તરફ ફરીને નિમાજ પઢે છે અને જે પ્રાર્થના (બંદગી) બધા મુસલમાનોને માટે નિર્માણ કરાયેલી છે તેજ પ્રાર્થના તે પણ કરે છે અને જો તેની પાસે કાંઈ પૈસા હોય છે તો તે પવિત્ર સ્થળે હજ કરવા જાય છે, તેનું સ્થાન મહાન મુસલમાન જાતમાં નક્કી કરેલું છે અને ધર્મની બાબદમાં તે તુર્કીના સુલતાનથી અગર ઈજીપ્તના ખેદીવથી પણ નીચો નથી. ”

(જુઓ “ધ શીવોલાઇઝેશન એન્ડ એનસ્યન્ટ ઓફ ઈન્ડીઆ” પુસ્તક બીજું.)

નીતી અને હમારા નબી.

(૧૩)

વળી સુરતના બાણીતા બ્રહ્મ તત્વજ્ઞાની અને લેખક મી. બેરામજી ડોસાબાઈ બસલા પોતાના “ અંતર જગત્ પ્રવાશ ” નામક પુસ્તકમાં ૧૨૫ માં પૃષ્ઠમાં લખે છે કે:—

“ હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ. વ.) પેગમ્બરે “સલુક” ના રસ્તે પડ્યા પછી શરૂઆતમાં (આપણને) જે દેખાવો દેખાય છે તે વર્ણવ્યા છે. ”

આગળ ચાલતાં એજ ગૃહસ્થ મચકુર પુસ્તકના પૃષ્ઠ ૧૨૭ માં લખે છે કે:—“ હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ. વ.) પેગમ્બર પણ યોગી હતા, તે તેમનું દિલ સખી અને ગુફામાં એકાંત ખેશી રહેવાની તથા અરધી કે પોણી રાત સુધી પ્રાર્થના તથા મનસોચ્યારણ કરવાની તેમની ટેવ કહી આપે છે.....એ પેગમ્બરને સંસારની-રાજદ્વારી ખટ-પટનો સંબંધ રહેવા છતાં, જે તેમણે અંતરદ્રષ્ટિથી જોયલું વર્ણવ્યું છે તે યોગી વિદ્યાર્થીઓ માટે સાફ છે. ”

(જુઓ “ અંતર જગત્ પ્રવાશ ” પૃષ્ઠ ૧૨૫, ૧૨૭)

ઈસલામનો પ્રચાર કેમ થયો ?

(૧૪)

વળી ઇસલામ ધર્મના પ્રચાર વિષે ઇંદોરની કેનેડીયન મિશન કોલેજના સંસ્કૃત પ્રોફેસર મી૦ દુર્ગાશંકર પ્રાણજીવન રાવળ બી. એ. રચિત “ યુરોપમાં બુદ્ધી સ્વાતંત્ર્ય ” નામના ગ્રંથની ઉપોદ્ધાતમાં અને ૧૦માં પૃષ્ઠ ઉપર જણાવે છે કે:—

“ .....સાતમાં સૈકાની અંદર અરબસ્તાનના ભટકતા લોકોમાંથી એક એવા પ્રકારનું ધાર્મિક બળ જાગૃત થયું

કે ૧૦૦ વર્ષ જેટલી ટુંક મુદતમાં એશિયા અને આફ્રિકા ખંડમાંથી રોમન રાજ્યના તમામ પ્રાંતો ચાલ્યા ગયા. ક્રાન્સ અને રપેનમાં પણ તેનીજ આણુ વર્તિ અને મધ્ય સમુદ્રના તમામ દ્વીપોને તથા ઇરાનના મોટા રાજ્યને ગળી જઇ છેવટે આટલાંટિકથી સિંધુ નદીના કિનારા સુધી તેના વિજયઘોષ સંભળાવા લાગ્યા.

હવેથી ધર્મ યુદ્ધોનો યુગ બેઠો. પૂર્વમાં વિકરાળ સિંહોની પેઠે મુસલમાનો નિકળવા લાગ્યા. તેમની સામે ટક્કર લેવી અશક્ય થઇ પડી. સેંકડો વર્ષ પર્યન્ત જે ઇરાનીઓએ ગ્રીક તથા રોમન રાજ્યોને હંફાવ્યાં હતાં, તેઓ નાહાવેન્દના માહા યુદ્ધમાં^૧ હારી બેઠા અને ઇરાનમાં ઇસલામ ધર્મ પ્રવર્તવા લાગ્યો. રોમન રાજ્યે થોડીવાર ટક્કર લીધી, પણ તે વ્યર્થ હતું. એશિયા માઇનોર, આફ્રિકા તથા રપેન ખ્રિસ્તીઓ પાસેથી ગયાં; સિકંદરે જેટલી દુનિયા જીતી અથવા રોમન સામ્રાજ્યને જે મેળવતાં ૫૦૦ વર્ષ લાગ્યાં. તેટલીજ ભૂમી મુસલમાનોએ પહેલાં ૧૦૦ વર્ષની અંદર પ્રાપ્ત કરી હતી.

આમ પૂર્વ તરફ જ્યારે એક નવીન ધર્મ ઉદય પામતો હતો, ત્યારે પશ્ચિમ તરફ ગ્રેગરી અને પૉલિન્સ ઇંગ્લાંડનાં સમ રાજ્યોમાં ખ્રિસ્તી ધર્મ દાખલ કરવા શ્રમ કરી રહ્યા હતા. ૬૦ મોહરમ્મદ (સ. અ. વ.) મે કાબાની ઉદ્ધ

મૂર્તિઓનો નાશ કર્યો, તેજ અરસામાં ઇંગ્લાંડમાં ખ્રિસ્તી પાદરીઓએ ગોડમનહામના દેવળની મૂર્તિઓનો નાશ કર્યો.

વળી એજ પુસ્તકના પૃષ્ઠ ૧૦૩-૪ ઉપર લખે છે કે, “ હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ. વ.) મે પ્રાચિન સુધારાની સંધ્યાથી આગળ નહી વધેલા લોકોમાં પોતાનો ધર્મ ચલાવ્યો, છતાં તેમને મૂર્તિપુજથી તદ્દન મુક્ત રાખવામાં તે ફતેહમંદ થયા, તે ઇસ્લામ ધર્મને બહુ શોભા આપનાર છે અને તેના સ્થાપનાર અપૂર્વ બુદ્ધિનો તે સરસ પુરાવો છે...”

“ .....પ્રથમ તો ઇસ્લામીઓએ જે ઉત્સાહવડે દુનિયા જીતી તે મુખ્યત્વે લડાયક ઉત્સાહ હતો, તેના અનુયાયીઓના પરાક્રમેથી અંજાઈ જઈ માણસો તેમાં એકદમ વગર શરતે હાખલ થતાં, તથા પરધર્મીઓ સાથે તેઓ કદી દુશ્મનાવટ રાખે છે એવું જાહેર કરતા. તેથી જેમ ખ્રિસ્તિ ધર્મવાળાઓએ ધીમે ધીમે જંગલી લોકોને યુક્તિ પ્રયુક્તિથી સમજાવી પોતાનામાં ભેળવી દીધા, તેવું કશું ઇસ્લામનો ઇતિહાસ દર્શાવતો નથી. ખીજું. કુરાન (શરીફ)નું એક ખાસ લક્ષણ એ છે કે અદૃશ્યનો સાક્ષાત્કાર (નજરે નહી પડતી ચીજો પોતાની સામે જોઈ લેવાની શક્તિ) કાવવામાં ઘણી ચતુરાઈથી અને કાળજી પૂર્વક તે માણસોને મદદ કરે છે. ત્રીજું. હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ. વ.) મે વિચાર્યું કે, મારા શિષ્યોને હમેશાં

મૂર્તિપૂજથી દુર રાખવા હોય તો કોઈ પણ મૂર્તિ નહિ બનાવવા માટે તેમને સખત ફરમાન કરવું જોઈએ, તે એટલે સુધી કે ધર્મની જોડે જે પ્રાણીઓને બિલકુલ સંબંધ ન હોય, તેનાં પણ ચિત્રો કહાડવાં નહી. આ હુકમ એવો સુરપટ અને કરડો છે કે, તેમાંથી કોઈ પણ છુટી શકે તેવું નથી આવી રીતે તેમણે પોતાના ધર્મમાંથી તમામ મૂર્તિપૂજા દુર રાખી....” (જુઓ “યુરોપમાં બુદ્ધિ સ્વાતંત્ર્ય”)

એક ચમત્કાર.

(૧૫)

દ્વિધિપતિ મહાન શેહેનશાહ અકબરના હુજુરીઆઓ પૈકી ફૈઝી નામક હુજુરીઓ પણ જગવિખ્યાત છે. તેણે કુરઆનના સંબંધમાં એક ચોપડી (Commentary) “કોમેન્ટરી” લખી છે તેમાં ફૈઝીએ કુરઆનની સામે ઘણા સખત હુમલાઓ કર્યા છે જે માટે ફૈઝીનો એક અંગત મિત્ર “બદુની” જણાવે છે કે,

“ જ્યારે ફૈઝી મોતને બીછાને પડેલો હતો ત્યારે તેનું મોઢું કદરૂપું અને શિડા થઈ ગયું; હોઠોપર કાળાસ આવી

---

૧ “અર્ધરતાન વિગેરે દેશોમાં હઝરત મોહમ્મદ પેગમ્બર થયા પછી તેણી તરફના મનુષ્યો સઘળા મૂર્તિપૂજનો લાગ કરી મુસલમાન થયા. ” (જુઓ નૌત્તમરામ ઉત્તમરામ કૃત “રાજર્ષિ”

ગઈ હતી, મોઢે શીણુ આવી રહ્યું હતું અને કુતરાંની માફક દયાળનક રીતે તે બસડતો હતો. ”

(જુઓ—I bid And Elphinston's History of India 1905 p. 522)

હઝરતના ઉમ્મતીઓ માટે એક વધુ મગફરી.

(૧૬)

મીઠ અચ્યુત બળવંત કોલહટકર બી. એ. એલ. એલ. બી. એઓ ગૃહસ્થ “ ચિત્રમય જગત્ ” નામક પુનાથી પ્રસિદ્ધ થતાં મરાઠી અકવાડીકનાં જાનેવારી ૧૯૧૨ ના અંકમાં “ યા અદલાહ ” એ શિર્ષક નીચે કુરઆન શરીફની ૪૭મી આયતનો સાર^૧ ટાંકી લખે છે કે:—

“ ઉપર મુજબના શોર્ય ઉત્પન્ન કરનારા અને વિર સંચાર કરનારા શબ્દો જે એક અદિત્ય મહાત્માના મૂખમાંથી બહાર પડ્યા તે મુખ પરમાત્માના ગુણગાનમાં તક્લીન થઈ નેજ કે નહિં ? !

ઐહિક નજરથી લક્ષિત મુક થઈ ગયાને આજે નજીકમાં નજીક તેર સદી થઈ ગઈ છે. આ તેર સદીએ તે

---

૧ “ આજ સૂધી પાછળ હઠ્યા તેવીજ રીતે આગળ પણ જો પાછળ પગલાં લેશે તો પરમેશ્વર તમને કડક શિક્ષા કરશે. ”

(કુરઆન ઉક્લાસ ૪૭ મો.)

મહાત્માનું નામ જગત્માં દરેક મહત્વના લાગમાં ગણવી મુક્યું છે. અનેક કોટી અંતઃકરણો તે મહાત્માનું નામ સાંભળતાં ખરાબર ઉછળી આવે છે, અનેક કોટી અંતઃકરણમાં તેનું નામ સાંભળતાં ખરાબર લિતીના ધસ્કા ભરે છે, અનેક કોટી અંતઃકરણમાં તેના સંબંધમાં ખરેખરનો ગુસ્સો ઉત્પન્ન થાય છે. અને અનેક કોટી અંતઃકરણોએ તેને પવિત્ર પરમેશ્વરના પરલાવશાળી ભક્ત માળીકામાં આદરથી ઉચ્ચ સ્થાન આપી મૂક્યું છે. ખરી વિર્યવાન વ્યક્તિનું એજ લક્ષણ હોય છે કે જગત્ના પ્રત્યેક સમજદાર માણસને તે પોતા વિષે પ્રિતીનો અથવા દેશનો વિકાર અનુભવવા લગાડી પ્રિતી અથવા દેશ સંબંધનો પોતાનો સ્વ-દેશમુખીનો કર તેના મનપર સ્થાપિત કરે છે. અસંખ્ય લોકોના તેમના ઉપરના પ્રેમનું રહેવું એ તેમને જેટલું શોભાદાયક હોય છે, તેટલુંજ અસંખ્ય લોકો દેશ એ પણ તેમના મોટપણમાં ઉમેરો કરી કીર્તિમંદિરમાંનું તેમનું આસાન, સ્થીર અને સુશોભિત કરે છે. હવે એવા અસામાન્ય વિભૂતીનો-એટલે-હ૦ મોહંમદ (સ. અ. વ.) પયગંબરનો જય જે પ્રમાણે ગઈ તેર સદીમાં વૃદ્ધિગત થયો છે તેજ પ્રમાણે આગળ આવનારા તેર અગર તેરસો સદીમાં વૃદ્ધિગત કરશે કે કેમ એ એક વાતનો સવાલ થઈ પડશે એ દેખીતુંજ છે, કારણ સમય જેવો ચંચળ-અવિશ્વાસ અને પૂરાતન શ્રેષ્ઠ વ્યક્તિની કીર્તિ માટે મત્સરી એવો

આ જગતમાં કોઈ પણ નથી, પરંતુ હ. મોહંમદ પયગંબરના અનુયાયી આજે આપનું અસ્તીત્વ કાયમ રાખવા માટે કોન્સટાન્ટીનોપલ નજીકની રણભૂમીપર જીવપર ઉદ્ધાર થઈને લડાઈ કરે છે તે વખતે જે મહાત્માએ તેમના કાંડામાં જોર, પગમાં સ્થીરતા, અને મનમાં આશા એનું ભાન કરાવ્યું, તેને યાદ કરવો એ સ્વભાવિક છે. અને તુર્કસ્થાન નહીં જેવું થાય, ઈરાન રશીયાના કબજામાં જાય, અથવા ઈજિપ્ત પોતાના વૈભવથી જીદું થાય તોપણ હ૦ મહંમદ (સ. અ. વ.) પયગંબરનું સીંહાસન સ્વર્ગમાં કાયમ ટકશે એ તો નીર્વિવાદ છે.

હાલમાં જેટલા ધર્મ પોતાના વિસ્તારના અથવા સમ્બાધને માટે જગતમાં આનંદાસ્પદ થયા છે તે સર્વમાં મોહંમદી ધર્મનો મનન કરવા જેવો વિશય એ છે જે, મોહંમદી ધર્મનો સ્થાપક હઝરત મોહંમદ (સ. અ. વ.) સ્વધર્મનો ફક્ત ઉપદેશકજ નહીં પણ તેનો ફેલાવો અને જય-જયકાર કરાવવાવાળો બળીસ્થ સિંહાશનાધીશ્વર હતો.

એક મહાત્માએ કેવળ ધર્મનું મૂળથી વિવેચન કરવું અને એક મહાત્માએ પોતાની તલવારની તીખી ધારથી તે ધર્મને સારો ફેલાવવો એ નિયમ પ્રત્યેક ધર્મ માટે દેખાઈ આવે છે. ઈસુખ્રિસ્તના ધર્મને રોમન બાદશાહી સત્તાની જરૂર પડી હતી. બૌદ્ધ ધર્મને અશોક રાજાના બળથી જય

મળ્યો. યાજ્ઞાવલ્કયનો તત્વોપદેશ રાજા જનકથી હીપી ની-
કળ્યો. એવા જે અક્ષલ અને શક્તિ, એનું એકમેકપર
અવલંબન હોવાથી કોઈ પણ નવો ધર્મ જન્મથી ઘણું કરી
લુલોજ હોય છે. જે ધર્મ પ્રચારક લોક હોય છે તેનાજ
હાથમાં જે રાજ્યસત્તા હોય અગર તત્વનો ખોધ આપ-
નારા જે રાજકુળમાં ઉત્પન્ન થાય તો કોઈખી નવા ધર્મપર
પોતાના “ નહાનપણમાં ” લાંબી નજરનો લેદક પવન સહન
કરવાનો દુર્ઘટ પ્રસંગ આવશે નહીં... ....પરંતુ મુલાગ્યની
અનુકુળતાથી મોહંમદી ધર્મને એવી ખેદજનક દશા કદી પણ
અનુભવવી પડી નથી. તે ધર્મ પ્રકાશમાન અવસ્થામાંજ
ઇતિહાસની ભૂમીપર ઉદય થયો. અને આજ સુધી તેને
પ્રાકમી પુરૂષોની અતિશય મદદ હોવાના કારણે આજ
સુધી તેનું દેદિપ્યમાન તેજ પહેલાંના જેવુંજ કડકપણે
તલપી રહ્યું છે.....મોહંમદી ધર્મનો આરંભ હૉ મો-
હંમદ (સ. અ. વ.) ના સામ્રાજ્યમાંથીજ થયો છે અને
તેના ઉપર કોઈ પણ પ્રસંગ આવે તો પણ હઝરત મોહંમ-
દના વર્તનને જેનાથી ડાઘ લાગે એવી વાત તે પુણ્ય પુરૂ-
ષના આશિર્વાદથી કદી પણ થશે નહીં, એવી ખાત્રી કરવા
માટે ઘણાજ કારણો છે.

મુસલમાન ધર્મનો મૂળ સંસ્થાપક હઝરત મોહંમદ જે
કે પોતે રાજ્યકર્તા હતો તોપણ તે રાજ્ય તેને વંશ પરં-
પરાના હક્કથી મળેલું નસતાં તેણે જાતે સંપાદન કરેલું

હતું. આ વાત પણ ધ્યાનમાં રાખવા જેવી છે કે હ૦ મોહં-
મદ (સ. અ. વ.) નો જન્મ ગરીબ કુટુંબમાં થયો હતો.
અને તે રાજ્યપદ પર ચઢશે એવો કોઈ પણ રીતે નજી-
કનો અથવા દૂરનો સંબંધ પણ ન હતો, પરંતુ એક હાથે
તેણે મુસલમાની સામ્રાજ્ય મંદિર ઉભું કર્યું અને બીજા
હાથે તેણે જ મુસલમાની ધર્મની ભવ્ય ઇમારત ઉભી કરી.
હ. મોહંમદને વાચા અને હાથ, શ્રાપ, અને તીર, ભક્તિ
અને શક્તિ, બૈરાગ્ય અને બૈરાજ્ય એની સરખીજ અનુકુળતા
હતી. તે સાધુ છતાં પછે રાજ્યકર્તા હતો. તે પંડિતમાં
પંડિત અને વિરોમાં વિર, તે ગરીબમાં ગરીબ પણ ઉગ્રમાં
ઉગ્ર, તે સાત્વિકમાં સાત્વિક પણ તામસીમાં તામસી હતો !
એવા એ પરસ્પર બે ગુણો તેના શરીરમાં ચમત્કારિક રીતે
મિશ્ર થયા હોવાના કારણે જગતે મોઢામાં આંગળીજ ઘાલવી
જોઈએ. એવી વિલક્ષણ કામગીરી તેણે દશ વિસ વર્ષની
અંદરજ બતાવવી પડી.....મોહંમદી લોકોનો મૂળ ધર્મ
ગ્રંથ કુરઆન છે. મુસલમાની ધર્મનો તમામ જીવીત સાર
એ ગ્રંથમાં ભરેલો છે. અને તેના ઉપર દરેક મુસલમાનની
પ્રિતી હોય છે. મુસલમાન લોક મધ્ય યુગમાં જ્યારે યુ-
રોપમાં નાચકુદ કરવા લાગ્યા, ત્યારથી મુસલમાનોનું કુરઆન
અને ખ્રિસ્તી લોકનું બૈબલ એના વચ્ચે વિલક્ષણ ચરસ લા-
ગેલો કે તે સપાટામાં કુરઆનપર ખ્રિસ્તી ધર્માનુયાયીઓએ
ઘણાજ ફાજલ મારો ચલાવ્યો. પરંતુ ધર્માભિમાનીના સ-

પાટામાં એવું થવું ખરેખર ક્ષમ્ય છે. અને કોઈ પણ ધર્મના અનુયાયીને પોતાનું ધર્મ પુસ્તક પોતાને જેવું સર્વ વાતે નિર્દોષ લાશે છે તેવુંજ તે ઇતર ધર્મના લોકોને પણ દેખાવુંજ જોઈએ, એવો દુરાગ્રહ કદી પણ પકડવામાં આવશે નહીં, પરંતુ કુરઆન માટે તમામ બાબતો વિચાર કરતાં તે ખરેખર એક દિવ્ય ગ્રંથ છતાં તેને માટે મુસલમાન લોકો જે અભિમાન પકડે છે તે ખરાખર છે, એવું દરેક વિચારી માણસને કબુલ કરવુંજ પડશે.

કુરઆન એ ગ્રંથ બહુજ મોટો છે. તેના એકંદર લાગ ૧૧૪ છે. પ્રત્યેક ભાગને સુરા કહેવામાં આવે છે. સુરાની રચના ૬૦ મોહમદ (સ. અ. વ.) ઘણું કરી મક્કા અથવા મદીના શહેરમાં છતાં તેના હાથે ઘડેલી છે, સદર ગ્રંથ મોહમદે ગોઠવેલો નસતાં, પરમેશ્વરે જે પ્રમાણે કહ્યો તે પ્રમાણે તેણે સમજી લઈને પ્રગટ કર્યો. એવી મુસલમાન લોકની મૂળથી આજ લગી મક્કમ ભાવના છે.....કુરઆન અરબી ભાષામાં છે અને તેની લેખન શૈલી તેના જાણકારના મતથી એટલી તો મધુર અને ચટકદાર છે કે, તેમના મતથી તે ખરેખરજ પરમેશ્વર વાણી દીપે છે. ૬૦ મોહમદ (સ. અ. વ.) ના વખતમાંજ કુરઆનને ખાતું કહેનારા અનેક આક્ષેપ નિકળ્યા હતા,^૧ પરંતુ તે તમામને કુરઆનમાં

એવો જવાબ આપ્યો છે કે, “ તમે કુરઆન ઈશ્વર સ્ફુરીત નથી એવું કહો છો તો તેમાંની એક લીટી જેવી સુશો-ભિત લીટી તમે લખો જોઈ.” અને તમને કુરઆન એ મોહંમદકૃતી નથી એવું મુગે મોહડે કબુલ કરવું જ પડશે. ”....હ૦ મોહંમદ (સ. અ. વ.) ને એટલું સરસ આરબી કેમ આવડ્યું એ જોઈ તેના માટે ખ્રિસ્તી લોકોને પણ આદર ઉત્પન્ન થાય છે. સુભાગ્યે કુરઆનની સર્વોત્તમતા હજી પણ કાયમ છે.

કુરઆન વિષય વૈચીત્ર્ય અલૌકિક પુસ્તક છે. તેના એકાદ અધ્યાયમાં પરમેશ્વરના અત્યંત ઉદાત્ત યસોગાન હોય તો,

મુસૈલમા કઝઝાબ અને બીજાં ચાર જણે પેગમ્બરીનો દાવો કર્યો હતો. વળી શહેનશાહ અકબરે સધળા ધર્મોની ચર્ચા કરી “ એલાહી ધર્મ ” નામે એક નવો પંથ સ્થાપવાની બારે હીલચાલ કરી હતી. તે પછી એજ શહેનશાહે “ અસ્સલામુ અલૈક ” મોલાતું હતું, તે બંધ પડાવી “ અલાહુ અકબર ” (ખુદા મોટો) એમ બોલવાનો ચાલ આરંભ્યો. અને તેના જવાબમાં “ જલ્લે જલાલહુ ” (તેનો પ્રકાશ પ્રગટ થાઓ) એમ ઉત્તર આપવાનું શરૂઆત્યું. આથી એના નામનો અર્થ “ જલાલુદ્દીન અકબર ” એમ થતો હતો. એ સધળું થઈ ગુજરવા પછી પણ કુરઆન પાક તેમજ હમારા હઝરત સદ્અમના ફરમાનમાં એક તથા માત્ર પણ અઘાપી ફેરફાર થવા પામ્યો નથી. એજ હઝરતને માટે અને કુરઆન પાકને માટે તે સત્ય હોવા વિષેની થોડી સાબેતી નથી. કર્તા.

ખીજી અધ્યાયમાં નાસ્તીકોને સરળ માર્ગે લાવવા માટે ઉત્તમ શિક્ષણ હોય, એકાદ અધ્યાય જ્ઞાનથી ભરેલો હોય તો એકાદમાં વજન માપમાં લુચ્છાઈ કરવી નહીં એવાજ સીધા અને સામાન્યતઃ માલમ પડે, એવા નીતિ તત્વો કહેલા હોય, એકાદ સુરામાં સ્વર્ગનું પ્રેમપુરીત વર્ણન કરેલું હોય તો એકાદમાં અથથી ઇતિ સુધી નર્ક લોક સંબંધી સંબોધવામાં આવેલું હોય તો એકાદમાં વિવાહ બંધનના નિયમ મુકી દીધેલા હોય છે. વળી એકાદ અધ્યાયમાં લલિત્ય કથનનું લબ્ય દ્વાર નજરે પડશે અને સુરાનું મથાળું લખતી વખતે તો હ. મોહંમદે હાલના નામાંકિત કવીઓને શુદ્ધાં સરમાવ્યા છે !.....એવો પ્રાસાદિક ગ્રંથ આરબી ભાષામાંથી સર્વોત્તમ ગ્રંથોમાં લલામભૂત થઈ પડે છે અને તેણે હજારો સ્ત્રી-મરદોને પોતાના અતુલ મીઠાસથી ગાંડા બનાવ્યા એમાં નવાઈજ શી ? !

કુરઆનમાંનો તત્વજ્ઞાનાત્મક ભાગ પણ ઘણોજ ઉંચા પ્રકારનો અને મોહક છે. મુસલમાન શિવાય અન્ય ધર્મના લોકોને તે તમામ ખરો લાગશે નહીં એ દેખીતુંજ છે; પરંતુ એકાદ ધર્મમાંનું મત કોઈની નજરથી કેટલુંખી અગ્રાહ્ય અથવા ચુકનું હોય, તો પણ તે વિચારવા જેવા નથી એમ કદી પણ કહેવાશે નહીં. પરંતુ સ્વધર્મ સાથે ખીજના પણ ધર્મ ગ્રંથનું જે દેશમાં વધારે અધ્યયન થાય તેનેજ ધા-

મિકપણામાં પહેલો નંબર લેવાની તક મળશે.....
 .....એવા જ્ઞાનશિલ્પ પરંતુ અકટો વિકટ પરિશ્રમ કર-
 નારા આચાર્ય આપણા દેશમાં પાછા નિર્માણ થવા જોઈએ.

હાલમાં યુરોપમાં જે લડાઈ ચાલુ છે તેનો તુર્ક લોકોને પ્રતિકુલ એવો નિકાલ લાગે તો હઝરત મોહંમદ (સ. અ. વ) પોતાના ઇસલામી ધર્મનું જે શોભાયમાન મંદિર અતિશય મેહેનત લઈને ઉભું કર્યું છે તેને થોડી ઘણી ઇજ્જત પહોંચ્યા વગર ખાસ રહેશે નહીં પણ તે માટે મોહંમદી લોકોની સાથે આપણી પણ આંખોમાં સાહજીક અશ્રુ ઉભાં થાય તોજ આપણે ખરા હિંદુ હોઈશું. સત્ય અથવા સત્ત્વ કોઈ પણ સ્વરૂપમાં હોય તે બદલ હિંદુઓના મનમાં એની મેળેજ પ્રેમ ઉત્પન્ન થવો જોઈએ. પરધર્મના અધ્યયનની કેટલાક લોકોને બહુજ લિતી ઉત્પન્ન થાય છે. પરધર્મ નીરીક્ષણથી પોતાનું ધર્મમત તુટી જશે એવું તેમને જણાય છે.

પરંતુ જે પ્રમાણે હઝરત મોહંમદ (સ. અ. વ.) મેં અનેક ધર્મોની ગરદીમાંથી પોતાના ધર્મનો રસ્તો કાઢ્યો તે પ્રમાણે તેના કુરઆનની બાબદમાં અમને પણ કરવું પડશે તો તે પૂર્વ પદ્ધતને પકડીનેજ છે એવું કહેવાશે.

(જુઓ ચિત્રમય જગત, જાનેવારી ૧૯૧૨)

ઈસલામ અને હમારા હઝરત મોહંમદ.

(૧૭)

ઈસલામ, કુરઆન શરીફ અને હમારા હઝરત મોહંમદ (સ. અ. વ.)ના સંબંધમાં ચીકલીકર દેશાઈ કાલિદાસ પંડિત, પોતાના (સને ૧૮૮૩ રચીત) “મુક્તા શાસ્ત્ર”નામના ગ્રંથના પાના ૨૦૯ થી ૨૧૬ સુધીના ભાગ ઉપર લખે છે કે:-

“ .....મુસલમાની ધર્મને અરબી ભાષામાં ઈસલામી ધર્મ. એટલે નીરાકાર^૧ ઈશ્વરને માનવાવાળો ધર્મ તે. મતલબ કે, “ ખુદા શીવાય બીજાને નહીં માનનારો ધર્મ ” એવો અર્થ થાય છે. તોપણ ઉપરની મોટી ચારે કીતાબો^૨ કાંઈ મનુષ્ય કૃત્ય નથી, પણ ખુદાએ પોતાના ખ્યારા સ્નેહીઓને સૃષ્ટિમાં ઉપલી કીતાબો આપી પ્રજાને ધર્મ ઉપદેશ કરવા મોકલ્યા હતા. તેવા પુરૂષોને પેગમ્બર કહે છે. આ પેગમ્બરો જુદી જુદી કીતાબો લાવ્યા હતા. ને તેમણે ખુદાના પવિત્ર ફરમાનો બતાવી પ્રજાને પૂર્ણ જ્ઞાન આપ્યું હતું. ”.....“ પણ છેલ્લી કેતાબના લાવનાર હઝરત મોહંમદ (સ. અ. વ.) પેગમ્બરને ખુદાએ આશિર્વાદ આપ્યો કે, આ છેલ્લી કીતાબ દુનીઆની આખર સુધી રહેશે. હવે ક્રિશ્ચિયન લોકોનું બાઈબલ ખરું છે, પણ તે

૧ જેનો કાંઈ પણ આકાર કે ચિન્હ નથી.

૨ તોરેત, ઇંજીલ, ઝબુર અને કુરઆન શરીફ.

બીગડવાથી ખુદાએ રદ કરેલું છે. ને તેને રદ કરી હઝરત મોહંમદને ખુદાએ કુરઆન કીતાબ આપી છે, તેથી કુરઆન ખરું છે, ને બીજી કીતાબો કુરઆન જેવી શ્રેષ્ઠ નથી. વીગેરે.”

(જુઓ “ મુક્તશાસ્ત્ર ” પૃષ્ઠ ૨૦૯ થી ૨૧૬)

બુતપરસ્તી વિષે એક ફટકો.

(૧૮)

મૂર્તિપુજનો નાશ કરવા માટે હઝરત મોહંમદ (સ. અ. વ.) ને જે માન ઘટે છે તેની પૂર્તિમાં નીચલું વાક્ય ઘણુંજ ઉપયોગી થઈ પડશે:—

“ ધર્મ વર્ણુન ” ગ્રંથના કર્તા પ્રો. આનંદશંકર બા-
પુલાઈ ધ્રુવ એમ. એ. એલ; એસ. બી. પોતાના એ પુ-
સ્તકના ૨૨૫ માં પૃષ્ઠ ઉપર લખે છે કે:—

“.....આ સર્વ મૂર્તિપુજ સાથે જે પુષ્કળ વહેમ, અ-
નીતિ અને નિર્લજ્જતા, જોડાયાં હતાં, એ સર્વને તળીયાં
ઝાટક કાઢી નાંખવાનું માન હઝરત મોહંમદ (સ. અ. વ.)
પયગમ્બર એમને ઘટે છે ” વિગેરે.

(જુઓ “ ધર્મ વર્ણુન ” પૃષ્ઠ ૨૨૫)

ઈસલામનો વડો શિક્ષક કુરઆન પાક છે !

(૧૯)

મુંબઈની અંજુમને ઈસલામમાં વિદ્યાર્થીઓને ઈનામો
વહેંચી આપવાનો એક મેળાબંડો મુંબઈના પોલીસ કમી-

શનર મીં એસ. એમ. એડવર્ડના પ્રમુખપણા હેઠળ તા. ૨ જુન ૧૯૧૪ ના રોજ થયો હતો, તેમાં ઇનામો વહેંચી આપવા પછી મીં એડવર્ડ જે એક ઇસલામીઓ પ્રત્યે દીલસોજ લાગણી ધરાવનાર યુરોપીયન છે તેમણે ઇસલામીઓની કેળવણી વિષે ઘણુંજ અસરકારક લંબાણ ભાષણ કર્યું હતું. આ ભાષણમાં હમારા નબી અને તેમની ઉંચી ફીલસુફી વિષે મી. એડવર્ડે કુરઆન પાકની સુરે ૫૩ મી નઝમનો હાખલો આપતાં, કહ્યું હતું કે:—

“ ગૃહસ્થો, કુરાંન પાકની સુરે ૫૩ “ નઝમ ”માં ફરમાવવામાં આવ્યું છે કે:—

તારા (કુરાન)ના સોગંદ છે કે જ્યારે તે નીચે ઉતરે છે કે તમારો સાહેબ (હં મોહમદ સ. અ.) સચ્ચાઈથી વેગળો ગયો નથી અને તેણે ભૂલ કરી નથી. અને તે પોતાની મરજી પ્રમાણે બોલતો નથી પણ તેને જે વહી કરવામાં આવે છે તે મુજબ તમારી આગળ તે બોલે છે અને તેને મહા શક્તિવાલા (જબ્બર) શીખવ્યું છે ! ”

“ ગૃહસ્થો આ દુનીઆમાં મોહમદનોની મોટામાં મોટી મીલકત કુરઆને શરીફ છે અને બીજા કોઈ પણ માફક

(૧ ઉપલી સુરા કુરઆનના ૨૭ માં સીપારા “કાલ-ફમાખ-તબો કુમ ”માં આવેલી સરઆતની પાંચ આયાતોનો ઉપલો તરજુમો છે.) આ લેકચર મી. એડવર્ડના બોલેબોલ આયત સહીત છે.

ઈસલામી ધરમના સિદ્ધાંતો છોકરાઓને નાનપણથીજ શીખવવાં જોઈએ, કે જેથી સદ્વર્તનનો પાયો નંખાય અને દુની-આની મુસાફરીમાં ખરે માર્ગે ચાલી શકાય. આ સંસ્થામાં ધાર્મિક કેળવણી કરવામાં ડહાપણજ વાપરવામાં આવ્યું છે. બીજી કેળવણીથી આ શાળામાં લણુનારા છોકરાઓ જીંદગી નીલાવવાના સાધનો મેળવી શકશે. પણ ૧૩૦૦ વરસ ઉપર અરબસ્તાનના રણોમાં પેગમ્બરે કુરઆનમાં કહેલા સંદેશાની ખુબી જાણવાથી તો વિદ્યાર્થીઓ મોટાં થતાં સાચા મોહ-મેદનો, તેમજ લલા અને વફાદાર શેહેરીઓ નીવડશે ” વીગેરે.

આખી દુનીયા હઝરતને આભારી છે.

(૨૦)

“ બ્રહ્મા ધર્મ પ્રચારક મંડળ ” તરફથી પંજાબવાલા જાણીતા સર્વ ધર્મ તત્વજ્ઞાની મી. શ્રધે પ્રકાશ દેવજીએ ઉર્દુ ભાષામાં રચી પ્રસીદ્ધ કરેલાં “ હઝરતના ટુંક વૃત્તાંત ” નામના પુસ્તકની પ્રસ્તાવનામાં લખે છે કે:—

“ ઇસલામનો સ્થાપક હઝરત મોહંમદ (સ. અ.) કે જેમનાં જીવન વૃત્તાંતનો આ ટુંક અહેવાલ છે. તેઓ તે શ્રેષ્ઠ પુરૂષોમાંના નર છે કે જેઓએ કુદરતના કાનુનો પ્રમાણે ઉજ્જડાઈ તથા અંધકારના સમયમાં જન્મ ધારણ કરી સૃષ્ટી-માં ઘણીખરી સમસ્યાઈનો ફેલાવો કર્યો. અને લોકોને આત્મીક તથા મંસારીક ઉન્નતિનો શ્રેષ્ઠ માર્ગ દેખાડ્યો. ”

“ જેવી રીતે આર્યવૃત્તને શાક્યા મુની ગૌતમ બુદ્ધ અને રાજા રામ મોહનરાય તથા ઈસાનને જરથુસ્ત, ચીનને કનફેશસ અને યાહુદીઓને હઝરત ઈસા (અ.) ઉપર વડાઈ છે તેવીજ રીતે અરબસ્તાનનું રણ હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ.) સાહેબ ઉપર વડાઈ અને માનની અંદર આવ્યું ! એ ઉપરાંત એઓ હઝરતની જાતથી દુન્યાને જે જે ક્ષાયદાઓ પહોંચ્યા તેને માટે ફક્ત અરબજ નહીં પણ આખી દુન્યાએ એમનો આભાર માનવો વાસ્તવિક છે. એવું કયું સંકટ હતું કે જે માણસના ક્ષાયદાને માટે આ મહાન નરે પોતા તરફ ખેંચી લીધું ન હતું ? ! અને કેવી કેવી વિપત્તીઓને એઓ સાહેબે ઉઠાવી લીધી ન હતી ? અરબ જેવા એક જંગલી અને ઉજ્જડ મુલકને ઈશ્વરની એકતાનું શિક્ષણ આપી, સરળ માર્ગ ઉપર લાવવાનું મહાભારત કાર્ય; એક એવાજ ફીલોસોફરનું કામ હતું. અને છેવટે પણ એઓ (હૃદય મોહમ્મદ (સ. અ.) જ લાવી શક્યા. ટુંક અંતઃકરણવાળા અને અદેખા (વિદ્યસંતોષી) પુરૂષો આવા મહાન નર માટે કંઈ પણ કહે, પરંતુ જે લોકો ન્યાય પ્રિય અને વિશાળ અંતઃકરણ ધરાવનારા છે તેઓ કદી પણ હ. મોહમ્મદ (સ. અ.) સાહેબની સામાન્ય ઐશ્વરી જીવીકાની ઉન્નતિની સેવાઓ માટે ભુલી જઈ ઉપકાર ઉપર અપકાર કરશેજ નહીં. અને જે લોકો

એમ કરે છે તેઓ પ્રથમ પંક્તિના ટુંકા દીલવાલા અને ખોટાં ચાહનારા લોકો છે.”

“જેવી રીતે દુન્યામાં બીજા મહાન નરો પોતપોતાની વડાઈ અને માનનો મજબુત સ્થંભ કાયમ કરી ગયા છે. તેવીજ રીતે હઝરત મોહંમદ (સ. અ.) સાહેબ પણ પોતાની અત્યુત્તમ કિર્તીનો એક એવો ઝુંડો ઉભો કરી ગયા છે કે જે દરેક સમય માટે તેઓની યાદગારી રહેશે. એટલે એજ ઇસલામનો ઝુંડો કે જેની નીચે આ સમયે તેરથી ચૌદ કરોડ દુન્યાના પુરૂષો આવી ગયા છે અને હઝરત મોહંમદ (સ. અ. વ) :ના નામ ઉપર જાન અર્પણ કરવાને હિમ્મતથી ઉભા રહ્યા છે, તેજ તેમની વડાઈનું એક અતી મહાન ચિન્હ છે, પરંતુ આટલું છતાં પણ અતી સંખેદાશ્ચર્ય સાથે કહેવું પડે છે કે, હઝરત મોહંમદ (સ. અ. વ.) ના આટલા બધા આંતરિક અનુયાયીઓ તેમના નામ ઉપર જાન વટીક કુરબાન કરવા તૈયાર છે, પણ એવા ઘણા થોડા પુરૂષો મળી આવશે કે જેઓ તેમના ઉંચા જીવનથી જાણીતા હોય ! હમોને એવા સેંકડો બંદકે હજારો પુરૂષોથી મુલાકાત થઈ છે કે જેઓ પોતાને પાકો મુસલમાન સમજે છે, પરંતુ હ. મોહંમદ (સ. અ. વ.) સાહેબની હાલતને માટે તેઓને કાંઈ સલાહ કરવામાં આવે છે તો માત્ર મોં જોતાજ રહી જાય છે ! એ કેટલી બધી દીલગીરી ભરી બીના છે કે જે પુરૂષના નામ

ઉપર મુસલમાનો જાન અર્પણ કરે તેઓ તેમના ફક્ત નામ-
થીજ જાણીતા હોય ! અને બીજી કોઈ પણ તરફની ખ-
બર ન રાખે !! આવી અજ્ઞાનતાનું મૂળ કારણ એજ છે
કે, એઓ સાહેબના પ્રાક્રમોના જેટલાં પુસ્તકો લખાયાં છે
તે મુખ્યત્વે કરી અરબી ભાષામાંજ લખાયાં છે જેથી ઉર્દુ
જાણનારો મોટો ભાગ પણ અજ્ઞાત રહેવા પામ્યો છે (તો
પછી ગુજરાતી જાણનારાઓની તો વાતજ શી કરવી ?) એ
ઉપરાંત અરબીમાં પણ જે પુસ્તકો લખાયાં છે, તેમાં એ-
મનાં મહાભારત બનાવોની મજબુતીના દ્રષ્ટાંતોની ગેરહાજ-
રીમાં માત્ર એમનાં વિચારોથી વધારે કામ લેવામાં આવ્યું
છે. વળી એવાં પુસ્તકોનો જો ઉર્દુમાં (અને ગુજરાતીમાં)
પણ તરબુતો કરવામાં ન આવે તો ઇસલામીઓ શીવાય
બીજા ધર્મવાળાઓ તે પુસ્તકોથી કશો પણ લાભ પ્રાપ્ત
કરી શકતા નથી.” વીગેરે.

કુરઆન શરીફ અને બંધુત્વ.

(૨૧)

શ્રીપાદ હામોદર સાતવળેકર નામના એક હિંદુ
વિદ્વાન, “સ્પર્શાસ્પર્શ અથવા ચારે વર્ણનો પરસ્પર
વ્યવહાર” નામના પોતાના મરાઠી પુસ્તકમાં “મુસલમાની
ધર્મ” એવા શિર્ષક હેઠળ નીચે પ્રમાણે લખે છે:—

“ મુસલમીન ધર્મનો કુરાણુ એ ધર્મ ગ્રંથ છે. આ ગ્રંથ શીવાય તેઓ અન્ય કોઈ ગ્રંથને પ્રમાણુ માનતા નથી. આ-યબલમાં નવા કરાર અને જુના કરાર એવા બે કરાર પર-મેશ્વરે પૂર્વે મોકલી આપ્યાનું વૃત્તાંત છે પણ તે હવે નિરૂ-પયોગી થવાથી હ. મોહમદ (સ. અ. વ.) પેગમ્બર દ્વારા કુરાણુ મોકલી આપવામાં આન્યું હતું. કુરાણુની આ પ્રકારની ઉત્પત્તિને મુસલમીનો શ્રદ્ધાપૂર્વક માને છે. આ કુ-રાણુમાં આરંભથી અંત પર્યંત એકેશ્વરીવાદનું પ્રતિપાદન કર-વામાં આન્યું છે. જુઓ:—

“ Say, God is one God; the eternal God; he begetteth not, neither he is begoten; and there is not any one like unto him.”

અર્થાત:—પરમેશ્વર એક સનાતન અને અજ છે. એના સમાન અન્ય કોઈ પણ નથી. (કુરાણુ અ. ૧૧૨)

એ અનંત સામર્થ્યવાન પરમેશ્વરે આ પૃથ્વીમાંથી આ-દમને ઉત્પન્ન કર્યો અને તેના શરીરમાંથી ઈબ્લ નામની એની સ્ત્રીને ઉત્પન્ન કરી; યહુદી અને ખ્રિસ્તીઓની માફક મુસલમાનો પણ આ જોડાંમાંથી જગતના સર્વ મનુષ્યો ઉત્પન્ન થયાં એમ માને છે. એકજ સ્ત્રી પુરૂષવડે સર્વ માનવજાતીની ઉત્પત્તિ થઈ એવું ખાત્રીપૂર્વક માનનારને વિશ્વ કુટુંબની ક-લ્પનાનો સ્વીકાર કરવોજ પડશે. બેશક આ કલ્પના ખ્રિસ્તી

ધર્મ પ્રમાણે છે. તદ્ ઉપરાંત કુરાણુનો એવો સિદ્ધાંત છે કે સર્વ દેહની અંદર જીવાત્માને પરમાત્માએ ઉત્પન્ન કરેલા છે, તથા પરમેશ્વરના સર્વ કૃત્ય પવિત્ર છે. આમ હોવાથી જેમ શરીરપક્ષે વિશ્વબંધુત્વ માનવું પડે છે, તેમજ આત્મી-કપક્ષે પણ, મનુષ્ય માત્રમાં પાવિત્ર્ય છે, એમ માનવું પડે છે; જુઓ.

“The spirit was creted at the command of my God ” અર્થાત જીવાત્માને પરમાત્માની આજ્ઞાથી ઉત્પન્ન કરવામાં આવ્યો છે. (કુરાન અ. ૧૭)

આ પ્રમાણે ભૌતિક અને આત્મિક દ્રષ્ટિથી સર્વ મનુષ્યો સમાન થયાં એ વાત ખરી, પણ તેમ થવા છતાં પણ કુરાણુ ઉપર વિશ્વાસ રાખનાર અને ન રાખનાર, એવા સર્વ માનવ સમાજના બે વિભાગ થયેલા છે. આ માટે એવી માન્યતા છે કે, કુરાણુ ઉપર વિશ્વાસ રાખનાર દેવોના રાજ્યમાં રહે છે. અને કુરાણુ ઉપર વિશ્વાસ ન રાખનાર સેતાનના રાજ્યમાં રહે છે. અવિશ્વાસુ મનુષ્યોને કાયમનો નર્ક-વાસ અને વિશ્વાસુ મનુષ્યોને કાયમનો સ્વર્ગવાસ મળે છે. આ વાતનો કુરાણુમાં અનેક સ્થળે ઉલ્લેખ છે.

*

*

*

*

વળી કુરાનના ૫ માં અધ્યાયમાં કહે છે કે “ તમે

તમારા શિષ્યા અન્ય (અવિશ્વાસુ) લોકો સાથે પરિચય રાખશે નહીં, કારણ કે તે તમારામાં લેદલાવ ઉત્પન્ન કર્યા વિના રહેશે નહીં. ” આ પ્રકારે જો કે વિધર્મી સાથે મૈત્રી કરવાની ના પાડવામાં આવી છે, તથાપિ મુસલમાની ધર્મમાં સર્વને પ્રવેશ કરવાની સબડ રાખવામાં આવી છે. (૧)

હ. મોહંમદ પેગંબર ઉપર વિશ્વાસ, (૨) એકજ પરમેશ્વર પ્રત્યે ભક્તિભાવ, (૩) કુરાણુ ઉપર પૂર્ણ શ્રદ્ધા. એટલું માનનારનો એ ધર્મમાં પ્રવેશ થઈ શકે છે. આહ્ય તે જાતિનો કિંવા આહ્ય તે દેશનો મનુષ્ય હોય, તો પણ, તે મુસલમાની ધર્મમાં દાખલ થઈ શકે છે. એટલે કે સયતાનના રાજ્યમાંથી પરમેશ્વરના રાજ્યમાં આવતાંજ સર્વ એક થઈ જાય છે. મુસલમાની ધર્મ સ્વીકારવાથી અન્યોઅન્યમાં ભોજન વ્યવહાર તેમજ લગ્ન કાર્ય થઈ શકે છે. એ સર્વ એકજ કુટુંબનો પરિવાર છે એમ માનવામાં આવે છે. પોતાના ધર્મમાં દાખલ થયલામાંથી કોઈનો બહિષ્કાર કરવાનું કુરાણુમાં જણાવેલું નથી. હા, એટલું છે કે, પોતાના ધર્મમાં આવતાં પહેલાં તેની સાથે દુર્વ્યવહાર ચલાવ્યો હોય તો, તે ચાલી શકે. પણ એક વખત પરમેશ્વરના વિશ્વાસુ સમાજમાં દાખલ થયો એટલે તેનામાં કોઈ પણ પ્રકારનું નીચત્વ રહેતું નથી. એમના મતે તે વિશ્વાસ આવતાં મુધીજ ત્યાજ્ય છે.

કુરાણુ અ. ૬ ઠામાં એક સ્થળે કહ્યું છે કે “તમે પરમેશ્વરનું સ્મરણ કરીને તૈયાર કરવામાં આવેલું જે અન્ન હોય તે ખાવ. જે અન્નને એણે નિષિદ્ધ ગણ્યું હોય તે ખાશો નહીં. આપત્કાળે આ નિયમ લાગુ પડતો નથી.” આથી જણાશે કે, “ખિસ્મિલ્લાહ” નામનો ઉચ્ચાર કરી તૈયાર કરવામાં આવેલું અન્ન ખાઈ શકાય છે. પણ વધ કરવાનો હોય તે સમયે પણ આ શબ્દોચ્ચાર કરવો જોઈએ; નહીં તો તે અશુદ્ધ, અસ્પૃશ્ય કિંવા અગ્રાહ્ય થાય છે, એવી કુરાણુની આજ્ઞા છે. “ખિસ્મિલ્લાહ”નો અર્થ “પરમદયાળુ દેવના નામથી” એવો થાય છે. આ પ્રકારે સિદ્ધ થયેલું અન્ન ખાવું એમ ઠર્યું, એટલે મુસલમાન શિવાયનાનું અન્ન મુસલમાનોથી ખાઈ શકાય નહીં; કારણ કે અન્ય મનુષ્યો “ખીસ્મીલ્લાહ” નો ઉચ્ચાર કરી અન્ન તૈયાર કરતા નથી. આ પ્રમાણે તે અલક્ષ્યજ ઠરે એ સ્વાભાવિક છે. આમ છતાં એટલું યાદ રાખવાનું છે કે, આ નિયમ આપત્કાળ માટે રાખવામાં આવ્યો નથી, પણ સાધારણ પ્રસંગેજ તેનો અમલ કરવાનો છે. આ નિયમ પણ સ્પર્શસ્પર્શનુંજ એક અંગ છે. શુદ્ધ અન્ન હોય તો પણ તે ઉપરના કારણે અલક્ષ્ય થાય છે, એ વિચારતાં આ કથન સત્ય નીવડે છે.

જો કે કુરાણુમાં આવા પ્રકારના કેટલાક ભેદ માનેલા

છે, તથાપિ એ ધર્મમાં જે એક મોટી સવડ છે, તે એકે ગમે તે જાતિનો માણસ; એની નજરમાં આવે ત્યારે મુસલમાન ધર્મનો સ્વીકાર કરી શકે છે. મુસલમાન ધર્મનો અંગીકાર કરવો એટલે કુરાણુ, એક ઇશ્વર અને હ. મોહામ્મદ પેગંબરપર પૂર્ણ વિશ્વાસ રાખવો. આ પ્રમાણે જેણે એ ધર્મનો એક વખત સ્વીકાર કર્યો, એટલે તે ગમે તે જાતિનો હોય, તથાપિ પંક્તિ પાવન થાય છે. આ વાતનો વિચાર કરતાં જણાશે કે એમનામાં અસ્પૃશ્ય જાતિ જેવું રહેતું નથી. હિંદુઓમાં જેમ અંત્યજ જેવી અસ્પૃશ્ય જાતિ છે તેમ મુસલમાનોમાં પણ હોવી જોઈએ, એ કલ્પનાને પુષ્ટ કરનાર કોઈ પણ પ્રમાણ કુરાણુમાં જણાતું નથી....
.....એટલું તો ખરું જ છે કે, એ ધર્મમાં એક વખત પ્રવેશ કરતાંજ પ્રવેશ કરનારની સાથે સર્વ સમાનતાથી વર્તે છે. આ પદ્ધતિ ઘણીજ સ્પૃહણીય છે. એમ કહ્યા શિવાય ચાલશે નહીં.

આ તો મુસલમાનોના કુરાણોક્ત ધર્મની સામાન્ય વાત થઈ. પણ હિંદુસ્તાનના મુસલમાનો સંખ્યા કંઈક વિશેષ વિચાર કરવાની આવશ્યકતા જણાય છે. આમાં અશ્રાફ જાતિના લોકને ઉચ્ચ સમજવામાં આવે છે, જ્યારે અજલાફ જાતિને મધ્યમ અને અર્જાફ જાતિને હિન ગણવામાં આવે છે. જે કે હિંદુઓના અંત્યજોને જેટલા હિન

માનવામાં આવે છે તેટલા એમને માનવામાં આવતા નથી, છતાં તેઓનો દરજ્જો ઘણોજ ઉતરતો હોવાનું તો મનાય છેજ.

*

*

*

*

હિંદુઓ પ્રમાણેજ મુસલમાનોની આચાર પદ્ધતિ મૂલ ધર્મથી ઘણી રચુત થયેલી છે..... બંગાળના મુસલમાનોમાં ત્રણ પ્રકારના લેદ માનવામાં આવે છે. અશ્રાફ પોતાને ઉચ્ચ સમજે છે. આ વર્ગમાં બહારથી આવેલા મુસલમાનોનો અને હિંદુસ્થાનની ઉચ્ચ જાતિઓમાંથી વટલાઈ મુસલમાન થએલાઓનો સમાવેશ થાય છે; મધ્યમ પ્રતિના કામદાર વર્ગના મુસલમાનોનો અજલાફ નામના બીજા વર્ગમાં સમાવેશ થાય છે; અને હલાલખોર વીગેરે જાતિના મુસલમાનોનો ત્રીજા અર્જલ વર્ગમાં સમાવેશ થાય છે. આ ત્રીજા વર્ગના મુસલમાનોને મસ્જિદમાં પણ જવાનો પ્રતિબંધ છે.^૧ વળી (શેખ) સૈયદ, મોઝલ અને પઠાણ એવા ચાર લેદ મુસલમાનોમાં માનવામાં આવે છે. આમાંના પહેલા બે હિંદુ બ્રાહ્મણોની સમાન છે જ્યારે બીજા બે ક્ષત્રિયોની સમાન છે.

૧ આવી જાતનો પ્રતિબંધ બંગાલ તરફ હોય એ જો કે બનવા જોગ છે પરંતુ મુબરક હલાકામાં એવી રીતનો પ્રતિબંધ હોવાનો કોઈ પણ જગ્યાએ દસ્તાવેજ પુરાવો નથી તેમ કહેવા કિંવા સાંભળવામાં આવતું નથી.

કર્તા

આપણે પ્રથમ કુરાણનાં આધારે જોઈ ગયા છીએ કે, હ. મોહંમદ પેગંબરે સ્થાપેલો મુસલમાની ધર્મ બંધુત્વના સમાન સિદ્ધાન્તને પ્રતિપાદન કરનારો હતો. કુરાણની એવી આજ્ઞા છે કે કુરાણ ઉપર વિશ્વાસ રાખનાર પ્રત્યે ભેદભાવ રાખવો નહી, આમ હોવા છતાં પણ હિંદુસ્થાનમાં સ્થિર થયેલા મુસલમાનોમાં એક અસ્પૃશ્ય જાત ઉત્પન્ન થઈ જ !^૧ એ અર્જાલ જાતિને જો કે હિંદુઓની અંત્યજ જાતિ જેટલી હિન માનવામાં આવતી નથી; તથાપિ મસ્જિદમાં જવાનો પ્રતિબંધ હોવાથી^૨ તેઓને અ-

૧ ઇસ્લામમાં અસ્પૃશ્ય જાતી છેજ નહી. મક્કાની મસ્જિદોમાં અંત્યજ અને અતી અંત્યજ મુસલમાન પોતાના રોજગારથી પરવારી એકજ જમાત સાથે બંદગી ગુજારે છે. ખાવા પીવા માટે પણ એટલો બધો બાધ ગણવામાં આવતો નથી કે જેટલો આ દેશમાં છે. હવે હિંદુસ્તાનની વાત લઈએ. અહીંયા ઢેડ-ભંગી ચમારાદી અંત્યજો મુસલમાનોમાં નથી. એટલે ઇસ્લામમાં સ્પર્શસ્પર્શનો સવાલ રહેતોજ નથી. કાંકે હિંદુસ્તાનમાં ઇસ્લામમાં જોવા જઈએ તો હલકામાં હલકી વ્યક્તિ મોટીની છે. તોપણ તેને કોઈ પ્રકારનો પ્રતિબંધ નડતો નથી

૨ આ જગ્યાએ નંબર ૧ ની નોટમાં જણાવેલોજ ખુલાસો બંધખેસ્તો છે. ગમે તેમ હોય. જાતિભેદ, વર્ણભેદ ઇત્યાદી ભેદો સંઘળા ધર્મમાં મનુષ્યોએ દાખલ કરેલા છે, તેમ કદાચ ઇસ્લામમાં પણ હોય તો તેથી કુરાનપાકનો દોષ કહાડવો મોટામાં મોટી ભૂલ છે, એટલુંજ નહીં પણ માનુષી અક્ષલથી વેગળું છે. કર્તા

સ્પૃશ્ય માનવા પડે છે. ખરેખર આવી આજ્ઞા કુરાણમાં ન હોવા છતાં પણ તેઓમાં આ પૃથા પ્રચલિત થઈ, તે સ્થાન મહિમાને લીધેજ હોવી જોઈએ ! દક્ષીણ હિંદમાં રોમન કેથોલિક પાદરીઓએ વટલાવેલા હિંદીઓમાં જેમ બ્રાહ્મણાદિને જાતિભેદ માનવામાં આવે છે, અને ક્રિશ્ચિયન થવા છતાં પણ હિંદુઓની પેઠેજ અન્યોન્યમાં સ્પર્શસ્પર્શનો ભેદ માનવામાં આવે છે, તેજ પ્રમાણે પ્રતાપિ મુસલમાન ધર્મની પણ સ્થિતિ થયલી છે, એમ કહેવામાં અતિશયોક્તિ નથી. ગમે તેમ પણ, આપણા કથનનું તાત્પર્ય એટલુંજ છે કે, એવા ભેદભાવ માનવામાં કુરાણનો કંઈ પણ આધાર નથી.” (જુઓ સ્પર્શસ્પર્શ અને ચારે વર્ણનો પરસ્પર વ્યવહાર.)

શું ઇસલામ તલવારથી ફેલાયો છે ?

(૨૨)

કેટલાક દેશીઓ કહે છે કે ઇસલામ તરવારથી ફેલાયો છે, તેને ખોટું ઠેરવવા માટે નીચલી દલીલ અવશ્ય જરૂરી થઈ પડશે:—

પ્રખ્યાત ઇંગ્રેજ તવારીખ વેત્તા મી૦ આર્નોલ્ડ સાહેબ એક પુસ્તકના એક પૃષ્ઠ ઉપર લખે છે કે, કુરાન (પાક) ના અંગ્રેજ અનુવાદક (પ્રસિદ્ધ કર્તા) ઇસલામ ધર્મના ઘોર વિદ્વેષી ખ્રિસ્તિ જડજ સેલ સાહેબ ઇંગ્રેજ કુરાનની ભૂમિકાના ૧૧૧ પૃષ્ઠમાં લખે છે કે:—

“ The (Christians) have shown a more violent spirit of intorence than other of former”
(the Jews and Mahomedans)

અર્થાત્:—“ ખ્રિસ્તીઓએ ચાહુદી અને મુસલમાનો કરતાં પણુ ધર્મના વિષયમાં વિશેષમાં વિશેષ નિષ્કુરતા દેખાડી છે. ’ હ. મોહંમદ (સ. અ. વ.) સાહેબે એક

૧ ખ્રિસ્તીઓએ, જેઓ ખ્રિસ્તી ધર્મ ઉપર પૂર્ણ આસ્થા રાખતા ન હોય અથવા ખ્રિસ્તી ધર્મથી તદ્દન ફરી ગયા હોય તેઓને શોધી પકડીને શીક્ષા આપવા માટે એક અદાલત સ્થાપી હતી. જે “ ઇન્કવીઝેશન ” ના નામે ઓળખાતી હતી. આવી અદાલતોની સ્થાપના ફ્રાન્સ, ઇંગ્લાંડ, ઇટાલી ઇત્યાદિ સર્વ સ્થળે થઇ હતી. જેઓ ખીયારાં ~~શક~~ ઉપર પકડાતાં તેઓ ખીયારાઓને પણુ રીખાવી રીખાવી મારી ત્રાહે ત્રાહે પોકરાવતા. હવે કહો કે ઇસલામ દયાળુ અને ન્યાયી ધર્મ છે કે ખ્રિસ્તિ ધર્મ ? (જુઓ “ એન સાઇકલો પીડીયા ષિટાનીકા. ”) જ્યારે હમારા નખી પોકનું ફરમાન નીચે પ્રમાણે વર્તવાનું હતું:—

“ હી. સન ૬ માં સીનાઇ પર્વતવાળા ઈયેરાઇન મઠના ક્રિશ્ચિયન સાધુઓને તેમજ ખીજ ક્રિશ્ચિયન લોકોને હઝરત પેગમ્બર સલ્થમે એક પરવાનો આપ્યો. અને નિયમ કર્યો કે કોઇ પણુ મુસલમાને તેમના જનમાલને હાની પહોંચાડવી નહી. તેમના ઘરખાર દેવળો અને પાદરીઓને ખામુખા (જાણી બુજીતે-ઇરાદાપૂર્વક) કાંઇ નુકશાન પહોંચાડવું નહી. તેમના ઉપર નકામે કર નાખવો નહી. તેમના પાદરીઓને હાંકી કહાડવા નહિ. તેમના ઉપર ધર્મ સંબંધી

હાથમાં કૃપાણુ (તલવાર) અને બીજા હાથમાં કુરાન લઈ
ધર્મનો પ્રચાર કર્યો છે એમ તેમના ઉપર મુકવામાં આ-
વતો કલંક બીલકુલ જુઠો અને સ્વાર્થ પરાયણતાવાલો છે.
કાંકે એવી જડ ઘાલી બેસનારી ખોટી વાતો લેદનીતિના
પક્ષપાતી અંથેજ ઇતીહાસ લખનારાઓએ પૂર્વની પ્રજા અને
તે પણ મુખ્યત્વે કરી ઇંથેજ કેળવણી લીધેલાઓમાં પેશ
કરી દીધી છે.”

(શ્રીયુત રામેન્દ્ર મુન્દર ત્રીવેદીના “ સાહિત્ય ” પત્રમાં
“ પરાધીનતા ” શિર્ષકવાળા લેખમાંથી.)

હરેક મુસલમાન ધર્મ પ્રચારક છે !

(૨૨)

લાહોર ગવરમેન્ટ કૉલેજના ઇંથેજ પ્રિન્સીપાલ મી૦
ટૉમ્સ આનેલી સાહેબે “ ધી પ્રીચીંગ ઓફ ઇસલામ ”
નામનો એક કીંમતી ગ્રંથ રચીને સંપૂર્ણ સભ્ય દેશોને સમ-
જાવ્યું છે કે; ધર્મનો ઉંચ ઉદ્દેશ આપી આપીનેજ મુસલ-

દખાણ કરવું નહિ. તેમના યાત્રાગુઓને દુઃખ દેવું નહિ. અને ક્રિશ્ચિ-
યન સ્ત્રીઓ મુસલમાનો સાથે રાજીખુશીથી પરણે તો તેમને પોતાનો
ધર્મ પાળવા દેવો. આ વખતે મહાન હઝરતે જો ક્રિશ્ચિયનોને અર-
બસ્તાનમાં નહિ ટકવા દેવા ધાર્યું હોત તો સહેજ હતું.”

(જુઓ પીરજાદ મોટામીઆ કૃત રસુલે અરબી પૃષ્ઠ ૯૪).

માનોએ પૃથ્વીભરમાં ઇસલામ ધર્મનો પ્રચાર કર્યો છે !
 (તેઓએ પ્રત્યેક મુસલમાન ધર્મ પ્રચારકોના નામ ઠામ લખીને
 ઘણી ઉત્તમ રીતે ખુલાસેવાર સમજાવી દેખાડી દીધું છે કે)
 તેમણે યુરોપ, આફ્રિકા, અને એશીયાના પ્રત્યેક દેશમાં
 તથા પ્રશાન્ત સમુદ્રના ટાપુઓમાં કેવા શાન્ત લાવથી ઇ-
 સલામનો પ્રચાર કર્યો છે ! શું તલવારના બળથીજ ચીન દે-
 શના લગભગ $\frac{1}{3}$ લોક ઇસલામ ધર્મને માનનારા થયા
 છે ? જો કે ચીનમાં તો મુસલમાનો કોઈ પણ વખત વિ-
 જય^૧ પૂર્તીમાં સામેલ થયા ન હતા, તેમ તેમનું ત્યાં રાજ્ય
 પણ નહતું ! સુમાત્રા, જાવા, બોર્નિયો, અને આફ્રિકામાં
 અરબી ઉપદેષકોના ભારી પરીશ્રમ અને ઉદ્યમથી મુસલ-
 માન ધર્મનો પ્રચાર થયો છે ! ખ્રીસ્તીઓમાં ધર્મનો
 પ્રચાર કરનારા માત્ર ગણુત્રીનાજ લોકો હશે; પરં-
 તુ મુસલમાનોમાં તો હરએક મનુષ્ય પોતાના ધર્મ-
 નો પ્રચારક છે ! તેમની ધર્મ ઉપર અધીક આસ્થા હોવાને
 પ્રતાપે સઘળા મુસલમાન ઉપદેષકો તેમાં ઘણું કરી અરબી
 ઉપદેષકો અવકાશ મળતાંજ ધર્મનો ઉપદેષ ઘણાજ ઉત્તમ
 દ્રષ્ટાંતો દેખાડીને અનેક દેશમાં ઇસલામ ધર્મનો પ્રચાર
 કરી ગયા છે ! અને વળી કુરાન (પાક)માં પણ પરધર્મી-
 ઓ ઉપર સદ્વર્તન કરવા સંબંધી ઢગલાખંધ ઉપદેષ સમા-

વવામાં આવ્યા છે ” વિગેરે.

ઈસલામ અને પરધરમીઓ.

(૨૩)

પરધર્મીઓ સાથના સદ્વર્તનના ટેકાડપ ઝંગાલનિવાશી શ્રીયુત બાબુ રોમેન્દ્ર સુન્દર ત્રીવેદી મહાશય “સાહિત્ય” પત્રમાં “પરાધીનતા” નામક ઝંગાળી શીર્ષક હેઠળના લેખમાં જણાવે છે કે:—

“ મુસલમાનોએ ભારતની સાહિત્ય ઉન્નતિના વિષયમાં થોડો પરીશ્રમ ઉઠાવ્યો નથી ! ઘણા લોકો જાણતા હશે

૧ ડાક્ટર સ્પ્રીન્ગર સાહેબ એઓ અરબીના અથગ અભ્યાસી હોવાનું ઇતિહાસ કહે છે તેઓએ “ કોર્ટ ઓફ ડાક્ટર્સ ” ની ફરમાસથી અને “ એશિયાટિક ક્લબ ” ના ઝંદાવસ્તથી “ એસાયા ફી મારેફતિસ સહાયા ” નામની એક કીતાબ રચી છે તેની ઇંગ્લીશ પ્રસ્તાવનામાં લખે છે કે “ મુસલમાનોની વિદ્યાની ઇજ્જત “ અસમારિન્જલ ” ની વિદ્યા છે. ન તો કોઇ એવી પ્રજા થઇ અને ન કોઇ હમણા છે જેઓએ મુસલમાનોની માફક બારસો વરસના વિદ્વાનોની જીંદગીનો હાલ લખ્યો હોય. જે મુસલમાનોની “ અસમારિન્જલ ” ની કિતાબો ભેગી કરાય તો બહુખર્ચે પાંચ લાખ પ્રખ્યાત વિદ્વાનોનું ખ્યાન મળી આવશે. એઓના ઇતિહાસમાં કોઇ સૈકો કે પ્રખ્યાત જગ્યા એવા નથી કે તેનો કોઇ માણસ એવોના વર્ણનમાં આવ્યો નહિ હોય.” (જુઓ તોહફુલ હિન્દ પૃષ્ઠ ૨૦૫ ની નોટ.)

કે, હિંદી સાહિત્યને કબીરની રચનાથી કેવો સંગીન ફાયદો થયો છે ! દખણના મુસલમાન શાએર અને મુરશદોએ મરાઠી ભાષામાં “યોગ સંગ્રામ” નામક પુસ્તક તથા બહુ મોટાં જ્ઞાન અને લક્ષિત પૂર્ણ કવિતાઓ રચીને મહા રાષ્ટ્રિય સાહિત્યને રૂપ પુષ્ટ કરી આપ્યું છે ! તુકારામ, એકનાથ, આદિ મહારાષ્ટ્ર કવીઓએ પણ પોતાના મુસલમાન મીત્રોની મદદથી ઉર્દુ ભાષામાં ભાગવત્તત્ત્વ પૂર્ણ કવિતાઓ રચી હતી ! અને વળી ગદ્ય ઇતિહાસ રચવાનું પણ મરાઠાઓએ મુસલમાન મીત્રોનીજ મદદથી પ્રાપ્ત કર્યું હતું ! વળી બંગાળમાં આલવાલ કવી, પરાગલખાં, હુસેનશાહ, છોટેખાં, આદિ નામાંકિત મુસલમાન ગ્રંથકારોના નામ બાબુ દિનેશચંદ્ર સેનના “બંગ ભાષા અને સાહિત્ય” નામક ગ્રંથથી ઘણા લોકોનાં જાણ્યામાં આવ્યાં. ચટગાંમ (બંગાલ)ના મુન્શી અબદુલ કરીમે તે પ્રાંતના મુસલમાન કવીઓની ફેરીસ્ત બહાર પાડી છે, તેમાં ૮૮ ગ્રંથકારોના નામ છે. અને વળી તેમાંના લગલગ એકસો મુસલમાન કવીઓએ લિખ્ત લિખ્ત પ્રકારના કાવ્યો રચી, બંગાળી સાહિત્યને રૂપ પુષ્ટ બનાવ્યું છે. તેમાંના ૩૦ કવીઓએ “પટ્ટચક્રલેહ, રાધાકૃષ્ણ લીલા” અને હીંદુ ધર્મના અનેક વિષય પરત્વે કાવ્ય અને કવિતા રચી છે. આ દૈખક આગળ ચાલતાં લખે છે કે, જ્યારે ચટગામમાંજ ૧૦૦ મુસલમાન કવી થઈ ગયા

ત્યારે પ્રશ્ન એ થાય છે કે સંપૂર્ણ ખંગાલમાં કેટલા સો મુસલમાનોએ ખંગાલી ભાષાની સેવા કીધી હશે ?

આજ લેખક આગળ ચાલતાં લખે છે કે, મુસલમાનો પોતાના ધર્મ ઉપદેશના આધારે પરધર્મી તરફ આવું ઉમદા વર્તન કરે જાય છે ત્યારે કેટલાક હિંદુ ઉપરાંત અંગ્રેજ ઇતિહાસ લખનારાઓ તરફથી હિંદુ બાળકોના હૃદયમાં મુસલમાનોમાં દ્વેષ પ્રજ્વલીત રાખવાને યથોચિત પ્રયત્ન કરવામાં આવે છે ! ખેદપૂર્વક કહેવું પડે છે કે, હિંદુ લેખકોએ પણ પોતાના મગજનું સમતોલપણું છેક ગુમાવી દઈ, કાવ્ય, નાટક આદીમાં મુસલમાન ભાઈઓની નિરર્થક નિંદા છાપીને.....મુસલમાનો ઉપર પક્ષપાત દેખાડી એક બીજામાં ભાઈચારાનું સત્યાનાશ વાજ્યું છે ! !” ઇત્યાદી.

(જુઓ બાબુ રામેન્દ્ર સુંદર ત્રીવેદીના “ સાહિત્ય ” પત્રમાં “ પરાધીનતા ” વાળો લેખ).

મૂળ ધર્મ પ્રચારક કેવા હતા ?

(૨૪)

સ્વ૦ ગુર્જર કવી નર્મદાશંકર લાલશંકર પોતાના “ નર્મગદ્ય ” પુસ્તકના ૨૩૦-૨૩૧ પૃષ્ઠમાં લખે છે કે:-*

* આ જગ્યાએ લખનારે કેટલાક ન છાજતા હુમલાઓ અમારા નબી પાક ઉપર કર્યા છે, તોપણ છેવટે ઉપર પ્રમાણે અમારા નબી

“.....ગમે તેમ કહો. હ. મોહંમદ (સ. અ. વ.)
મે પોતાના દેશીઓને અનેક ધર્મમાંથી એક ધર્મમાં આણ્યા,
અને તેની સાથે અનેક રાજ્ય સત્તામાંથી એક રાજ્ય
સત્તામાં આણ્યા એ તેમનો મોટો જય (ફત્તેહ) છે. તેમણે
પોતાના દેશીઓની ધર્મ સંબંધી સ્થિતિ સુધારીને તેઓને
સંસાર વહેવારમાં વર્તવાના ધારા બાંધી આપ્યા એ તેમનો
મોટો પરમાર્થ છે. તેમના વારસ ખલીફાઓએ તેમના ધ-
ર્મનો પ્રચાર કરતાં મોટા જય મેળવ્યા હતા. અને તેમના
ધર્મને માનનારી સંખ્યા આજે પણ જગત્માં મોટી છે;
તે ઉપર વિચાર કરતાં, મૂળ પુરૂષનામાં અસાધારણ સામ-
ર્થ્ય હતું એમ માન્યા વિના ચાલતું નથી. ” ઇત્યાદિ.

(જુઓ “ નર્મગદ ” પૃષ્ઠ ૨૩૦-૨૩૧.)

શું કુરાન પાક મનુષ્ય રચીત છે ?

(૨૫)

નવસારી હાઈસ્કુલના હેડ માસ્ટર મી. ધનજીશાહ
ઈ. પટેલ એમ. એ. પોતાના હેલ્પ પેપરના “ નીતિ-
શિક્ષણ ”માં લખે છે કે:-હઝરત મોહંમદ (સ. અ. વ.)
નો જન્મ ૫૭૦ ના વરસમાં અરબસ્તાનના મક્કા શહેરમાં
થયો હતો. તેમના જન્મ વેળા હવા ધ્રુજવા લાગી, તારા-

પાક વિષે લખનારને સત્ય બોલવા વિના ચાલ્યું નથી, એજ અ-
મારા નખી હ૦ મોહંમદ (સ. અ.) સાહેબના ખરાપણનો અચુક
પુરાવો લેખાશે.

કર્તા.

ઓમાં વસ્તી ખુરી શક્તિઓ નાશી ગઇ; અને તે શક્તિ-
ઓના રાજ “ ઇબ્લીશ ”ને મહાસાગરના પેટામાં ઢાળી
દેવામાં આવ્યો. ”

“ અદ્વાહના મોંમાંથી નીકળેલા શબ્દો પેગમ્બરે
ઉતારી લીધા તેને કોરાન કહે છે. હ. મોહમ્મદ (સ. અ.
વ.) તમે કલામો તાડપત્ર, સફેદ પથ્થર કે ચામડાંઓ ઉપર
લખીને પોતાના ઘરમાં પેટીમાં રાખ્યા હતા. કુરાનના ૧૧૪
પ્રકરણો છે. ”

“ એમના ધર્મોપદેશના બારમા વર્ષમાં એમણે આશમાન
તરફ એક અજાયબી બરેલી મુસાફરી કીધી.^૧ મક્કાના ન-
જ્દીક એક ખીણમાંથી એક પાંખવાળા ઘોડા ઉપર સ્વાર
થઇને તે જેફ્સલેમ આવ્યા ત્યાંથી ગેબરીઅલ^૨ ફીરેસ્તાએ
પોતાની રોશનીથી સાતે આશમાન તેમને દેખાડ્યાં ત્યાં
ઘણી અજાયબ વાતો તેમના જોવામાં આવી એ મુસાફરી
એકજ રાતમાં પુરી થઈ. ” (જુઓ હેલ્પ પેપર)

મુસલમાન તરકકીનો પાયો કોણે નાંખ્યો ?

(૨૬)

જાણીતા થીઓસોફીસ્ટ વક્તા નવસારીવાલા મી.
જેહાંગીરજી જમશેદજી વીમા દલાલ એક જગ્યાએ “ પા-

રસી કોમની હસ્તી તથા ઉન્નતી ” એ શીર્ષક લેખ હેઠળ,
 “ બેનબમીન કીડ ” નામના એક બાહોશ ઇંગ્રેજ લખ-
 નારનો હવાલો આપી લખે છે કે:—

“.....યુરોપ જ્યારે મધ્ય સદીઓના અંધકારમાં સ-
 ખડતું હતું, ત્યારે જે મુર લોકોએ સ્પેનમાં દાખલ થઈ
 આજની પશ્ચીમાત્ય વિદ્યાનો પાયો નાખ્યો હતો;*
 તે મુર લોકોના સુધારા વધારાને ખરપા કરનાર એક બીજા
 મહાન પયગમ્બર હઝરત મોહમ્મદ (સ.) હતા. જેમણે
 “ ઇમાન ” નો મુદ્રાલેખ દઈ ઇસ્લામી ધર્મ સ્થાપી તે
 ઉપર મુસલમાનીન ઉન્નતિનો પાયો નાખ્યો. ”

(જુઓ સાંજ વર્તમાન પતેલી નંબર)

લૉર્ડ હેડલીના વિચારો.

(૨૭)

સને ૧૯૧૩ના નવેમ્બર માસની એક જુમાની નમાઝ
 માટે લાંડનની ઇસલામી મસ્જિદમાં ૪૦ ઇસલામીઓ ભેગા

* સેન્ટ હ્યુ ફ્રેન્ચ નામનો વિદ્વાન જણાવે છે કે, “યુરોપમાં
 વિદ્યાજ્ઞાનનો મૂળ ઝરો આરબોથી ફુટ્યો છે ને અમે તેમના
 આભારી છીએ.” એડવર્ડ ગીબન, હેનરી લુઇસ, ડાક્ટર હલ્લી
 અને અલેક્ઝાન્ડર ઇત્યાદી વિદ્વાનોએ પણ ઉપર પ્રમાણે જાગૃત
 જાહેર કરેલું છે. (જુઓ પીરગદા સદરહીન કૃત અમારા નબીનું
 પવિત્ર જીવન પૃષ્ઠ ૮૨.)

મળ્યા હતા. જે નમાઝ પછી ખવાજા કમાલુદ્દીન કે જેઓ લાહોરના એક મોટા બેરીસ્ટર છે તેઓ યુરોપમાં દીને ઇસલામનો પ્રચાર કરવા ભારે લોગે લંડન પધાર્યા હતા. તેમણે કલામે શરીફને લગતા કેટલાક કલામો પઠયા હતા. એ પછી ઇસલામ જે એક ખુદાની હસ્તી, સમ્બાઈ અને મુલમ શીખવે છે અને એવા એક દીનમાં આજે વાઈકિંગિન્ટ ડી પુડરી નામના બેલજીમ ઉમરાવ, લૉર્ડ હેડલી નામના ઇંગ્રેજ ઉમરાવ, મી૦ હાટેનલ મારકવીસ નામના એક એક ઇંગ્રેજ ગૃહસ્થ અને મીસ લેવી રામસન અને બીજા બે મડમો દાખલ થઈ છે. લૉર્ડ હેડલીએ પોતાનું ઇસલામી નામ શેખ રહીમઅલ્લાહ ફરલુક રાખ્યું છે.

લૉર્ડ હેડલીએ તે પછી બલામણુ કરતાં દીને ઇસલામની ભારે તારીફ કરી આ મહાન ધર્મ યુરોપમાં સર્વત્ર ફેલાય એમ ઇચ્છ્યું હતું. અને વધુમાં જણાવ્યું કે કેટલાક મારા ભાઈબંધ યુરોપીઅનો એ દીનમાં આવવા તૈયાર છે. તે પછી રોમન કેથોલીકોના કેટલાક વહેમો માટે તેઓએ તીરસ્કાર દર્શાવ્યો હતો અને ઇસલામની ખુબી ગાઈ હતી જેનું વર્ણન નીચે પ્રમાણે છે:—

“ હું ખાત્રી પૂર્વક કહું છું કે, ઇંગ્લેન્ડના અમીર વર્ગો જુદાં જુદાં ધાર્મિક ટોળાંઓ (જેવાં કે રોમન કેથોલીક, પ્રોટેસ્ટન્ટ, પ્રોહીબીટન્ટ પ્રેસબીટેરિયન ઇત્યાદિ) ને વશ થઈ

ઘણાંખરા સમયે અત્યંત ખરાબ રીતે સંકટમાં આવી પડે છે, તેઓને ઘણાંખરા મીશનોનો વિચાર રાખવો પડે છે. કારણ કે તે સઘળાઓ કાયદા પ્રમાણેજ વર્તવાનો હક્ક રાખે છે તેમજ કંઈક તો તેથી પણ વધારેની ઇચ્છા રાખે છે; પરંતુ ખારીક વિચાર કરી જોવામાં આવે તો જણાશે કે ઇસલામી મઝહબમાં આવી રીતનો ધર્મ વિભાગ કોઈ પણ જગ્યાએ રાખેલો નથી. કે જેમાં ભિન્ન ભિન્ન ટોળાંઓ જોવામાં આવે અને જે પણ માત્ર દૂન્યાનીજ મહો-ટાઈ ગૃહણ કરવા જોગ હોય. હું જોઈને ખુશી છું કે પવિત્ર ઇસલામી ધર્મ એવા વિચારોથી દૂર અને શ્રેષ્ઠ છે. અને હઝરત નબીકરીમ (સ. અ.) ના દરેક સાચા સેવકનું માન, ઇસલામી ધર્મની આડમાં દૂનીઆના કાયદા અને માન ગૃહણ કરવા કરતાં કંઈક વધુ લાલદાયી છે. બીશપ અને પાદરી જેવું ઇસલામની અંદર બીલકુલ નથી. અને દેવળનો પાણીરૂપી ઝરો “ ફક્ત ખુદાની એકજ ભાત છે. ”

આગળ ચાલતાં એજ ગૃહસ્થ જણાવે છે કે:—“જુસીસ કાઈસ્ટ અને સૅન્ટ પૉલનો ધર્મ એક બીજા સાથ મળતો આવતો નથી. ઇસુખ્રિસ્તની તાલીમમાં સૅન્ટ પૉલે પોતાની તરફથી ઘણો ખરો સુધારો વધારો કર્યો છે અને ઘણાઓએ તો એ બંનેની વિરૂદ્ધ મત દર્શાવ્યા છે. એ સઘળું જોતાં હાલના ખ્રિસ્તી ધર્મની આસ્થાઓમાં ઘણો

થોડોજ મેળાપ (ઐક્યતા) છે. જ્યારે ઇસલામમાં ખુદા ઉપર બધાઓનું ચકીન પૂરેપૂરું છે. અને તેથી તેઓ માને છે કે પેદાયશની સર્વે આત્મીક ઇચ્છાઓ પુરી કરનારો ખુદા એકજ છે. ઇસલામી ધર્મના અકીદાઓથી જણાય છે કે “ ખુદા નિરંજન-નિરાકાર છે જેની હરેક બાઈ મુસલમાનોએ સેવા કરવી અવશ્ય કરજ રૂપ છે. તે દૂનીઆ પેદા કરનારો અને તેજ દૂનીઆ નાબૂદ કરનારો, હાકેમોનો હાકેમ અને અત્યંત પવિત્ર પાક પરવરદેગાર છે. અને તેથીજ હું કહું છું કે બીજાં જીવનો જોઈએ એટલાં પવિત્ર કેમ ન હોય; પરંતુ ખુદાની સીક્તમાં કદી પણ મળી શકતા નથી. ખરું જોતાં એ આશ્ચર્યકારક વાત છે કે ખ્રીસ્તીઓને ઇન્સાની નસલ બક્ષીસ કરવામાં આવી છે તે સમજ અને અછલ છતાં એટલી તો મૂર્ખ બની ગઈ છે કે, પોતે સ્વર્ગ અને પવિત્ર ખુદા સુધી પહોંચવાના રસ્તાને તીમીર રૂપી (નાની દાદીના ઘરનો માલ) કરી નાખ્યો છે. એવા લોક બીશપો (ધર્મગુરુ)ના મન ઘડીત કાયદાના દાવમાં સપડાઈને તેની અનુયાયી કેમ આંધળી થઈ તેની પેરતી કરતી જાય છે. “ સ્વર્ગની આવી ” હરેક સમયે તેનીજ પાસે છે કે જે ખુદાની બીલકુલ ખરાબમાં ખરાબ પેદાયશ, કોઈ પણ પેગમ્બર, નબી વલી અને પાદશાહની મદદ વગર હાંસલ કરી શકે છે. તે એક સ્વચ્છ હવા રૂપી છે કે જેથી

હમો અને ખુદાની બીજી પેઢાયશો એક સરખો કાયદો મેળવી શકે છે. અને તે લોકો જે પેઢાયશને કોઈ બીજા રસ્તા ઉપર ચલાવવાની કોશિશ કરે છે તે બીજું કંઈજ નહીં પણ માત્ર પોતાની નફશી મતલબો પુરી કરવા માટે જ એમ કરે છે.”

વળી આગળ આલતાં એજ લૉર્ડ હેડલી વધુમાં જણાવે છે કે:—

૧ એજ સંબંધમાં હાલમાં લંડન ખાતે ઇસલામનો સાર્વત્રિક અંધુ વર્ગ ધણાક જૂદી જૂદી પંક્તિના અંગ્રેજ સ્ત્રી પુરુષોના સમાગમથી બન્યો છે. અને તેને “બ્રીટીશ મુસ્લીમ સોસાયટી”નું નામ આપવામાં આવ્યું છે. આ મહાન મંડળમાં લૉર્ડ હેડલી પ્રેસીડેન્ટ, મી. જે. પરકીનસન વાઇસ પ્રેસીડેન્ટ અને મી. સીમ્સને એશી. સેક્રેટરી નીમવામાં આવ્યા છે. અને તેના અમૂલ્ય મેમ્બરોમાં એક રશીયન ઉમરાવ ચોર્કેવિચ, એક ફ્રેન્ચ વિસકાઉન્ટ ડી. પોશ્ચાયર, એક ઇંગ્લિશીયન શેહજાદી સાલેહા, કેપ્ટન એસ. મસ્ગેવ, લેફ્ટનન્ટ જેરી ગોર્ડ, મી. બશીર મૂલર, મેજર આર. લેગ, પ્રોફેસર એન. સ્ટેપહેન, પ્રોફેસર એચ. એમ. લીઓન એમ. એ. પી એચ ડી. એલ. એલ. ડી., પ્રોફેસર અમીન જે. બહાઇમન્ટ પી એચ ડી. ડોક્ટર ઓફ લીટરેચર, મીસીસ કલીફર્ડ, મીસ બેન્ફર્ડ, મીસીસ હોવેલ, મીસ પોટર, ડૉ. સ્મીથ, મી. ફલાઇટ, મડામ બ્લૉચ, મી. અને મીસીસ વેલ્સ અને મીસીસ રૉઝ લૉગ એ જાણીતા ગૃહસ્થોના નામ મુખ્ય છે. (જુઓ તા. ૧૦-૧૨-૧૫ના ડરબનના “ઇસ્લામીક ન્યુઝ” લંડનના “ધી ઇસ્લામીક રિવ્યુ” ઉપરથી કૌપિયો ઉતારો.)

“ જાણીતો ઇંગ્રેજ મુસાફર જનરલ ગાર્ડન એક લાંબા સમય સુધી પૂર્વના મુલકમાં મુસલમાનોનાં સહવાસ માં રહ્યો હતો જેથી ઇસલામની તાલીમની શ્રેષ્ઠતા તેની નજરથી દૂર હઠવા પામી ન હતી. અને તેમાં જરાપણ સંદેહ ન રહેતે કે નીચલા શબ્દો લખતી વખતે ઇસલામના જેવીજ ઉત્તમ અને સાચી ક્રિસ્તીયાનીટી તેના જોવામાં આવી અને એ જુસ્સામાં તેણે લખ્યું કે:—“ આ પુરૂષની બરાબર કોને સંતોષ થઈ શકે છે કે જેનો આધાર ફક્ત ખુદાજ છે. અને તે પણ માત્ર તે શબ્દો પરજ નહીં, પરંતુ એની સચ્ચાઈ (સત્યતા) ઉપરજ એ દીન આધાર રાખે છે. જેમકે સર્વે ચીજો મુકરર કીધેલા સમય ઉપર બનનારીજ છે. અને જરૂર તે બનીનેજ રહેશે. જે પુરૂષની એ આસ્થા છે તે મરવા પહેલાં મરી ચુક્યો છે અને જીવનના સઘળા ઝગડાઓથી ખીલકુલ પાક અને સાફ છે.”

જો કે આ વિચારોના જવાબોમાં ખાસ કરી એમ કહેવામાં આવશે કે, પૂર્વના વિચારો પશ્ચિમના વિચારો સાથે મળવા મુશ્કેલ છે તેમની અંદર મેળ થવો એ અત્યંત મુશ્કેલ છે અને એ બાબદની કોશેશ કરવી કે પશ્ચિમના દેશો ઉપર એવી સ્થિતિમાં હકુમત કરવામાં આવે. જ્યારે કે એક પૂર્વનો ધર્મ સ્વીકારી લઈ લોકોના કાર્યો અને બાબદો ઉપર કબજો કરી લે એ અત્યંત ખરાબ અને માનવાજ્ઞેગ નથી. તો એના

જવાબમાં હું એમ કહેવા ચાહું છું કે, આશરે બે હજાર વર્ષથી સર્વ યુરોપના દેશો પૂર્વના ધર્મ સાથે ચાહુદ્દી અને ખ્રીસ્તીપણાની જ ધાર્મિક હકુમત હેઠળ રહેતા આવ્યા છે.^૧”
(એક અંગ્રેજી પત્ર ઉપરથી)

ઇસલામનો ફેલાવો-ખ્રીસ્તી મતનો બળાપો.

(૨૮)

ન્યુયોર્ક ખાતે હાલમાં સ્થાપવામાં આવેલી “ વર્લ્ડસ સન્ડે સ્કુલ કન્વેન્શનની એક ખાસ કમીટીના પ્રમુખ અને ખ્રિસ્તી ધર્મના વડા બીશપ હીટ્ઝોલ ઇસલામના થતા જતા બહોળા ફેલાવા ઉપરથી બળાપો કરતાં જણાવે છે કે:-*

૧ જ્યારે ઇસલામનો પ્રચાર શરૂ થયો ત્યારે કોઇપણ હકુમત નહોતી.

* મી. હીટ્ઝોલના આ વિવેચન ઉપરથી સૈયદ એમ. મહંમદ નામના એક ઇસલામી ગૃહસ્થ અમેરિકાથી લખે છે કે, ઇસલામી ધર્મના ઝડપી ફેલાવાથી ખ્રિસ્તી ધર્મના મોટા મોટા આગેવાનોમાં મોટો ગભરાટ થઇ રહ્યો છે અને આ ફેલાવો અટકાવવાને માટે અમેરિકા અને યુરોપમાં સંગીન યોજનાઓ ઘડી કાઢવામાં આવી છે. અને “ વર્લ્ડસ સન્ડે કન્વેન્શન ” નામની એક ખાસ કમીટી સ્થાપવામાં આવી છે. તેમાં એવો ઠરાવ થયો છે કે ક્રિસ્તીયન દેખરેખ નીચે મુસ્લીમ બાળકોને રાખીને મુમલમાન ધર્મ ઉપર છત મેળવવી જોઇએ. આ લડાઇ તત્તવારની નહીં પણ છોકરાંઓની બાળપોથી અને કાળાં પાટીયાંઓની થશે. સૈયદ એમ. મહંમદ વધુમાં જણાવે છે કે, તેથી કરીને મુસલમાન બાઇઓ, તમારી સ્ત્રીતી તમે રમજ

“ ઇસલામી ધર્મ ખ્રિસ્તી ધર્મ કરતાં દીવસે દીવસે વધારે ને વધારે ફેલાતો જાય છે. દુનીઆની વસ્તીનો ૮ મો ભાગ મુસલમાન છે. આજે બાઈબલમાં જણાવેલા તમામ પવિત્ર સ્થળો મુસલમાનોનાં રાજ્યોમાં આવેલાં છે. આફ્રિકામાં ઇસલામ કરતાં ખ્રિસ્તી ધર્મ ઘણો પાછળ પડેલો છે. મુસલમાનોથી ધરાનનો આખો દેશ ભરાઈ ગયો છે. વલી હિંદુસ્તાનમાં પણ દરસાલ ક્રિશ્ચીયનો થનાર કરતાં મુસલમાન થનારાઓની સંખ્યા વધારે છે. ૮૦,૦૦,૦૦૦ મુસલમાનો. કમીટીએ જે યોજના ઘડી કાઢી છે તે નીચે પ્રમાણે છે:—

“ દુનીઆના મુસલમાનોના ધાર્મિક અને સામાજિક રીવાજોનો અભ્યાસ કરવાને બાહોશ વિદ્વાનોને મોકલવા કે જેઓ પોતાના કામકાજનો હેવાલ સને ૧૯૧૬માં ટોકીઓ (જાપાન) ખાતે મળનારા “ વર્લ્ડ શંડે કનવેનશન ” ના મેળાવડામાં રજુ કરશે. અને એ રિપોર્ટના પરિણામો તમામ મીશનરીઓને જણાવવામાં આવશે. તા. ૨ જ ફેબ્રુઆરીથી તા. ૧૧ મી સુધીમાં મીશનરી આગેવાનો ૧૪ શહેરોની મુલાકાત લેશે અને ત્યાં એ યોજનાને લગતાં બાંધણું આપશે.”

મી૦ સૈયદ એમ. મહંમદ વધુમાં લખે છે કે આ સર્વેથી ઇસલામી ધર્મમાં બાળકો કેટલાં છે તેની સંખ્યા તેઓ નક્કી કરવા માગે છે અને મુસલમાનોનો મોટો ભાગ અજ્ઞાન તથા અભણ છે એવા વિચારથી તેઓ ઇસલામી મુલકોમાં ખ્રિસ્તી દેખરેખ હેઠળ હાલના ધોરણનું શિક્ષણ દાખલ કરવાનો ઇરાદો રાખે છે. ”

(જુઓ તા. ૨૭ મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૧૪ નું મુંબઈનું અખબારે ઇસલામ પ:)

માન બાળકો છે જેમાંથી મોટો ભાગ અજ્ઞાન, વહેંચ, બાળલગ્ન અને બ્યશનથી બગડી ગયો છે. બાળકોનું પ્રમાણ ઘણું છે. ઇજીપ્તમાં સન ૧૮૧૧માં ૭૪૦૦૦ બાળકોનો જન્મ થયો હતો જ્યારે તેજ સાલમાં બાર વરસ સુધીના ૨૨૦૦૦ બાળકો મરણ પામ્યાં હતાં. હવે આ સ્થિતિને સુધારવી હોય તો તેઓની શારિરિક-માનસિક અને નૈતિક શક્તિઓને હાલના શિક્ષણદ્વારા ખીલવવી જોઈએ. એ હાલની સર્વે ઉપરથી આપણને ભવિષ્ય માલમ પડી શકે. કારણ કે અભણ, અજ્ઞાન અને ધર્માંધપણ સાથે આપણને લડવું પડશે. તમામ મુસલમાન દેશોમાં અશીક્ષિત વર્ગની વિશેષતા મોટી છે. બારીકીથી તપાસ કરતાં માલમ પડે છે કે એશિયા અને આફ્રિકામાં ૧૦૦માં એકામાં એકા ૭૫ થી વધુમાં વધુ ૨૫ મુસલમાનો લખી વાંચી શકતા નથી ” વગેરે

ઇસલામ અને વર્તમાનપત્રો.

(૨૯)

ઉપલી બાબત માટે નીચલાં જાણીતાં પત્રો નીચે પ્રમાણે લખે છે:—

“.....હિન્દુસ્તાન કરૂં પછી આફ્રિકામાં બુદ્ધ બુદ્ધ મતના ખ્રિસ્તી મંશનોની એ બીજા સામેની હરીફાઈ અને ઈર્ષા વધારે સારી રીતે જણાય છે અને તેના પરિ-

જામમાં ઈસલામી મતની સામા ખ્રીસ્તી મતનો દેલાવો
ત્યાં જોશજોર થતો નથી.” વીગેરે.

(તા. ૧-૩-૧૪ ના “ગુજરાતી”ની એડીટોરિયલ નોટમાંથી.)

સાંપને ઘર સાંપ પરોણો !

(૩૦)

વળી એજ બાબદની વિષય પૂર્તિમાં “આર્યપ્રકાશ”
નામનું જાણીતું પત્ર ખ્રીસ્તીઓનો ધર્મ લોભ ! મુસલમા-
નોને પણ દાદમાં ઘાલ્યા !” એ શિર્ષક હેડિંગ લખે છે કે:-

“ હિન્દુસ્તાનની અસ્પર્શ જાતિઓને તથા હિંદના
નિરાધાર મનુષ્યોને ખ્રિસ્તી બનાવવા માટે મીશનરીઓ જે
તન તોડ પ્રયત્ન કરે છે તે સૌ કોઈથી જાણીતો છે. પરંતુ
હમણા તો એ લોકોએ મુસલમાનો તરફ પણ નજર ફેરવી
છે. એ બાબદ જરા રમુજ ઉત્પન્ન કરે એવી છે, કારણકે
એમાં અમને તો સાપના ઘરે સાપ જવા જેવું લાગે છે !
હિંદુઓ-ખાસ કરીને અંત્યજો, ખ્રિસ્તી ધર્મમાં લાલચ વશ
થઈ અને ત્રાસથી કંટાળીને જતા; અને ગયા પછી તેઓ
પાછા આવી શકતા નથી, પરંતુ મુસલમાનોમાંથી તેમને
તેવો લાભ મળવાનો સંભવ નથી, એટલુંજ નહીં
પણ કદાચ થોડા ઘણા અંદર જશે તો તેઓ થોડે
કાળે પાછા ફરશે અથવા બીજાને પાછા દેરવશે એ

નકકી જાણવું. ઇસલામીઓ યુરોપ તથા અમેરિકામાં ફેલાવતા જાય છે અને યુરોપના કેટલાક જાણીતા અહુસ્થોએ ઇસલામ ધર્મ સ્વીકાર્યો છે,^૧ એ વાત પ્રગટ છે. ખ્રિસ્તી મીશનરીઓના ગલરાટનું અને આ દોડધામનું એ પણ એક કારણ છે.” ઇત્યાદી. (તા. ૧-૩-૧૪નું “આર્યપ્રકાશ.”)

હઝરતથી થયેલું જગત્નું કદયાણુ.

(૩૧)

વળી “ મહાજન મંડળ ” નામના જાણીતા ગુજરાતી ગ્રંથનાં પૃષ્ઠ ૬૬૩માં એક હિંદુ સાક્ષર મીં મગનલાલ નરોત્તમદાસ લખે છે કે:—

“ હઝરત મોહંમદ (સ. અ.) સાહેબે, ધન, માન અને ગૌરવની લાલચ રાખીને ઇસલામ ધર્મનો પ્રચાર કર્યો નથી. કાંકે રાજ્ય મુગટ તેમની આગળ તુરુછ હતું. પૃથ્વી ઉપરના રાજ્યાશનને તેમણે ઠોકરે મારી હતી. તેઓ પૃથ્વીના તુરુછ યશના ભીખારી ન હતા. જીવન મૃત્યુનું ઉંડુ તત્વ જાહેર કરવું એજ તેઓના જીવનનું માત્ર લક્ષ હતું. તે કામ પૂર્ણ કરીને તેઓ આ લોકમાંથી ગયા હતા. ધન, માન તેમના પગ નીચે રોજાતાં હતાં, પણ પોતે તેનો

૧ હાલના પશ્ચિમ તરફના મુખ્ય મુખ્ય સ્થળે ખ્વાજા કુમાલુદ્દીન સાહેબના પ્રયાસથી દરસાલ નામીયા સેંકડો ખ્રિસ્તીઓ ઇસલામમાં આવતા જાય છે એ જાણીતી ખીના છે. કર્તા.

સ્પર્શે કરતા નહોતા ! સમસ્ત આરબ દેશ તેમની એક આંગળીની ઇશારતથી કાંપતો (ધ્રુજતો) હતો ! ! વિજીત જાતીની અતૂલ્ય સંપત્તી તેમના ચરણ નીચે અર્પીત થતી હતી; પરંતુ પોતે કદી પણ ભીખારીની સ્થિતિનો ત્યાગ કર્યો નહોતો ! સાધારણ પોશાકમાંજ લજ્જા નિવારણ કરતા હતા, અને માત્ર ખજુર ખાઇનેજ જીવન ધારણ કરતા હતા ! સાદડી ઉપર સુતા હતા, અને પોતાના કપડાં તથા જોડા પણ પોતેજ સાફ કરતા હતા ! તેમની દ્રષ્ટિ દુન્યાના નાશ પામનાર ધન-માન ઉપર પડતી ન હતી ! સર્વદા ઇશ્વર ઉપર મોહ રાખીને ઇશ્વરમાં મગ્ન થઈ રહેતા હતા. સત્યતાના સેવક થઈને તેમણે જીવન ગાળ્યું હતું. અને સત્યનાજ ખળથી તેમણે એકલાએ હજારો શત્રુનો પરાલવ કર્યો હતો ! ! !”

“ કેટલાક કહે છે કે, તલવારના ખળથી મુસલમાન ધર્મ જયવાન થયો છે; પરંતુ જ્યારે હ. મોહંમદ (સ. અ) સાહેબે ઇશ્વરનું દર્શન મેળવીને હ. ખતીબની પાસે મનની વાત જાહેર કરી ત્યારે તલવાર ક્યાં હતી ? જ્યારે ધીમે ધીમે એક પછી એક એમ તેમના શિષ્યોની સંખ્યા વધવા લાગી ત્યારે તલવાર ક્યાં હતી ? જ્યારે મદીનાના લોકો અર્ધી રાત્રે તેમની પાસેથી અમોઘ (કઠીણ) પ્રતિજ્ઞામાં દિક્ષીત થયા હતા ત્યારે તલવાર ક્યાં હતી ? કેવળ વિશ્વા-

શનાજ બળથી બળવાન થઇને મુસલમાન ધર્મનો વિજય વાવડો સર્વત્ર ઉડયો છે. ”

“ વળી આગળ ચાલી એજ પુસ્તકના ઉદ્દેશમાં પૃષ્ઠમાં લખે છે કે:—

“ લગભગ ૧૩૦૦ વર્ષ ચાલ્યા ગયા છે ! જવલંત વિશ્વાસ અને અગાધ ઉત્સાહના અવતાર હઝરત મોહંમદ (સ. અ.) સાહેબ આ લોક છોડીને ચાલ્યા ગયા છે; પરંતુ ભારતવર્ષ (હિંદુસ્તાન) થી તે અત્યંતરીયા સુધી આખાં બૂમંડળના મુસલમાનોના હૃદય આજપણ તેમના નામથી નાચે છે, તેમનાજ નામનું રાત્ર દીવસ મનમાં રટણ કરે છે ! આફ્રીકાના જંગલોમાં, અરબસ્તાનના રેતાળ રણમાં, ભારતનાં દરેક શહેર અને ગામડાંમાં, આફઘાન રાજ્યના દરેક પહાડની ટોચ ઉપર, તુર્કસ્તાનની વિશાળ તળેટીમાં, ઇરાનના મનોહર બગીચામાં અને તુર્કસ્તાનનાં દરેક નગરમાં આજ પણ રાત્રી દીવસ હઝરત મોહંમદ (સ. અ.) સાહેબનો જયનાદ થાય છે ! ! ! લગભગ ૧૮ કરોડ ઇશ્વરના પુત્રો આજે તેમનું પવિત્ર નામ મુખે જપે છે. વળી જે ધર્મ મૂર્તિપુજથી ઘેરાયલા આરબ દેશમાં એકમાત્ર ખુદાની પુંજ પ્રતિષ્ઠિત કરી છે, નારી જાતીની દુર્ગતી નિવારણ કરી છે, જંગલી જાતિમાં જ્ઞાન ચર્ચાનો આરંભ કર્યો છે, શુલામ-ગીરીની સાંકળ તોડી નાખી છે, તે ધર્મદ્વારા જગતમાં મધુર

ફળ ઉત્પન્ન થયું છે, તે ફળ ખાઈને કરોડો નર નારી જંગલીપણાની હાલતમાંથી મુક્ત થયાં છે ! ધન્ય છે !! ઇશ્વરને કે જે પોતાના ખ્યારા ખાળકો ઉપર કૃપા વરસાવવા સાડ એકાદ મહાન પુરૂષને વખતો વખત મોકલાવે જગતનું કલ્યાણ કરાવે છે, તેવીજ રીતે હઝરત મોહંમદ (સ. અ.) સાહેબ દ્વારે કલ્યાણ કરાવ્યું હતું. ” (જુઓ “ મહાજન મંડળ ” પૃષ્ઠ ૬૬૩)

જાહોજલાલી ભરેલો સાદો ધર્મ તે ઇસલામજ છે.

(૩૨)

એક જાણીતા ઇંગ્રેજ ગૃહસ્થ ડૉ. ગુસ્ટાવલીખાન લખે છે કે:—

ઇસલામના પેગમ્બરે જે ધર્મનો ફેલાવો કર્યો, તે એક અતી સાદો અને જાહોજલાલીયત ભર્યો ધર્મ છે. જે સમયે હ. જાહીલ એક યુવાન બદદુના પોશાકમાં હ. મોહંમદ (સ. લ. પાસે આવ્યા તે સમયે આપે અતી ખુલાસા સાથે તેમના સવાલ જવાબમાં આ ધર્મના તરીકા અને આસ્થાઓનો ખુલાસો કર્યો. હ. જાહીલે પુછ્યું કે ઇસલામ શું ચીજ છે ? આપે ફરમાવ્યું—“ ખુદા શિવાય બીજો કોઈ પણ ઇશ્વર નથી અને હું તેનો પેગામ પહોંચાડનાર (એલચી) પેગમ્બર છું. એની ઉપર આસ્થા લાવવાને ઇસલામ કહે છે.”

ખાંધેલા વખત ઉપર નમાઝ પઢવી, જકાત દેવી, રમ-
જાન માસમાં રોજ રાખવા અને બચતુલ્લાહ શરીફની હજ
કરવી આ ઇસલામ ધર્મના કાયદા છે. જુબીલે આ તારીફને
અતી માનપૂર્વક સ્વીકારી લીધી. જેથી માલુમ પડ્યું કે એ
તારીફ ખીલકુલ ખરી છે. આખી દુન્યાના સર્વ મુસલમાનો
પોતાના ધર્મને “લાઈલાહા ઇલ્લાહાહો મોહંમદુર રસુ-
લુલ્લાહ” આ બે નાના શબ્દોમાં વર્ણવે છે જેનું ટુંકાપણું,
સાદાપણું અને એકઠાપણું ખરેખર આશ્ચર્યકારકજ છે.”

(જુઓ તમદ્દુને અરબ. પૃષ્ઠ ૧૧૧ મું.)

ઇસલામ અને ધાર્મિક જોશ.

(૩૩)

વળી ઇસલામ કેવી શાંતતાથી દુરદરાજ દેશમાં ફતેહ-
મંદ થયો છે તે વિષે મી. જૉન પ્રોરમેન નામના એક
ઇંગ્રેજ તવારિખનવેશે પોતાની “શ્રીલીપાઇન આઇલેન્ડ્સ”
(શ્રીલીપાઇનના ટાપુઓ) નામના પુસ્તકમાં સને ૧૯૦૫
સુધીનો સમાવેલો હેવાલ અતી જાણવાજોગ છે જે નીચે
પ્રમાણે છે:—

“શ્રીલીપાઇન ટાપુઓનો એક સમુહ છે જે “પેશિ-
ફિક મહાસાગર”માં એશિઆખંડના અગ્નિખુણામાં આવેલો
છે. આ ખંડમાં સઘળા મળી ૧૨૦૦ ટાપુઓ નાના મોટા છે.

અને તેની પહેલ વહેલી શોધ પોર્ટુગલના “ મેજીલન ” નામના એક ખલાસીએ કરી હતી અને તે વખતના સ્પેનના રાજકર્તા રાજા ૨ જા ફ્રીલીપના નામ ઉપરથી આ સમૂહનું નામ “ ફ્રીલીપાર્થન આઇલેન્ડસ ” પાડયું હતું. આ ટાપુઓ બોરનીયોના ઇશાન ખુણામાં ૧૫૦૦ કીલોમીટરના ફાસલાપર આવેલા છે. આ ટાપુઓનું ક્ષેત્રફળ ૨૯૬૦૦૦ (આશરે) કીલોમીટર જેટલું છે. એની વસ્તી લગભગ ૭૦૦૦૦૦૦ ની છે. ત્યાંના મૂળ વતનીઓ ચઢાઈ કરનારાઓના વારંવારના હુમલાઓથી નાબુદ થઈ ગયા છે અને તેથી ઘણા થોડાજ બાકી રહ્યા છે. જે કોમો આ ટાપુમાં વસે છે તેમાંની એક કોમ “ તાગલ ” ના નામે ઓળખાય છે. આ કોમની સંખ્યા આશરે ૧૫૦૦૦૦૦ લાખની છે. એક બીજી કોમ જે “ ફ્રીઆયા ” ના નામથી ઓળખાય છે તે લોકોની આબાદી ૨૫૦૦૦ જેટલી છે. એક બીજી કોમ છે જેને “ ફ્રીલોન ” કરીને કહે છે. એ શીવાય મુસલમાનો પણ આ ટાપુમાં સંખ્યાબંધ આબાદ છે. એની ઉત્તર તરફ આવેલા ટાપુઓમાં ઇસલામ ધર્મ પાળનારાઓની સંખ્યા વિશેષ છે. આ લોકોમાં મલેશીયન, ચીની, હિંદુસ્તાની, અરબ અને યુરોપના મુસલમાનો સામેલ છે. “ બેરા માનતા ” કરીને એક કોમ આ ટાપુમાં આબાદ છે જે બહાદુરી અને શુરાપણા માટે જાણીતી છે

જેની ગણતરી પણ મુસલમાનોમાંજ કરવામાં આવે છે. ”

“ લાંબી મુદત સુધી આ ટાપુઓ ઉપર “સ્પેનીશ સત્તા હતી. પરંતુ તેણે એ ટાપુઓની ખીલવણી તથા આબાદી ઉપર લગાર પણ લક્ષ આપ્યું ન હતું. તે તો હર વખત એજ પ્રયત્નમાં હતું કે ત્યાંના રહેવાશીઓને ખ્રિસ્તી ધર્મમાં વટલાવવા. અને જેથી કરી લગભગ ૯૦ ટકા જેટલા રહેવાશીઓ ખ્રિસ્તી ધર્મમાં આવી ગયા હતા. અને જ્યારથી આ ટાપુઓ સ્પેનના પંજામાં સપડાયા ત્યારથી ત્યાંના રહેવાશીઓને હિરાન કરવા તથા તે લોકો ઉપર અનેક પ્રકારના જુલમો ગુજારવામાં આવતા. જેથી સઘળા ટાપુઓ ખરાબી અને ખરબાદીના ભોગ થઈ પડ્યા હતા. આખરે “સ્પેન” સરકારના આવા જુલમાટથી કંટાળીને સને ૧૮૯૬ માં “તાગલ” કોમે સ્પેન સરકાર સામે ખંડ ઉઠાવ્યું. અને વાંધો ઉઠાવ્યો કે, જો દેશીઓને યુરોપવાલાઓની ખરાબર હકો આપવામાં નહી આવશે તો તેઓ ખળવાનો અંત કદી પણ લાવવાના નથી. આથી સ્પેન સરકારે ખળવાખોરોના આગેવાનને એવી કબુલ્લાત આપી કે તે લોકોને તેઓના વ્યાજબી હકો આપવામાં આવશે જેથી ખળવાનો અંત આવ્યો. પરંતુ સ્પેન સરકારે પોતાની કબુલ્લાત ઉપર પાણી ફેરવ્યું, જેથી વળી પાછું ખીજે વરસે ખંડ ઉઠ્યું. અને અમેરીકન સરકારે ખળવાખોરોને મદદ કરી. પરિણા-

મમાં અમેરીકન વાવટા આ ટાપુઓના કીનારા ઉપર ફર-
કવા લાગ્યા. અને સ્પેનીશ વહાણોના કકડાબુકલા થઈ ગયા
અને એ બુલ્મી હકુમતનું એવી રીતે સેવટ આવી ગયું !”

આ પુસ્તકમાં ૧૯૦૫ સુધીના બનાવો લખવામાં આ-
વ્યા છે. અને તેમાં મોટા ભાગે ત્યાંના મુસલમાનોનું વ-
ર્ણન છે. એ પુસ્તકનો લખનાર લાંબી મુદત સુધી મુસલ-
માનોના સહવાસમાં રહ્યો છે. મી૦ જૉન ફારમેન લખે છે
કે આજે “ મોન્ડનાઓ, ” “ સોલોન ” અને “ બા-
લવા ”ના ટાપુઓના દક્ષીણ ભાગમાં જે મુસલમાનો આ-
બાદ છે તે તમામ આબાદીના $\frac{૧}{૬}$ ભાગ જેટલા છે.

“ સ્પેનના પેહલા હુમલા વખતે મુસલમાનો આ ટાપુ-
ઓના ઉત્તર તરફ સંખ્યાબંધ આબાદ હતા. ઇ. સ. ૧૫૦૭
માં સ્પેનવાલાઓ “ સોલોન ” નામના ટાપુમાં આવ્યા તે
વખતે તે લોકોએ “ તોદુ ” નામે મુસલમાન હાકેમની
અને “ માનીલા ” (શીલીપાઇન)ની રાજધાનીના હાકેમ
સુલેમાનની મુલાકાત લીધી અને તેઓની સાથે સુલેહ તથા
મીત્રાચારીભરી વર્તાણુંક ચલાવી. (સ્પેનના ફોજ વડાએ
લખ્યું છે કે) આ “ તોદુ ” અને “ માનીલા ”ના રહે-
વાશીઓ ઇસલામી ધર્મ પાળતા હતા. અને સ્પેનવાળાઓ
સરકારી કાગળ પત્રોમાં તેઓને “ મુર ”ના નામથી ઓ-
ળખતા હતા. ”

મી૦ જૉન ફારમેન આગળ ચાલતાં લખે છે કે, “આ

વિષે લખનારાઓ જુદા જુદા મતો ધરાવે છે કે આ ટાપુ-ઓમાં ઇસલામી ધર્મની રાશની ક્યારે પ્રગટી નીકળી. સૌથી વધારે માનવા જોગ એ વાત છે કે, “ મેન્ડાઓ ” અને “ સુલો ”ના ટાપુઓ દક્ષીણમાં આવે છે. આ ટાપુ-ઓ યોર્નીયોની બાજુમાં છે. મેન્ડાઓ અને સુલોના વતનીઓ ઉપર યોર્નીયોના મુસલમાનોની અસર થઈ અને તેઓ ઇસલામી ધર્મમાં દાખલ થઈ ગયાં. યોર્નીઓ મુસલમાનોના હાથમાં ૧૪૭૩ ઇશ્વીમાં આવ્યું. ”

“ ઈ. સ. ૧૫૭૬ માં સ્પેન અને ફીલીપાઈન ટાપુ-ઓના મુસલમાનો વચ્ચે ભારે લડાઈ સળગી. આમ થવાનું કારણ એક બીજાના ધાર્મિક જોશને લગતું હતું, કારણ કે સ્પેનવાલાઓ ફીલીપાઈનના ઇસલામીઓને ખ્રિસ્તી ધર્મમાં વટલાવી નાખવાની પેરવાં કરી રહ્યા હતા. અને તેથી જ્યાં સુધી તે લોકોનું કાવતું હતું ત્યાં સુધી મુસલમાનો ઉપર જીલમ ગુજારતા રહ્યા હતા. આ લડાઈ ત્રણ સૈકા સુધી ચાલી હતી. ”

હવે “ ૧૮૬૭ માં મુસલમાનોના વારંવારના હુમલા-ઓથી કંટાળી જઈને સ્પેનવાળાઓએ મુસલમાનોનો નાશ કરવા મજ્જમ-ઠરાવ કર્યો. સ્પેનીશોએ ત્યાં સુધીનો ઇરાદો કીધો કે આ ટાપુઓ માંહેલા મુસલમાનોનો નાશ કરી, તેમાં ખ્રિસ્તીઓને આબાદ કરવા બહલો લેવાની આ છેલ્લી ભયંકર ફઠી એવી હતી કે જેથી તમામ મુસલમાનો એક-

હમ ઉશ્કેરાઈ ગયા અને તેઓએ રપેનના કઠણારશિક શી-
તમોની ચર્ચા ફેલાવી.....”

આગળ ચાલતાં મી૦ જૉન ફારમેન લખે છે કે,—
રપેનવાળાઓને મુસલમાનોને ખ્રિસ્તિ ધર્મમાં લાવવા
માટે જરા પણ ફતેહ મળી નહીં. ઇસલામીઓએ
બુલંદ અવાજે એવા પોકારો ઉઠાવ્યા કે જો રપેનીસ સર-
કાર મુસલમાનોના ધર્મમાં ખલલ નાખે નહીં, મુસલમા-
નોને જોર બુલમથી ખ્રિસ્તી બનાવવાનું છોડી દે, તેઓની
સાથે અદલ અને ઇનસાફથી વર્તે તથા તેઓના હકો ક-
ચડી નહીં નાખે તો તેઓ તાગે જવા તૈયાર છે. બીજી
કોઈ રીતે પણ તેઓ હથ્યાર મુકી શકતા નથી. (અને
વધુમાં જણાવ્યું કે) તેઓ પોતાના ધર્મ માટે લો-
હીના છેલ્લાં ટીપાં ઢોળવા તૈયાર છે. ”

“ આખરે અમેરીકાએ આ બુલમગાર હાથોમાં સપ-
ડાયેલા મુસલમાનોને મદદ કરી અને રપેન સાથે લડીને
આ લોકોને રપેનીસોના બુલમી પંજમાંથી છોડાવ્યા. જૉન
ફારમેન વધુમાં જણાવે છે કે, જેવી રીતે રપેનવાળાઓને
ઇસલામીઓને ખ્રિસ્તિ ધર્મમાં લાવવાને નિષ્ફળતા
મળી હતી તેવીજ રીતે તે લોકો તે વખતે પણ
પોતાના હેતુમાં નિષ્ફળ નીવડ્યા. જ્યારે તેઓ ઘણીજ
હિલગીરી સાથે શીલોપાઇનના કીનારાઓ ઉપર છેલી નજર
ફેંકી ગયા. ”

“ અમેરીકનોએ આ ટાપુને જીત્યા પછી મુસલમાનો-
ના ધર્મમાં લગાર પાણુ ખલલ ન નાંખતાં તેઓના ઠરેક
સુખમાં વધારો કર્યો હતો. અને પાર્લામેન્ટ્રી અને સ્વતંત્ર
તાના હકો ભોગવી શકે એ હેતુથી મુસલમાનોને સુધરેલા
જમાનાને ખરતી કેળવણી આપવા માટે યુનીવરસીટીઓ
અને કોલેજો સ્થાપી છે કે જેમાં અસંખ્ય ઇસલામીઓ
કેળવણી લઈ રહ્યા છે. વીગેરે ”

(જુઓ શીલીપાઇન આઇલેન્ડ્સ.)

હઝરત સદઅમ અને સ્વામી વીવેકાનંદ.

(૩૪)

શ્રીમદ્ વિવેકાનંદે કેલિફોર્નિયા, પાસાડેના શેક્સપીયર
કલ્પમાં તા. ૨ જ ફેબ્રુઆરી સને ૧૯૦૦ ને દીવસે આ-
પેલાં એક લેકચરમાં કહ્યું હતું કે.....
“ અને ત્યાર પછી સમતાનો સંદેશો આપતા માન્યવર
પયગમ્બર હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ. વ.) સાહેબ પધારે
છે. તમે પુછો છો કે “ તેમના ધર્મમાં તે વળી સાઈં હોવાનું
શું વાઈં?” જો તેમાં કાંઈ પણ સાઈં ન હોત તો, તે ધર્મ જી-
વતોજ કેમ રહી શકત? જેટલું સાઈં હોય છે, તેજ જીવન
ધારણ કરે છે, તેજ માત્ર અવશિષ્ટ રહી શકેછે. કારણકે માત્ર,
સાઈંજ બળવાન હોય છે, એટલા માટે યુદ્ધમાં તેજ સજીવ

બાકી રહે છે. સર્વથા આ જન્મનોજ વિચાર કરો કે, અશુદ્ધ આચરણ વાળા માણસનું જીવન વધારે લાંબું કેમ નથી થતું ? તેથી વિરુદ્ધ શુદ્ધાચારી મનુષ્યનું જીવન કેટલું બધું લીધે હોય છે ! એ વિષે તો શંકાજ નથી કે, પવિત્રતા તેજ બળ છે, સારાપણું તેજ બળ છે. જો તેમના ઉપદેશમાં કશીજ ઉત્તમતા ન હોત, તો મુસલમાની ધર્મ આજ સુધી જીવતો કેમ રહી શક્યો હોત ? તેમાં પુશકળ ઉત્તમતા રહેલી છે. હઝરત મોહંમદ (સ. અ. વ.) સમતાના પુરસ્કર્તા હતા. સર્વ મનુષ્યો, સર્વ મુસલમાન એક બીજના બંધુ છે, એજ તેમના પ્રતિપાદનનું રહસ્ય હતું.

પયગમ્બર હઝરત મોહંમદ (સ. અ. વ.) મે પોતાના જીવનચરિત્રથી^૧ બતાવી આપ્યું છે કે, મુસલમાનોમાં પૂર્ણ સમતા, પૂર્ણ બંધુતા હોવી જોઈએ. તે કયા વંશનો છે, કઈ જાતિનો છે, કયા પંથનો છે, કયા વર્ણનો છે, સ્ત્રી છે કે પુરુષ છે, એ પ્રશ્ન ત્યાં હતોજ નહીં. તુર્કસ્તાનનો સુલતાન આફ્રિકાના બજારમાંથી ગુલામને ખરીદી, સાંકળથી બાંધીને તુર્કસ્તાનમાં લાવતો; પણ તેજ ગુલામ મુસલમાન થાય અને તેનામાં સંપૂર્ણ ગુણ તથા સામર્થ્ય હોય, તો તે ખુદ સુલ્તાનની શાહજાદી સાથે પણ સહજ સ્વભાવે લગ્ન કરી શકતો. એ ઘટનાની આ દેશ-અમેરિકા-

માં જે પદ્ધતિથી નિચો તથા અમેરિકન ઇન્ડિયનો સાથે વર્તવામાં આવે છે, તે પદ્ધતિ સાથે તુલના કરો ! અને હિન્દુઓ વળી શું કરે છે ? જે તમારા કોઈ ધર્મોપદેશકનો ભૂલથી કોઈ કર્મકાંડી હિન્દુના અન્નને સ્પર્શ થઈ ગયો; એટલે તે અન્નને તે અસ્પર્શ્ય માનીને ફેંકી દે છે ! અમારું તત્ત્વજ્ઞાન આટલું બધું ઉચ્ચ પ્રકારનું હોવા છતાં વ્યવહારમાં અમારી તેટલીજ દુર્બળતા તમને પ્રત્યક્ષ દેખાઈ આવે છે. પણ ઇતર સર્વ જાતિઓ કરતાં મુસલમાનોમાં એ દ્રષ્ટિથી કેટલી બધી ઉદારતા જણાઈ આવે છે તે જુઓ. તે તેમની ઉદારતા તેમની સમતામાં, જ્યાં જાતિ તથા વર્ણનો પ્રશ્નજ અવશિષ્ટ રહેતો નથી, તે સમતામાં દેખાઈ આવે છે.....

મુસલમાનોનું રાજ્ય પણ કાંઈ સર્વથા અધમ તો ન હોતુંજ. આ વિશ્વમાં એવી એક પણ વસ્તુ નથી કે જે સર્વથા ગુણહિન હોય કે સર્વથા ગુણથીજ ભરેલી હોય. અર્થાત્ સર્વમાં ગુણાવગુણ ઉભયનો ન્યુનાધિક અંશે સમાવેશ થયેલો હોય છે. મુસલમાનોનો વિજય ભારત વર્ષમાં^૧ દિન અને વ્યક્ત અધમ જનોના ઉદાર સ્વરૂપેજ આવ્યો હતો, અને એજ કારણથી ભારત વર્ષની પ્રજાનો ૬ ભાગ

અત્યારે મુસલમાન થયેલો આપણામાં જેવામાં આવી શકે છે. ભારત વર્ષના એટલા બધા લોકો મુસલમાન બની ગયા, તે કાંઈ માત્ર તલવારનોજ પ્રતાપ નહોતો. જે આપણે એમજ કહીએ કે એ તો તલવાર અને અગ્નીનુંજ મહાકાર્ય રૂપ પરિણામ હતું, તો તે આપણી મૂર્ખતાનું શિખરજ કહેવાય. વસ્તુસ્થિતિ એથી સર્વથા ભિન્નજ હતી. અને હજી પણ જે તમે સંભાળ નહિં રાખો, તો $\frac{1}{4}$ તો શું પણ બરાબર આ મદ્રાસની અર્ધ પ્રજા અલ્પ કાળ (હુંક વખત)માંજ ક્રિશ્ચિયન બની જશે ! ઇત્યાદી.

(જુઓ હકુર નારાયણ વિસનજ કૃત વિવેકાનંદ વિચારમાળા.

૫૯ ૨૪૯—૪૭૩—૪૭૪).

ધર્મોપદેષકો માટે કૌરવ્યાન શરીફનું ફરમાન.

(૩૫)

મી. કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ઝવેરી એમ. એ. એલ; એલ. બી. “ ગુજરાતમાં ઇસ્લામી ઉપદેશકો ” અથવા “ ધર્મોપદેષકો માટે કૌરવ્યાનનું ફરમાન ” એ શિર્ષક નીચે લખે છે કે, “ ઇસ્લામને માથે સાધારણ રીતે એવો દોષ મૂકવામાં આવે છે કે, પોતાના ધર્મમાં વટલાવવા માટે કાફરો ઉપર ગમે તેવી રીતે જીલ્મ કરવો, એવું હ-ઝરત મોહંમદ (સ. અ. વ.) નું ફરમાન હતું; પરંતુ

એ વાત ખોટી છે. કૌરવ્યાને શરીરમાં ઠેકાણે ઠેકાણે એવાં વચનો છે કે, “ખરા મુસલિમની ફરજ તો એ છે જે જે પરધર્મનો હોય તેને સમજાવી સાચો માર્ગ બતાવવો, જો તે સમજે તો ઠીક છે ને ન સમજે તો અદલાહ તેને જોઇ લેશે.” આવા ફરમાનમાંથી માત્ર દાખલા તરીકે એકજ અત્રે ઉતારી લીધું છે. કૌરવ્યાન શરીરના ૩ જાના પ્રકરણ (૩, ૧૯) માં હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ. વ.) કહે છે કે “જેઓ અલાણ (અને અજ્ઞાની) છે તેઓને કહો કે તમે મુસલમાન થશો ? (એટલે કે તમે ઇસ્લામ ધર્મ માનો.) પછી જો તેઓ મુસલમાન થાય તો તેઓએ ખરેખર સીધો રસ્તો મેળવ્યો છે, અને તેઓ પોતાની પીઠ ફેરવે તો તારી ઉપર માત્ર સંદેશો પહોંચાડવાનું (કામ) છે. અને ખુદા પોતાના બંદાઓને જોનાર છે.”

એક તરફ કુરાન અને બીજી તરફ સમશેર, મતલબ કે કાં તો મુસલમાની ધર્મમાં આવો અથવા તો મૃત્યુને શરણુ થાઓ, એવો જુલમ પાછલા વખતમાં જનુની ઇસ્લામીઓને હાથે થતો હશે, તેને માટે ખુદ કૌરવ્યાને શરીરમાં કોઈ પણ રીતનું ફરમાન નથી મળતું. તેમજ હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ. વ.)ની આખી જીંદગી એ વાતને ખોટી પાડે છે. એઓ પોતે કહે છે કે “ધર્મ સંબંધે કાંઈ દબાણ કરવાનું નથી.” (પ્રકરણ ૨-૨૫૬)

એઓ પોતાને ખુદના રમુલ એટલે પરમેશ્વરના કાસદ કહેવડાવતા હતા, અને તેના તરફથી મળેલો સંદેશો પહોંચાડવો, એટલીજ ફરજ સમજતા હતા. શરૂઆતમાં ઇસ્લામમાં જે જે પુરૂષ અને સ્ત્રી વટલેલાં તે એમનાં સગાંમાંથી અથવા તો સ્નેહીઓમાંથી હતાં. તે વખતે એમની પાસે કશી સત્તા નહોતી, કે જેને જોરે તેમને પોતે વટલાવી શકે. તેમજ જ્યારે એમના મતને અનુસરનારાઓની સંખ્યા સેંકડોની ને હજારોની થઈ, ત્યારે પણ તેમણે તો પોતાની અસલ સમજાવટ (Persuasion)ની પદ્ધતિજ ચાલુ રાખેલી, એમણે કોઈને કડવો શુકન યા કોધનું વચન કહેલું નહિ; તો પછી “ કાં કોરઆન કબુલ કરો, કાં તો મોત કબુલ કરો ” એવી જીલમી વર્તાણુંક તો ક્યાંથીજ ચલાવી હોય ? ! અંગ્રેજીમાં જેને આપણે (Missionary) અથવા ધર્મ પ્રચારક કહીએ છીએ તેનુંજ કામ એમણે કરેલું, અને પોતાની પાછળ થનારાઓને પણ તેજ કામ કરવાનો બોધ આપેલો, છતાં ઝનૂને આગળ જતાં વધારે જોર પંકડયું અને શાંતીથી સમજાવીને લોકોને ધર્મના ફેરફાર કરાવવાની નીતિને પડતી નાંખી; સત્તાવાન મુસલમાનોએ સમશેર અને જોરજીલમને અગાડી કરી, હઝરત મોહંમદ (સ. અ. વ.)ના આપેલા સંદેશાને વિરૂપ કરી નાખી, આખી દુનિયામાં ઇસ્લામને એક ઘાતકી, ફૂર ધર્મ તરિકે ઓળખાવ્યો.”

“ ગુજરાતમાં બલકે આખા હિંદુસ્તાનમાં ખ્રીસ્તી ધર્મ નો બે રીતે અથવા ત્રણ રીતે પ્રચાર થયો છે. એક સમ-જાવટથી (Persuasion), બીજો સ્વાર્થને અંગે અને ત્રીજો જોરજુલમથી. (Persecution) દાખલા તરીકે ગોઆના સેન્ટ ઝેવીઅરે સમજાવીને અને પોતાના મોજેબ-અમત્કાર (Miracles) થી લોકોને કેથોલિક બનાવ્યા, એ પેહેલી રીત. વળી ઘણા લોકો ખ્રીસ્તી થવાથી પોતાની ન્યાત તજી, સરકારમાં વધારે માન મળે, નોકરી મળે, એવી મતલબથી પોતાનો ધર્મ છોડી દેતા હતા, એ બીજી રીત; જેવા કે ઢંડ, લાલીઆ અથવા મદ્રાસ તરફના પા-રીઆ અને બીજા અંત્યજો. છેલ્લો પોર્ટુગીઝ પ્રજાનો દોર ચાલતો હતો ત્યારે તેના પાદરીઓએ વસઈ તરફનાં આખાં ગામ ને ગામ, નિર્દોષ હિંદુઓનાં છાપરાંપર અને તેમનાં જ્ઞાતિ ભોજન વખતે અથવા તેમના મોહલ્લાના કુવામાં માં-સના કટકા નાંખી અને બીજી રીતે જોર જુલમ કરી વટ-લાવેલા, એ ત્રીજી રીત. ” ઇત્યાદિ.

(જુઓ “ સમાચોયક ,’ મારસીકતો જાનેવારી ૧૯૧૬ નો અંક).

આશકે રસુલ મીં હીલ્લુરામ.

(૩૬)

નાંડળી જુલ્લે હીસારવાલા જાણીતા હિંદુ શાએર માં

દીલુરામ કે જેઓ “ સાહેબે કૌસરી ”ના તખલ્લુસથી
 “ મુફી ” નામના જાણીતા ઇસ્લામી માહવારીમાં વખતો
 વખત લખતા રહે છે. તેમણે હજરત સલ્મનની શાનમાં
 કેવો ઉત્તમ મત કાવ્યમાં આપ્યો છે તે જોતાં ખરેખર અ-
 જાયબી થાય છે કે એક ગેરમઝહૂબી ગ્રહસ્થ હજરત સ-
 લ્મન સાહેબ તરફ કેવો ઉમદા ભક્તિભાવ રાખે છે તે
 મીસરો નીચેના હેડીંગમાં છે:—

હજરત સરવરે કાએનાત, ઓર ઉન્કા એક
 અદના ગુલામ.

કરે હિન્દુ બયાં ઇસ તર્જસે, તુ વસ્ક એહમદકા,
 મુસલમાં માન જાએ, લોહા સખતેજે મોહનતકા.

જુદા કબ લામે દલુરામ, હે મીમે મોહમદસે,
 તાલુક સો તરેહકા હે મુશફતસે મુશફતકા.

મોહમદ ઓર દલુરામમે નૂજ્તા નહીં કોઇ,
 કે હે મદાહ ઓર મમદુહ મે ચેહ રખત કીસ હદકા.

કલી ગંગામે આ ડુબા, કલી કૌસરપે જ નીકલા,
 પતા કુચ્છલી નહીં મખસુશ દરવેશે મુજર્દકા.

એહી હરચાર અનસારકા, ઇશારા હે લે રસ્તા,
 મદીનેકા, નજ્દકા, કરબલાકા ઓર મશહદકા.

મોહંમદકી શક્ષત પર ચકીં થા નાતગોયોંકો,
 કીસીને કાફીઆ બાંધા નહીં અબતક જે શાયદકા.
 લીખું કયા “કૌસરી” મેં કેનસા કીસસા હે અબ બાકી,
 મોહંમદ જબ ખુદાકા હે, ખુદા જબ હે મોહંમદકા.
 (જુઓ “સુરી” માહે મારચ ૧૯૧૬ નું.)

હજરત પ્રત્યે એક મહારાજનો લકિતભાવ.

(૩૭)

મહારાજ સર કીશનપ્રસાદ બહાદુર (હૈદરાબાદી)
 કે. સી. આઇ. લખે છે કે:—

“મારી આસ્થા કોઇ વલી કે નખી સાથે સ્વાર્થને
 લીધે નથી અને મારા ધર્મને સંતાડવાની જરૂર નથી. જે
 કે એ જાણીતું છે કે હું લડવૈયા કોમનો એટલે કે, ક્ષત્રી
 છું, પણ ધર્મ તદ્દન અને કેવળ સુફી છે અને તેને ખરા
 અંતઃકરણથી માનનાર છું, અને કૃત્ય કરું છું કે પરમકૃપાળુ
 પરમેશ્વર મને મારી આ ધારણામાં સફળ કરે, અને હું
 આ પવિત્ર અને સ્વચ્છ ધર્મને મુદ્રાલેખ બનાવું છું. હું
 હજરત મોહંમદ (સ. અ. વ.) તરફ જે લાવ દેખાડું
 છું તેથી તે મારી રાજ્યકીય ચાલ અથવા અમુક હેતુ છે
 એમ કેટલાકો તરફથી કહેવામાં આવે છે. આથી મને
 ખરેખર હસવું આવે છે, જ્યારે સારી વાત જાણવામાં ન

આવી ત્યારે વાતો ઘડવા લાગ્યા, મતભેદનું પરિણામ ઇ-
ચ્છાનુસાર નીકળતું નથી તો પણ હું આ કારણને લીધે
ખુશ થાઉં છું કે મારી ઈર્ષ્યા કરવામાં આવે છે. હું ઈર્ષ્યા
કરતો નથી પણ મતભેદ દૂર કરવાને મારા થોડા વિચારો
પ્રસિદ્ધ કરવાની મને જરૂર રહી, તે પછી આ લેખના છે-
વટના ભાગમાં રસુલુલ્લાહ (સ. અ. વ.) ની તારીફમાં
કેટલાએક કાળે લખ્યા છે જેમાંની થોડી બેતો હેઠળ
આપવામાં આવી છે:—

મદીનેકો ચલો દરબાર દેખો,
રસુલુલ્લાહકી સરકાર દેખો.

નજર આતી હય વાં શાને ખુદાઈ,
દરો દિવારકે અનવાર દેખો.

ખુદાકો જાનતા હું દિલસે વાહીદ,
કે વેહદતસે નહીં ઇનકાર દેખો.

શીદા હું નામે એહમદ મુસ્તાફાપર,
વો ખેશક હય મેરે સરદાર દેખો.

કીયા અહનાસે આલા ઉસને અય શાદ,
યે શાને હઝરતે જખબાર દેખો.

(જુઓ સદ્ગદીન કૃત “ હમારા નખીનું પવિત્ર જીવન.” ૫૯ પૃ.)

હમારા નબી અને મીં અબ્રાહામ રીખ્સ.

(૩૭)

મીં અબ્રાહામ રીખ્સ પોતાના ૧૮૯૧ માં પ્રગટ થયલાં “ ધી એન સાઇકલો પીડીઆ બારીશન ”ના ૨૨ મા લાગમાં લખે છે કે:-

“ મુસલમાન તવારીખ નવેસોએ અરબના નબી (હ. મોહમ્મદ (સલ.) સાહેબની શરીરી અને અકલી (દીર્ઘદ્રષ્ટિ-વાળી) શીક્તો (પ્રાક્રમો)ની તારીક્માં ઘણું ખર્ચ લખ્યું છે. એટલે જો કે હમો એમની દરેક શીક્તો, પ્રાક્રમો અને સદાચરણપણા સંબંધી લખી શકતા નથી; પરંતુ હમો એમના એ કાર્યોનો જરૂર એકરાર તો કરીશું કે એમની ઘણી કાબેલીયતોનું વર્ણન થઇ ચુક્યું છે, અને એમનામાં કંઈક બ્રહ્મજ્ઞાન (એક ખુદાને માનવાની ઉચ્ચ ભાવના)ની રહેણી કરણી એવી એકઠી થઇ હતી કે, જેથી તેઓ પોતાની બાળવયથીજ મતલબ (સ્વાર્થ) ને ધીક્કારતા હતા. અને તેથીજ તેઓ ઉંચા દરજ્જા ઉપર પહોંચી શક્યા. અને જે વિષય પરત્વે એમણે કમર કશી હતી તેમાં કુદરતે પુરેપુરી યારી આપી હતી.

હમારા નબી અને મીં જીરાઈજીલ.

(૩૮)

પ્રખ્યાત ઇંગ્લેજ વિદ્વાન મીં રેવરન્ડ જીરાઈજીલ

પોતાના ઈંગ્રેજી કુરાન શરીફના ઇટ્રોડક્શનના ૨૩ માં પૃષ્ઠ-
માં જણાવે છે કે—

“ દરેક દાખલાઓથી સાબિત છે કે (હ. મોહંમદ સં) સાહેબના સર્વ કાર્યો એક નેક નિયમથી એવી ખેંચાણ-કારક રીતે થતા કે જેણે પોતાના હમવતનીઓને અ-જ્ઞાનતા અને નીચતા (મૂર્તિ પુન) થી છોડવ્યા. અને એમની અત્યંત ઉચ્ચ દરજ્જાની તમામ ઇચ્છાઓ (ઉમેદો) એ હતી કે ઇશ્વરની એકતાનો સર્વથી મોટો અને સત્ય માર્ગ જે એમના આત્મા ઉપર છેલ્લા દરજ્જા સુધી ફત્વે-મંદ નીવડતો હતો તે પ્રત્યક્ષ કરી બતાવવો. ”

“ હ. મોહંમદ (સં.) સાહેબની ઝગકતી કાર-કીર્દીની શરૂઆતમાંજ તેમણે “ એકજ પીતાના સર્વ પુત્રો છે ” એવી પુરેપુરી સાબીતીનો નમુનો, માત્ર પોતાના વત-નીઓમાંજ નહીં પણ તમામ પૃથ્વીના મનુષ્ય જીવનને કરી બતાવ્યો.

હમારા નબી અને મીં નૌત્તમરામ.

(૩૯)

“ હઝરત ઈસા (અ.) તથા હઝરત મોહમ્મદ (સ.) આદિક થઇ ગએલા પેગમ્બરો તથા તેમના પ્રથમ થઇ ગએલા શિષ્યોનાં સઘળાં વચનો તથા તેમની કૃતી ઇશ્વર પ્રેરિક

જાણી તે પ્રમાણે અથવા ઉપમાન સઘળા ઉત્તર કાળના ધર્માધિકારીઓ લઈ સઘળા કર્મ જ્ઞાસુ પુરૂષોના મનના સમાધાન કરે છે. ”

(જુઓ શે. નૌત્તમરામ ઉત્તમરામ કૃત “રાજર્ષિ”

પૃષ્ઠ ૨૮૪-તથા ૩૩૮.)

હમારા નખી અને મીં સ્ટેન્લી.

(૪૦)

વળી હમારા નખી હઝરત મોહંમદ રસુલુલ્લાહ (સ. અ. વ.) એમની તારીફમાં પશ્ચિમનો જાણીતો ઇતિહાસ કર્તા મીં સ્ટેન્લી પોતાના ચાહુદી દેવળના ઇતિહાસમાં લખે છે કે, “ સત્યનો પિતા પોતાના પેગમ્બરો પસંદ કરે છે અને તેમની સાથે ગર્જનાના અવાજ કરતાં પણ મોટા અવાજથી વાતો કરે છે, તે એજ ગુહ્ય અવાજ છે કે જે તે આપણી જોડે સંવાદ ચલાવે છે તે અવાજ યદા કદાચીત મંદ પડી જાય અને પછી લાગ્યેજ સંલળાય; તેમજ તેનું અલૌકિક વજન કમી થઈ જાય અને આખરે તે દૂન્યાના વિદ્વાનો અને વિવેકી પુરૂષોની લાપામાં સમાઈ જાય; પરંતુ તે વખતો વખત માલિકે પસંદ કરેલા પુરૂષો સાથેના સમાગમમાં પોતાનો અસલ ગુણ ધારણ કરે છે અને આકાશી નાદ અને ઇશ્વરી વાણીની માફક તેના કાનમાં સંલળાય છે. ” (જુઓ મોટામીઆં કૃત રસુલે અરબી.)

હમારા નળી અને મીંડ લેન્ડોર.

(૪૧)

વળી હમારા હઝરત નળી મોહંમદ (સલ્વાહો અલયહે વસલ્લમ) ને વૉલ્ટર સેવંજ લેન્ડોર^૧ નામક એક અંગ્રેજે પોતાના પુસ્તકમાં ઘણો અન્યાય આપ્યો છે તે વિષે મુરત નિવાશી રા. રા. મોહનલાલ પાર્વતીશંકર દવે. એમ. એ, એલ. એલ. બી. પોતાના “ લેન્ડોરના કાલ્પનિક સંવાદો ” એ નામના પુસ્તકના પ્રથમ ભાગના પૃષ્ઠ ૩૪૩ ઉપર લખે છે કે:—

“ હેનીબાલ, મેરિયસ, સીપિયો, ખ્લેષક એ વિર યોદ્ધાઓને આપણે જોયા. એ રણક્ષેત્રને છોડીને હવે આપણે ધર્મના ક્ષેત્ર તરફ વળીએ, અને મુસલમાની ધર્મના મહોટા પ્રવર્તક હ. મોહંમદ પેગમ્બર તરફ નજર કરીએ. આ સંવાદમાં એ મહાત્માને લેન્ડોરે ઘણો અન્યાય આપ્યો છે, અજ્ઞાન લોકો હ. મોહંમદની મહત્તા ન સમજતાં તેમના ઉપર સ્વાર્થ, દંભ, અને કપટના આક્ષેપ કરે છે. એ આક્ષેપો કેવા નાપાયદાર અને મૂર્ખાઈ ભરેલા છે તે કાર્લા-ઇલે પોતાના “ વીરપૂજા ” નામના પુસ્તકમાં ઘણી અસરકારક સચોટ રીતે બતાવી આપ્યું છે. પણ લેન્ડોરની પ્રકૃતિમાં એવા ગુણ નહોતા કે જેના બળવડે હ. મોહં-

મદ્દ જેવા મહાન ધર્મ પ્રવર્તક, મદ્યપાન નિષેધક, અને પ્રૌઢ વિચારક વિર નરની કહર કરી શકે ! ધર્મની બાબદમાં જ્યાં જ્યાં કોઈ પણ પ્રકારનો અતિશય એમના જોવામાં આવતો ત્યાં ત્યાં એમની દ્રષ્ટિએ દંભ અને સ્વાર્થ બુદ્ધિજ જણાતાં. વિગેરે. ” (જીઓ લૅન્ડોરના કાલ્પનિક સંવાદો.)

હમારા નખી અને મીં સૅન્ટ હીલીઅર.

(૪૨)

એક ક્રાન્શીશ પ્રોફેસર મી. એમ. ડી. સૅન્ટ હીલીઅર લખે છે કે, “ ઇસલામમાં કોઈ પણ બાબત શક કરવા જેવી અથવા કુદરતની બાબતોથી પણ વધુ આશ્ચર્યકારક નથી. પોતે ઇસલામ ધર્મ એ બાબત સ્વીકારતો નથી કે, તેને કોઈ ખરદામાં છુપાવવામાં આવે ! અને જો હમણું સુધી તેમાં કશો શક હોય તો ઇસલામ ધર્મ ઉપર તેવું તોહમત આવી શકતુંજ નથી. કારણ કે તે પહેલાંથીજ એ-ટલો તો સાફ અને સાચો છે કે જેટલું થવું જોઈએ તે-ટલું તેણે કરી બતાવ્યું છે. ”

ઇસલામ અને મીં આઉન.

(૪૩)

મીં આઉન જે આજકાલ પૂર્વની વિદ્યાઓમાં બહુજ બાણીતા સમજાય છે, તેઓ પોતાના “ લીટરરી હીસ્ટરી

ઝોફ પરશીયા ” નામના પુસ્તકના ૨૦૦ પૃષ્ઠની આખરમાં લખે છે કે:—

“ ઘણું કરીને એમ માનવામાં આવે છે કે, ઇસ્લામી વીર નરો એ વાતમાં ફેંસલો કરતા હતા; કે “તમે કુરઆને મજીદને માનો, અથવા તલવારની સામે ઉતરો ” પણ ખરી રીતે જોતાં આ વાત નથી. કેમકે યહુદી, પારસી, હિંદુ વિગેરેને ધર્મની વાતમાં બીલકુલ છુટ હતી, હાં ફક્ત તે-ઓનો પાસેથી જઝીયાવેરો લેવામાં આવતો, જે એક ન્યાય પૂર્વક બંદોબસ્ત હતો. કેમકે ખલીફાઓની ઝીમ્મી પ્રજા આ જઝીયાવેરો આપવાથી તમામ કોમી કાર્યોથી અને મામલાઓથી જે મુસલમાનોના ઉપર ફરજ હતી તેનાથી મુક્ત થતી હતી. ”

હઝરત મોહંમદ (સ) અને મી. અર્કહોટ.

(૪૪)

જાણીતા ઐતિહાસ વક્તા મી० અર્કહોટ સાહેબ લખે છે કે:—“ ઇસ્લામ ધર્મના મૂળ તત્વોમાંથી પ્રત્યેક મૂળ તત્વને જુઓ કે તે કેવા શ્રેષ્ઠ અને અસરકારક છે !!! જેની સામેતી, ઇસ્લામ પ્રચારકનું કુલીનપણું, મોટાઈ-ઉંચાઈ અને જ્ઞાનની નિપુણતા માટે કયામત (આખર) સુધી પુરતી છે. અને તે સઘળાં મૂળ તત્વોના જથ્થાથી એક એવી શીક્ષાની રચના થઈ છે

કે જેની શક્તી આગળ શિક્ષાનો ખીજો સર્વ બંદોબસ્ત કાંઈજ ગણતરીમાં નથી ! એક માણસ કે જે જંગલી, કુર, અજ્ઞાન અને દૂરાચારી કોમના એક ટોળીના કાબુમાં હતો, તેની શરીયત એવી બાદશાહતોમાં પ્રસરી ગઈ કે જે કાહેરા અને રોમન બાદશાહતો કરતાં ઘણીજ ઉત્તમ અને વિશાળ હતી. તે હયાં સુધી કે શરીયતમાં તેની મૂળ હકીકત બાકી રહી ત્યાં સુધી કોઈ પણ વસ્તુ તેની બરાબરી (મુકાબલો) કરી શકી નહી. ”

હઝરત મોહંમદ (સ) અને મી. ચૅમ્બર.

(૪૫)

“ એન સાઇકલો પીડીઆ ” માં મી. ચૅમ્બર લખે છે કે:—“ ઇસલામ ધર્મનો એક ભાગ કે જે વડે તેના સ્થાપનારની પ્રકૃતિ સ્પષ્ટ રીતે જણાઈ આવે છે, તેજ ઘણો પૂર્ણ અને સૌથી વધારે અસરકારક છે, આનાથી હમારો હેતુ તેની નૈતિક શિખામણોનું અનુકરણ કરવાનો છે. આવી શિખામણો કાંઈ એક બે અથવા ત્રણ સુરામાં કરવામાં આવી હોય તેમ નથી. બલકે ઇસ્લામની ભવ્ય ઇમારત (કુરઆને મજીદ-કુરકાને હમીદ)માં સોનાની સાંકળ જેમ એક બીજાથી મળેલી છે તેમ મળેલી છે. અન્યાય, અસત્યતા, ગર્વ, બદલો, વૈર, નીંદા, ઠઠ્ઠો, (મજાક) મસ્કરી, લોભ, નક્કામો ખરચ, વ્યભિચારપણું, (હરામ-

ખોરી), ચોરી, બદશુમાની, અવિશ્વાસ ઇત્યાદિ ખુરાઇઓને ધીક્કારી તે તરફ નહીં વળવાની સખત ભલામણ કરેલી છે અને તેને દુષ્ટ અને અધર્મ કહેલો છે. જ્યારે તેને બદલે શુભ ઇચ્છા, ઉદારતા, પવિત્રતા, લજ્જા, સહનશીલતા, ધૈર્યતા, સત્યતા, પ્રમાણીકપણું, શુરવીરતા, મીત્રતા, કરકસર અને સર્વથી વધારે ખુદા ઉપર પૂર્ણ વિશ્વાસ રાખવાને અને તેનીજ ઇચ્છાને આધીન રહેવાને સાચી ઇમાનદારીનું મૂળ અને સાચા મોમીન^૧ (ઇસ્લામી) ની ખરી પીછાણ કરાવેલી છે. ”

હમારા નખી અને મી. ગોવીંદભાઈ.

(૪૬)

વળી સ્વતંત્રતાની ખાખતમાં ઇસલામ કેટલો સ્પષ્ટ છે તે પણ નીચલા દાખલા ઉપરથી જોઈ શકાય એમ છે:—

વડોદરા રાજ્યના ખાહોશ સુખા મીં ગોવિંદભાઈ

૧ મોમેનો તેજ છે કે જેમનાં અંતઃકરણ જ્યારે ખુદાનું નામ લેવાય છે ત્યારે ડરે છે; જેમનો વિશ્વાસ જ્યારે ખુદાના ફરમાનો તેમની આગળ વાંચવામાં આવે છે ત્યારે વધતો જાય છે, અને જેઓ પોતાના માલીક ઉપરજ આધાર રાખે છે, નમાઝ પઢે છે. અને તેમને જે રોજ આપી છે તેમાંથી ધર્મદા આપે છે, તેઓજ ખરેખર સાચા મોમેનો છે. (જુઓ કુરઆન શરીફ સુરતુલ અનકાલ આયત ૨-૩).

હાથીભાઈ દેસાઈ પોતાના “ પૂર્વ તરફના દેશોનો પ્રાચીન સુધારો ” એ નામના પુસ્તકને પાન ૧૯૨ માં લખે છે કે:-

“ ગુલામો પ્રત્યે માયાથી વર્તવા કુરઆનમાં ખાસ આજ્ઞા છે. અને બીજી કેટલીક બાબતમાં હઝરત મોહમ્મદનો બોધ ખ્રિસ્તિ ધર્મના બોધ કરતાં ચઢીઆતો હતો. મુસલમાન કોમમાં ગુલામને કદી છુટકારો મળેજ નહિ એમ નહોતું. કોઈ ગુલામ આબરૂદાર મુસલમાન પાસે જઈને એટલુંજ કહે કે “ અલ્લાહ શિવાય બીજો કોઈ ઇશ્વર નથી અને મોહમ્મદ તેના પેગમ્બર છે ” તો તરતજ તેને તેની સ્વતંત્રતા મળતી.

(જુઓ પૂર્વ તરફના દેશોનો પ્રાચીન સુધારો.)

હઝરતને માટે લાલા લજપતરાયનો મત.

(૪૭)

“ હું એમ કહેતાં જરા પણ અચકાતો નથી કે ઈસ્લામના પયગમ્બર માટે મારા દિલમાં ઘણીજ ઇજ્જત છે. ધર્મગુરુઓ અને સુધારકોમાં તેમનો હરજળો ઘણો બુલંદ છે, એવો મારો મત છે.

(જુઓ સદ્ગદીન કૃત હમારા નખીતું પવિત્ર જીવન પૃષ્ઠ ૫૮)

કુરઆન પાક એક “ કીમ્બુ ” છે.

(૪૮)

“ પાક કુરઆન મનોબળ શક્તિને ઉંચા પદે લઈ

જાય છે, મન ઉપર કાબુ રાખવાની શક્તિમાં અને લાગ-
ણીમાં વધારો કરે છે. અને ધાર્મિક સુખો લોગવવા મા-
ટેના વધુ મોટી સંખ્યામાં દર (દરવાજા) ખુલ્લા કરે છે.
પર કોમના એક લેખકે એટલી હદ સૂધી જણાવ્યું છે
કે, “તે પ્રજા સર્વેથી વધુ સુખો છે કે જેની ઉપર કુર-
આનમાંના કાયદા મુજબ રાજ્ય ચલાવવામાં આવે.” આ
ઈસ્લામી ધાર્મિક પુસ્તક એટલું બધું તો સંપૂર્ણ છે કે તેમાં
ઉમેરો કરવા માટે યા ઘટાડો કરવા માટે એક પણ બો-
લની જરૂર રહી નથી. આ દુન્યામાં ઇનસાન માટે જે પણ
કાંઈ જાણવું જોઈએ, જે પણ કાંઈ કરવું જોઈએ, જે પણ
કાંઈ ત્યાગ કરવું જોઈએ, જે પણ કાંઈ મેળવવું જોઈએ,
જે પણ કાંઈ વિચારવું જોઈએ, અને જેથી કાંઈ વમા-
સવું જોઈએ; તે સઘળું કુરઆનમાં સમાવી દેવામાં આવ્યું
છે તે શહેનશાહેનો ભોમીયો છે, અને પ્રજા માટે કાય-
દાઓનો “ કુડ ” છે. કાયદા બાંધનારી સભા માટે તે
કીમતી ઉપદેષો અને સલાહનો કીમતી ગ્રંથ છે. ન્યાયા-
ધીશોનો અને શિક્ષકોનો તે શિક્ષક છે. શાક્ષીઓ માટે તે
બબનો છે, જ્યુરીનો અપક્ષપાત ચુકાદો આપવાનું તે સા-
ધન છે, તે મરદોને ઓરતો તરફની અને ઓરતોને મરદો
તરફની ફરજ શીખવે છે, અને બાનુઓને ફતેહમંદ ઘર
ઘણીઆળી કેવી રીતે બનાવવી તેનું શિક્ષણ આપે છે. તે
માબાપો માટે માન અને બચ્ચાંઓ માટે પ્યારના પાઠો
શીખવે છે. તે રાજ્યકર્તાની સત્તાની સીમા અને તેની વી-

ગતનો માર્ગ બતાવે છે, અને તે લક્ષ અને મરણના કા-
ચઢા રખી કરે છે. પાક કુરઆન શેઠને તેની ફરજો શીખવે
છે. ઘરને કાયદા કાનુનમાં કેમ રાખવું તેને લગતી કેળ-
વણી અને વશીયતનામું કેમ કરવું તેનું શિક્ષણ આપે છે.
બનેલા બનાવોનું તેમાં ટુંકમાં ખ્યાન કરવામાં આવ્યું છે
અને ભવિષ્યના બનાવોની ચોકસ આગાહી કરવામાં આવી
છે. ટુંકમાં પાક કુરઆન ધર્મને સંપૂર્ણતાની ટોચે પુગા-
ડનારૂં કીમીયું છે.”

(જુઓ પ્રજા મિત્ર અને પારસી માહે ઑગષ્ટ ૧૯૧૬)

હઝરત ન હોત તો યુરોપનું શું થાત ?

(૪૬)

જર્મનીના જાણીતા વિદ્વાન મી૦ જૅકીમ ડી. ચો-
આરે, જર્મનીમાં પ્રસિદ્ધ થતાં “ ધી હાઈફ ” માસીકમાં
લખે છે કે, “ કુરઆને શરીફ ”ના મૂળ તત્ત્વ તથા સિ-
દ્ધાંતો તથા ધારાઓને દ્રષ્ટિ મર્યાદામાં રાખતાં જો વિચાર
પૂર્વક અભ્યાસમાં લેવામાં આવે, તો પ્રકાશિત દિવસની
પેઠે આ વાત પ્રત્યક્ષ જાણી શકાય છે. જો કે હાલમાં તેને
માનવાવાળા લોકો તેના અમલથી માઇલો સુધી દૂર છે.
અને જો તે લોકોમાં હમણા કોઈ દિવ્ય આત્મા આકાશી
પરદાથી જાહેરમાં પ્રગટ થઈ જાય, કે જે તેમને ફરીથી
સત્યપંથ (ઇસ્લામ) ના મૂળ તથા સત્ય ખિંદુ ઉપર
લઈ આવે તો તેમાં સેહેજ પશુ સરાગત જેવું નથી કે

તેમનું બળ એવી સ્થિતિએ જઈ પહોંચશે કે, રાજદારી દ્રષ્ટિએ નહીં તો નૈતિક અને સામાજિક, દ્રષ્ટિએ પણ જગતના તકતા ઉપર અગત્યના સ્થંભ થઈ શકે.

કલામે શરીરના અગત્યના વિભાગો ઉપર અધ્યાપી પર્યંત કોઈ યુરોપીઅને વિચાર નથી કીધો. તે વિવેચન, તે આજ્ઞા, તથા તે ધારાઓ સાથે સંબંધ રાખે છે કે જે કુરઆને શરીરમાં આરોગ્યતાના રક્ષણ સંબંધી પોતાના અનુયાયીઓ ઉપર ફરજ કીધેલા છે. હું ઘણીજ ખાત્રી પૂર્વક કહી શકું છું કે સૃષ્ટિ ઉપરના સઘળા આકાશી પુસ્તકોમાં કુરઆને શરીરે તેના આ કારણે ખાસ સર્વોપરી કીર્તિ સંપાદન કરી છે. જો અમે તેના માતખર પણ સાદા વાજેબ તથા ફરજો ઉપર વિચાર કરી જોઈએ કે જે આરોગ્યતાના રક્ષણ સંબંધી કુરઆને શરીરમાં વર્ણવેલા છે કે તેમાં શી શીલસુશી સમાયલી છે, કે જેને માટે તે પોતાના અનુયાયીઓને મોટા સ્વર્ગ (જન્નત) ના અધીકારી ઠરાવે છે; તો અમારા ઉપર પ્રકાશિત થઈ જશે કે, જો તે આકાશી તથા ખુદાઈ પુસ્તક (કુરઆન શરીર) એશિયાટીક લોકોને ન મળ્યું હોત તો તેની પવિત્ર ભૂમી યુરોપને ધાસ્તીમાં નાંખનારી નીવડી હોત. કલામે શરીરે સ્વચ્છતા, પવિત્રતા, અને શુદ્ધતાના સાદા અને નિર્દોષ પાઠોનો પ્રસાદ પીરસી ભયંકર રાગોને અટકાવી પાડ્યા છે. એટલુંજ નહીં પણ કેટલી

વસ્તુઓને હરામ ઠરાવી આપવી એ કુરઆને શરીફનો માહા મોટો ઉપકાર છે, કે જે બારે બોળથી મનુષ્ય કદી પણ મુક્ત થઈ શકતો નથી. અમે સંસાર સુધારાનો દાવો કરતી યુરોપી પ્રજાએ આ સંબંધમાં તેને માનનારાઓ ઉપર અદેખાઈ કરવી જોઈએ.

વળી એજ વિદ્વાન આગળ ચાલતાં લખે છે કે “હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ. વ.) જગત્માં ન હોત તો અમારી શી સ્થિતિ થઈ હોત? ઉપકારના ધોરણના કારણે અમે ઉપર ફરજ છે કે, અરબી વિદ્યાકળાએ અમારી વિદ્યાકળાપર અસાધારણ અસર નાખ્યો છે, તેને અમે વિસારી ન મૂકીએ ! કેટલાએક સૈકા પૂર્વનો સમય હો, યુરોપના વિદ્યાકળાના તરફથીએ તેમની તરફને ખુલ્લવનારી સ્પેનની ઈસ્લામી પાઠશાળાઓ હતી. આરબોએ એરિસ્ટોટલની ફીલસુફીનું ભાષણ પોતાની ભાષામાં ન કર્યું હોત તો, અને તેના માતખર ગ્રંથો લેટીનમાં ભાષાંતર થઈ અમેને ન મળ્યા હોત તો, અમેને તે ફીલસુફીના મૂળ ગ્રીક ગ્રંથોનું જ્ઞાન તે પ્રાપ્ત થયા પહેલાં કેવી રીતે મળી શક્યું હોત ?”

(જુઓ સદરફીન કૃત મહાન હઝરતનું પવિત્ર જીવન.)

એજ જર્મન વિદ્વાન લખે છે કે:—“ જેમ જેમ કુરઆનની પાસે જઈએ છીએ એટલે તેના ઉપર પુરો વિચાર કરી એછીએ, તેમ તેમ આપણને વધારેમાં વધારે

ઉંચ જણાય છે. તે આપણને લલચાવે છે, અચાંખે પમાડે છે. અને છેવટે સુખશાન્તી ભર્યા આશ્ચર્યમાં નાંખે છે. એજ વીદ્વાન બીજી જગ્યાએ પોતાના એક આરટીકલમાં લખે છે કે “ અમે એકાએક આ અજ્ઞયેષ અને આશ્ચર્યભરી ક્રીતાખ પર લક્ષ આપીએ છીએ, કે જેની સહાયથી અરખોએ મહાન સીકંદરની દુન્યાથી મોટી દુન્યા, અને રૂમના રાજ્યથી વધારે મોટું રાજ્ય ક્ષતેહ કરી લીધું. રૂમના રાજ્યને તેણે મેળવેલી ક્ષતેહો પ્રાપ્ત કરવાને જેટલો વખત લાગ્યો હતો, તેના દશમા ભાગ જેટલો વખત પણ અરખોને ક્ષતેહ કરતાં લાગ્યો નથી. ” ઇત્યાદી.

હમારા નબી અને મીં કારલાયલ.

(૫૦)

ઇંગ્લંડનો જાણીતો લેખક મીં વીલ્યમ ટામ્સ કારલાયલ પોતાના “ ધી હીરોઝ એન્ડ હીરોઝ વરશાપ ” માં એક જગ્યાએ લખે છે કે:—

“ જેને હુમો પ્રકાશીત મગજના કક્ષીએ છીએ તેને વાસ્તવિક રીતે નિહાળતાં, દુન્યાવાળાઓ માટે ખુદાની અમૂલ્ય બક્ષીશ લેખવી જોઈએ. કાંકે “ તેમનો આત્મા આકાશ ઉપરથી ખુદાઈ પેગામ લાગે ઉતરે છે. ” ખરેખર એવા ખુદાઈ બંદાઓ ખુદાની તરફથીજ પેદા થાય છે. તેમના હૃદય ખુદાના સ્થંભરૂપ છે. અને તે દરેક સમયે

અવિનાશી રહેનારા છે, તેમનો અવાજ ઇશ્વરી પડઘા મી-
શાલે છે. અને તેથી તેવો કોઈ આત્મા આત્મીક હારમો-
ન્યમ છે અને કોઈ શ્રેષ્ઠ પુરૂષ નૂરાની (ઇશ્વરી) ફોનોગ્રાફ
મીશાલ છે. ”

વળી એજ વિદ્વાન અંગ્રેજ લેખક “ હીરોઝ એન્ડ
હીરોઝ વરશીપ ”માં ૪૩ માં પૃષ્ઠમાં લખે છે કે, “ આપણે
મોહંમદ (સલ.) સાહેબને માત્ર એક હાથ ચાલાકીવાળો
અને ખાલી અંતરવાળો વિચારી શકતા નથી. તેમજ આ-
પણે તેમને એક તુચ્છ (ઊંચ) પદ્ધતીની ઇચ્છા રાખનારો
(કરનારો) અને જાણી જોઈને મનસુખા ખાંધનારો કહી
શકતા નથી. તેણે જે ઉત્તમ (અને સખત) (કુદરતી)
સંદેશો ફૂંચ્યાને આપ્યો તે ગમે તે પ્રકારે સાચો અને
ખરો સંદેશો હતો. જો કે તે ગોઠવ્યા વગરની વાણી હતી,
પણ તે નીકળવાની મૂળહસ્તી તે હતી કે જેના છેવટે કો-
ઈથી પહોંચી શકાયું નથી તેમનાં વચનો અને કૃત્યો જુઠા
અને સત્ય રહીત (અસત્ય) ન હતાં. તેમજ કોઈની નકલ
અથવા તાબેદારી (ગુલામી)ના ન હતાં. તે એક પરંપરા
જીવનનું નૂરાની (પ્રકાશીત) શરીર હતું, કે જે કુદરતની
વિશાળ છાતીમાંથી ફૂંચ્યાને અંધકારમાંથી પ્રકાશીત કરવા
માટે બહાર નીકળ્યું હતું, અને આજ્ઞાનું પાલન એવી રીતે
જ કરવાનો ઇશ્વરી ઉદ્દેશ હતો એ નિઃશંસય છે એમ મા-
નવાને કારણે અનેક છે. ”

વિદ્વાન ક્ષીલોસોક્ત્ર મીઠા કાર્ત્તવ્યલ લખે છે કે, “ જ-
રમનીના પ્રખ્યાત મીઠા જીવિ આગળ જ્યારે ઇસલામની
તારીફ કરવામાં આવી ત્યારે તેણે કહ્યું કે “ જો ઇસલામમાં
એમજ છે તો પછી હમે સઘળા એનીજ અંદર જીવન
કેમ ન ગાળીએ ?” ત્યારે મેં કહ્યું કે:—“ હા, હમારાથી
જે પુરૂષ પોતાના જીવનમાં માન અને પ્રવિણતાનો ભાગ
રાખે છે તે તેનીજ અંદર જીવન ગાળનારો છે. ”

હઝરત મોહંમદ કદી પણ મૌનપ્રીય (ચુપકીદી પસંદ
કરનારા) ન હતા એ નિઃશંસય છે. કારણ કે સૂર્ય, ચંદ્ર
અને સઘળી ઐશ્વરી (કુદરતી) શક્તીઓમાં જે સ્વભાવીક
શક્તીનો અંશ હોય છે તેનો આપ (હ. મોહંમદ સ.)
સત્યપણાથી બોધ આપતા હતા અને તેમ કરવામાં પ્રત્યક્ષ
ઐશ્વરી ભાષ હતા, કેમકે સર્વ શક્તિવાન પરવરદેગારની
મુઝ્જા (મરજી) શીવાય સૂર્ય, ચંદ્ર અને સર્વ કુરેશીઓ
બંધકે સઘળું મનુષ્ય જીવન સૃષ્ટિ માંહેની સમગ્ર વસ્તુઓ
આપને ચુપ કરી શક્તી નહતી. ”

“ આરબ પ્રજામાં ઇસલામનું આવવું જાણે અધિકારમાં
પ્રકાશ આવવા સમાન છે. ” અરબનો દેશ પહેલવહેલાં
એમનાથી (હ. મોહંમદ સલ. થી) સંજીવન થયો. આરબો
પહેલાં એક બકરાં ચરાવનારી ગરીબ પ્રજા હતી. અને
જ્યારથી દુન્યા સરખાઈ, ત્યારથી અરબસ્તાનના વિશાળ

મેદાનમાં ફર્યા કરતી હતી અને કોઈ માણસને તેની આવી ઉન્નતીનો ખ્યાલ વટીક નહોતો. તે કોમમાં એક “ ઉલુલ અજમ ” નામાંકિત પેયગમ્મર એવી વાણી સાથે મોકલવામાં આવ્યા કે જેમના ઉપર તેઓ ચકીન (આસ્થા) રાખતા થયા. હવે જુઓ કે, જે ચીજને કોઈ જાણતુંયે નહોતું; તે આખી દુન્યામાં પ્રખ્યાત થઈ ગઈ અને નકાની વસ્તી અતી મોટી સંખ્યામાં બની ગઈ! ત્યાર પછી એક સદીમાં અરબની એક તરફ ગ્રીન્ડા અને એક તરફ દીલ્હી (દેલ્હી) થઈ ગઈ! અરબની બહાદુરી અને મોટાઈની ચમક અને તેની બુદ્ધીનો પ્રકાશ એક લાંબા સમય સુધી દુન્યાના એક વિશાળ ભાગ ઉપર આજ પર્યંત ઝળકતો રહ્યો! એક એતેકાદ (આસ્થા-શ્રદ્ધા) એક મોટામાં મોટી વસ્તુ છે. જો કોઈ પ્રજા કોઈ વસ્તુ ઉપર એતેકાદ લાવે છે તો તેના વિચારો ફળદ્રુપ થઈ જાય છે. જેમકે જુઓ, તેજ અરબો અને તેજ હ મોહંમદ (સલ.)! અને એજ એક સદીનો જમાનો!! જાણે એક ચણગારી એવા દેશમાં પડી કે જે રેતાળ રણ હતું, છતાં પણ તે રેતાળ રણે ધણીજ ઝડપ અને જોરશોરથી ઉડી જતા દારૂગો-ગોળાની માફક દીલ્હીથી ગ્રીન્ડા સુધી ઉડતા ભડકાઓથી પ્રગ્લેષ પ્રકાશ કરી મુક્યો અને જહાલતના અંધકારનો નાશ કર્યો.” ઇત્યાદી (જુઓ ધ લેકચર્સ ઑન્ડ હીસ્ટરી).

હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ.) સાહેબના સર્વ ઉમંગો અને આશા એવી ઉંચ લાવનાવાળા હતા કે સચ્ચાઈથી સૂદીમાં ગુળરો (કાળ વ્યતીત) કરવો. વળી તેમના મૂળ પ્રીન્સી-પલનો હાક (શોહરો) એજ તેમના ગળુનારાઓમાં તેમની ખુબી (રોમોદાબ)ના રામખાણુ ઇલાજ રૂપ હતું ! પરંતુ હજી તો સુકી લીલી સુધી એમની વય પહોંચી ન હશે એટલેજ એમની સર્વ રોશન (પ્રકાશીત) ઉત્કંઠાઓ ખુઝાઈ ગઈ ! જો કે જે કાંઈ દૂન્યામાં તેમને હિસ્સે બાકી હતું, તે એજ મુદ્દો હતો કે દીન પ્રતીદીન તેમનામાં સુલેહ મોહમ્મત (ઐક્યતા) વધતી જતી હતી. તેથી શું તેમણે સુસ્તીનો માર્ગ ગ્રહણ કર્યો હતો એમ કહી શકાશે ? અને શું એમ કહિ શકાશે કે, પ્રથમની સર્વ નેકનામીઓનો ત્યાગ કરી, જે વસ્તુથી ફાયદો ઉઠાવી શકતા ન હતા, તેના હાંસલ (પ્રાપ્ત) કરવામાં ફતેહમંદ ન થયા ? “ ના, હું મરતાં સુધી એમ કહી શકીશ નહીં. ”

“ વળી ખીજી તરફ ઇસલામ ખીજા મોટા ધર્મની માફક માનવી તત્ત્વ તરફ નજર કરી ખરેખર ચોકસ રીતે સઘળા માણસને સરખા ગણનારો ધર્મ છે. એક મુસલમાનના આત્માનું વજન સંસારના સઘળા રાજ્યાધિકાર કરતાં વધારે લેખાય છે. ઇસલામ પ્રમાણે જોતાં સઘળાં માણસો એક સરખાંજ છે, ફરી કહીએ તો હઝરત મોહમ્મદનો ધર્મ

એકંદરે એક પ્રકારની ક્રિશ્ચિયાનિટીજ છે. ક્રિશ્ચિયાનીટીની ઉમદા બાબતોનું એક ખરેખર તત્ત્વ તેમાં સમાયલું છે. તે છેલ્લાં બારસો વર્ષથી દુનિયાની આખી વસ્તીના પાંચમા ભાગનો ધર્મ અને જીંદગી સુધીનો સાથી થઈ ચુક્યો છે. સૌથી વધારે વાત તો એ છે કે તે એક એવો ધર્મ છે કે લોકો તેને ખરાં અંતઃકરણથી માને છે. અરબ લોકો તે ધર્મ માને છે અને જીવ સાટે તેના ફરમાન પાળે છે. જેવી રીતે મુસલમાનો સમય અને અંતકાળને ધ્યાનમાં રાખીને પોતાના ધર્મને મક્કમપણે વળગી રહે છે તેવી રીતે હાલમાં ગણ્યાગાંઠ્યા યુરોપીયનો સિવાય બીજા ક્રિશ્ચિયનો પોતાના ધર્મને વળગી રહેલા નથી. રાત્રે કેરો શહેરના મોડોલા-ઓમાં “કોણ જાય છે” એવું ચોકીદાર જનાર ઈશિમને પુછે છે, તો હાલમાં પણ તેને એજ જવાબ મળે છે કે “લાએલાહા ઈલલાહ” (ખુદા શિવાય બીજો અલ્લાહ નથી) ઈસલામ માણસોના આત્મા અને હજારો લોકોની હસ્તીને પોતાના “અલ્લાહો અકબર” (અલ્લાહ બળવાન) છે ના અવાજોથી ગળવી મુકે છે. “આપણે હઝરત મોહંમદને એક ખાલી અંતઃકરણવાળા, વેષધારી, લોભી કે તાલીમબાજ કહી શકતા નથી. તેમણે જે સંદેશો દુનિયાને પહોંચાડ્યો તે ખરો હતો. જો કે તે ગોઠવણી વગરનો હતો તો પણ તે એવા મૂળમાંથી નીકળ્યો હતો કે

જેનો કોઈ પાર પામ્યું નથી. એમના વાક્યો અને કૃત્યો અસત્ય નહોતાં. તેણે કોઈની નકલ કે દેખાદેખી કરી નહોતી. તે અનંત જીવનનું એક નૂરાની શરીર હતું કે જે કુદરતના વિશાળ પટમાંથી ફૂનિયાને રોશન કરવા માટે આવ્યું હતું. અને ખુદાનો એવોજ હુકમ હતો.”

“હઝરત મોહંમદ વિષે આપણા (ક્રિશ્ચિયનો) માં જે વાર્તાઓ ચાલુ છે કે તે ઢાંગી, જુઠા^૧ હતા અને તેમનો ધર્મ પણ એક ઢાંગ અને મૂર્ખાઈનો પંચલેખ સન્નિપાત છે એ વાતો આપણામાં કાંઈ પણ આધાર વગર ચાલુ થએલી અત્યારે આપણને જણાય છે. આપણા ઘણા ઉત્સાહી પુરૂષોએ હઝરત મોહંમદ માટે જે જુઠના ઢગલા ખડકેલા છે તેનાથી આપણી પોતાનીજ હલકાઈ થતી આપણને અત્યારે લાગે છે. આપણાં મનમાંથી એ બધું હવે કહાડી નાખવાનો વખત આવ્યો છે. એમણે (હઝરતે) ભાખેલું ભવિષ્ય અત્યારે છેલ્લાં ૧૨૦૦ વર્ષથી ૧૮ કરોડ માણસોના જીવનનો એક માર્ગદર્શક પરવાનો થઈ પડ્યું છે.

૧ અમારા નબી હઝરત મોહંમદ સ. અ. એમના ઉપર આપવામાં આવતા બોહતાનોના ખોટાપણા ઉપર પ્રખ્યાત ઇંગ્લેન્ડ લેખક મી૦ બ્રાસૌર્થ^૨ રમીથ સાહેબ લખે છે કે:—“આ જુદો અને આવી ચાલચલણ (રહેણી કરણીવાલી વર્તણૂક) એક પેગમ્બરીનો જુઠો દાવો કરનારાની હોઈ શકતીજ નથી.” છતાંહી.

આ ૧૮ કરોડ માણસો બુદ્ધએ આપણા જેવાજ બતાવ્યા છે. માલિકે પેદા કરેલાં પ્રાણીઓની મોટી સંખ્યા અત્યારે કોઈ પણ પુરૂષનાં વચન કરતાં હઝરત મોહમ્મદના વચનને વધારે માને છે. જે હકીકતને માલિકે પેદા કરેલાં પ્રાણીઓ સૈકાના સૈકાઓથી માનતાં આવ્યાં છે તેને અત્યારે આપણે ઘડી કહાડેલી બહુઈ ઇંદ્રજાળનો તમાસો કેમ માનવો ? ” ઇત્યાદિ.

(જુઓ હિસો એન્ડ હીરોઝ વર્ષિપ લેકચર ૨ બ્લું.)

ઈસલામનું સામર્થ્ય.

(૫૧)

જાણીતા હિન્દુ સાક્ષર રા. મણીભાઈ નભુભાઈ દ્વિ-વેદી રચિત “ સુદર્શન ગદ્યાવલી-રાજ્ય અને ધર્મ ” ના પાન ૫૧૭ માં લખે છે કે:—ક્રીશ્ચીઅન ધર્મની પ્રવૃત્તિ પછી એશિયામાં હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ. વ.) પેગમ્બરે પ્રવર્તાવેલા ઈસલામનું સામર્થ્ય પણ જોવા જેવું છે. જે ધર્મ-લાવના હ. મોહમ્મદ (સ. અ. વ.) મે જંગલી આર-માને સુમાર્જે લાવવા પ્રવર્તાવી તેના મહિમા વડે છેક પે-કીનથી તે પેરિસ સૂધી એકવાર ઈસલામનું સામ્રાજ્ય થયું; તે કાલે સારામાં સારાં વિદ્યાકલા, આદિ હતાં તે એ સા-

આન્યના ઓલખાઓના હાથમાં આવ્યાં; તેમાં તેમણે ઘણો વધારો પણ કર્યો.”

હમારા નખી અને ઓં સર ગોખલો.

(૫૨)

મરહુમ ઓં સર ગોખાજ ક્રિષ્ણ ગોખલોએ લાહોરના ટાઉન હાલમાં તા. ૧૮ ફેબ્રુઆરી સને ૧૯૦૭ ના દિને જે ભાષણ કર્યું હતું, તેમાં એમ પણ જણાવ્યું હતું કે:—“ ઇસ્લામી ધર્મમાં કેમોકેસી (પ્રજાસત્તાક રાજ્ય) તેમજ એક સરખાપણાનો ઉત્સાહ એવી રીતે સમાયલો છે કે, એક નીચા દરજ્જાનો મુસલમાન પણ માન મરતબા વાળી મહાન ટોચ ઉપર કે જેની ઉપર પહોંચવાની તે લાયકાત ધરાવતો હોય તો ખુશીથી પહોંચી શકે છે ! એ ખાસ ખાખતની અંદર દુનિયાની કોઈ પણ સોસાયટી ઇસલામનો મુકાબલો કરી શકતી નથી ” વિગેરે.

હમારા નખી અને મીં એકવર્ડ ગીબન.

(૫૩)

વળી હમારા નખી પાક હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ.) માટે એમ પણ કહેવામાં આવે છે કે પોતે જુલમ ગુન્નારાઓમાંના એક હતા. પણ આ તેમના ઉપર મુકવામાં આવતો આક્ષેપ ખીલકુલ વજુદ વીનાનો છે. ઉલટ આપ

કેટલા રહમ હીલ અને જુલમ ગુજરાને તોડનારા હતા તે નિચલા દ્રષ્ટાંત ઉપરથી સેહેજે જોઈ શકાય એમ છે:—

“ધ ડિક્લાર્શન ઑફ ધ રૉમન એમ્પાયર” નામના પોતાના પુસ્તકમાં જાણીતા તવારિખનવેશ મીૉ એડવર્ડ ગીબન નામના વિદ્વાન અંગ્રેજ લખે છે કે:—

“તેમણે (હઝરત મોહમ્મદે) ખુદાના તખ્ત આગળ અરબસ્તાનની મૂર્તિઓ તોડી નાખી, માણસના લોગને બદલે નમાઝ, રોઝા અને ઝકાત જેવી નિર્દોષ ચીજો કાયમ કીધી; અને અભાગુ માણસો સમજી શકે તેવી રીતે કયામતના દિવસના સવાબ અને અઝાબ સમજાવ્યા. પોતાની ઉમ્મત (માનનારા)માં લાઇચારો અને સખાવતનાં બી રોખ્યાં, સદ્ગુણની લલામણુ કરી, વિધવાઓ અને અનાથો (બેગાઓ અને યતીમો) પર થતા જુલમ અને ગેરઇન્સાફ ઉપર કાયદા કાનુનથી અંકુશ મુક્યો, અરબસ્તાનની તમામ કોમોએ એકજ ધર્મ એખત્યાર કર્યાથી કુસંપનાં બી નાબૂદ થયાં, અને આખા દેશમાં એકજ પ્રજા સંપથી રહેવા લાગી ”

“તેમણે (મોહમ્મદ સ. અ.) મે મુસલમાનોમાં નેકી અને પ્રીયતા પ્રતિનો આત્મા કુંકી હીધો, અરસપરસ લલાઈ કરવાનું શિક્ષણ આપ્યું અને પોતાના હુકમો તથા શીખામણોથી બદલો લેવાની ઇચ્છા શીવાય, વિધવાઓ અને યતીમો (અનાથો) ઉપર થતા જોર જુલમોનો અટકાવ

કરી દીધો. જુદી જુદી પ્રજાઓ જે એતેકાદ (આસ્થા) ની રૂએ એક બીજાથી વિરુદ્ધ હતી, તે પણ એમની તાબેદારી કરવામાં તથા એમની આજ્ઞાઓનું પાલન કરવામાં એકગાંઠ-એકસંપ-થઈ ગઈ ! અને ખાનગી ઝગડાઓમાં જે શુરવિરતા વાપરવામાં આવતી હતી તે બીજા દેશોની સરખામણી કરવા તરફ વલણ લેવા લાગી. ”

એજ અંગ્રેજ વિદ્વાન પોતાની રોમન તવારીખના ૬ ટૂા ભાગના ૫૦ માં પૃષ્ઠના પ્રકરણમાં લખે છે કે, “ દરેક ધર્મમાં ધર્મના બાની મહા વિદ્વાન ધર્મ ઉપદેશકની આદત (રહેણી કરણી)માંજ સર્વ તેની લખેલી જાહેર બીનાઓ સંપૂર્ણ સમાપ્ત હોય છે. તેવીજ રીતે હ. મોહમ્મદ (સ. અ.) સાહેબના તમામ વચનો, જાણે સાચા રસ્તાની સોનેરી નશીહતો છે. અને તેમના કાર્યો નેકીના નમુના રૂપ છે. ^૧ તેમને માટે કેટલીક નામાંકિત નારીઓ અને મીત્રોએ એમના ઘણા છુપા અને પ્રત્યક્ષતા (સાક્ષાતપણા) ના અસરકારક તમામ ચિન્હો લખી રાખ્યા છે. ”

૧ પંજાબવાળા પ્રખ્યાત મી૦ રાયગન સાહેબ એક જગ્યાએ લખે છે કે, “ એક અબણ માણસ તમામ દુન્યા માટે એવા કાયદા કાનુનો બાંધી જાય કે જેની બરાબરીનો મુકાબલો મોટા મોટા આજના તત્ત્વજ્ઞાની વિદ્વાનો અને વળી તીવ્ર બુદ્ધિના લોકો કરી શકતા નથી તેમ કરી શકશે પણ નહી. ઉલટ તેના કાયદા કાનુનો એકે અવાજે સર્વ માન્ય થઈ પડ્યા છે. ”

“હજરત મોહમ્મદ (સ. અ.) નો ધર્મ કોઈ પણ રીતના શક અને સંદેહથી પવિત્ર અને સ્વચ્છ છે. કુરઆન એ ખુદાની એકતા ઉપર એક અતિ શ્રેષ્ઠ શાક્ષીરૂપ છે. મહાના પયગમ્બરે મૂર્તીઓ, મનુષ્યો, તારાઓ અને ગૃહોની પુજાને જખરદસ્ત દાખલા દલીલોથી રદ કરી દીધી ! એક વસ્તુ ઉદય થઈ અસ્ત થઈ જાય છે અને જે ખનાવટી છે તે ફના થઈ જાય છે. વળી જે ઉતરતું છે તે મટી જાય છે એમ સાબેત કરી આપી, તેણે પોતાની ખરેખરી મહેનતથી મનુષ્યોનાં અંતઃકરણમાં પેદાયશના માલેકને એવો વજુદ મનાવ્યો છે કે, જેની શરૂઆત તેમજ છેવટ મળતું નથી ! તેમજ તે કોઈ પણ દેખાવમાં સમાયલો કે કોઈ પણ ઘરમાં રહેતો નથી એવું અંતર્યામી પણ સર્વ વ્યાપક સ્વરૂપ બતાવી આપ્યું છે. એટલે કોઈ પણ તેના જેવો બીજો નથી કે જેનો દાખલો આપી શકાય ! તે હમારા અતી છુપા વિચારો ઉપર પણ કાબુ ધરાવી શકે છે અને કોઈ પણ કારણ બિના તે જ્યાં ત્યાં મોજુદ છે. એક બીજા સાથની પ્રીતિ અને અછલનો પુરેપુરો નમુનો જે તેને એકલાને હાંસલ છે તે તેને પોતાનીજ જાતથી હાંસલ છે. તેના મોટા મોટા હકોને પયગમ્બર પ્રખ્યાતીમાં લાવ્યા. અને તેના માનનારાઓએ અતી મજબુતી સાથે તેનો સ્વીકાર કર્યો. કુરાનની તફસીર કરનારાઓએ અતી અછલમંદી સાથે શ્રેષ્ઠતાથી તેનો ખુલાસો કર્યો. અને એક હકીમ કે જે

ખુદાના વળુદ અને સીફતો ઉપર આસ્થા રાખનારો હોય તે મુસલમાનોના ઉપલા ચકીદાને એટલું કહી શકશે કે, તે એવી આસ્થા છે કે, જે “ હમારી ચાલુ અક્ષલ અને અ-કકલના અવ્યવોથી પણ વધારે છે. ” કારણ કે જ્યારે હ-મોએ એક જોયલી વસ્તુને, વિચારોની હીલચાલ, એક બીજા સાથે સંબંધ અને ચીંતાની બાબતોથી દુર કરી દીધી, ત્યાર પછી હમારા વિચારવા તથા સમજવાને માટે કાંઈ પણ ચીજ બાકી રહી તે માત્ર એટલીજ અને તે પણ એક “ અસલ અને પેહેલી ખુદાની જાતજ છે ” જેની બીના અક્ષલ અને વહી (ખુદા તરફની કરી ચીજની ગેળી સમજ) અને હઝરત મોહંમદ (સ. અ.) ના વર્ણન ઉપર છેવટે પહોંચ્યા. જેથી તેને માનનારા હિંદુસ્તાનથી લઈ મો-રોકકો સુધી “ સુન્ની ”ના લકબથી આખરૂ મેળવી ચુકેલા લખો મુસલમાનો, તસ્વીરો (છબી)ને નહીં માનવાનું સ-મજીને મૂર્તિપુજના લયથી મુક્ત થયા. ”

પ્રોફેસર મોર્સ અને હમારા નબી.

(૫૪)

પ્રોફેસર મોર્સ સાહેબ લખે છે કે:—ખ્રીસ્તીઓ તે સમયે ખરાબા અને નીચાણુના એ તો ઉંડા ખાડામાં પડી

ગયા હતા કે તેમાંથી તેઓને આ અરબી શાહ વગર બહાર કાઢી શકાય એમ ન હોતું. જે શાહ અરબ દેશના પશ્ચીમ ભાગના “ હર્રી ”ના ગુફામાંથી આવ્યો અને ખુદાની ઐક્યતાનો કલમો કે જેનેથી યુનાનીઓ સાફ સાફ ઇન્કાર કરતા હતા. તે અવાજે દૂન્યામાં એક નવું અજવાળું કર્યું અને તે એવી શ્રેષ્ઠતા સાથે કર્યું કે જેનું વર્ણન સ્પષ્ટ રીતે સેહેજે થઈ શકે તેમ ન હતું.”

“ ઘણા લંબાણ અને જ્યાં સુધી અક્ષલ પહોંચી શકે ત્યાં સુધી ખ્રીસ્તી ધર્મ ઉપર વિચાર કરવામાં આવે તો ઘણું કરી એક પ્રીત્વોસોફર ઇસલામી મજહબની શ્રેષ્ઠતા અને સાદાઈ તથા વગર અભીમાની ઉપર બળાપો કરી હાય મારી અફસોસ કરશે કે, મારો ધર્મ એવો કેમ થયો નહીં ! કે “ લાએલાહા ઈલલ્લાહો મોહમ્મદુર રસુલુલ્લાહ ” યાને કે “ હું ઈમાન લાવું છું ખુદા ઉપર અને તેના રસુલ હૅ મોહમ્મદ (સ. અ.) ઉપર ” એવા પવિત્ર કલામનો હું લોકતા થાત !”

શું ઇસ્લામ જોરજુલમથી ફેલાયો છે ?

(૫૫)

જાણીતા ઇંગ્રેજ તવારીખનવેશ મીૅ હાદમ લખે છે કે:—“ ઇસલામ ધર્મ ખુદાના સેવકો સમક્ષ રજુ કરવામાં

આવ્યો છે તે કદી પણ તેઓની પાસે જોરજુલમથી કબુલ કરાવવામાં આવ્યો નથી.”^૧ ઇત્યાદી.

મી૦ બાસોર્થ સ્મીથ અને હમારા નથી.

(૫૬)

પ્રખ્યાત મી૦ બાસોર્થ સ્મીથ એમ. એ. પોતાના પુસ્તક “ ધી મોહમ્મડ એન્ડ મોહમ્મડનીઝમ ”માં ઇસલામ અને હ. મોહમ્મદ (સ. અ.) સાહેબના ઘણા વખાણ કર્યા પછી જણાવે છે કે, “ ઇસલામનો અર્થ ખુદાની ઈચ્છા અને આજ્ઞા ઉપર નમ્રતાથી ચક્રીન લાવવાનો અને તે ઉપર સંતોષી રહેવાનો ” થાય છે અને તેથી મુસલમાનોની જીંદગી ગાળવાની રીતી પણ એજ છે. ટીક્કાકારો એવી ટીક્કા કરી શકે છે કે આ બન્ને મૂળતત્ત્વમાં એવી કહી વાત છે કે જે વિશે એમ કહેવામાં આવે કે તે નવી હતી ? અથવા મોહમ્મદ (સ. અ.) સાહેબનેજ સુઝી હતી ? નિઃશંસય છે કે એ વાતમાં કાંઈ નવું નહતું ! બલકે એ વાતો એવી પુરાણી હતી કે, ગોયા હ. મુસા (અ. સ.)

૧ જેમકે ખ્રીસ્તીઓએ “ દુન્યાના જે દેશો તેમનો (ક્રિશ્ચિયન) ધર્મ ન માને ત્યાં આગ અને તલવાર લઈ જવા માટે ૧૩ વહાણો, ૧૨૦૦ માણસો અને ૮ મીશનરીનો એક કાફલો મોકલ્યો હતો. ” (જુઓ એન્ડરસનની “ સ્કાટ હિસ્ટરી ઓફ ધી ખ્રીસ્ટીશ એમ્પાયર ” પૃષ્ઠ ૨૫ પેરેગ્રાફ ૧).

નો જમાનો ! બલકે આગળ વધી કહું તો ખરેખર એ વાત
 એવી જુની પુરાણી છે કે, જાણે હ. ઇબ્રાહીમ (અ. સ.)
 ના જમાનાની વાત ! કારણ કે હ. મોહંમદ (સ. અ.)
 એમણે પોતે વારંવાર અતી ગંભીરતાથી ફરમાવ્યું છે કે
 “ હું આરબો માટે કોઈ નવીન વાત લઈને જાહેર થયો
 નથી, બલકે માત્ર હ. ઇબ્રાહીમ (અ. સ.) ની શરીઅતને
 ખીજવાર સજીવન કરવા આવ્યો છું. જે શરીયત હમેશા
 અહીં ચાલુ હતી; પણ તે સર્વ લોકો ભૂલી ગયા છે અ-
 થવા તેનેથી ગાફેલ થઈ ગયા છે. ” કોમથી ગમગીન
 (નાખુશ) યાહુદીઓ અને માંહોમાંહે લડનારા ત્રણ ખુ-
 દાને માનનારા ખ્રીસ્તિઓ અને લિન્ન લિન્ન પ્રકારના શ્રેષ્ઠ
 પદાર્થોનું પુજન કરનારાઓમાં કોઈ નવી વાત શીખાડવા
 માટે નહીં પણ તેઓ જે જુની-પુરાની વાત ભૂલી ગયા
 હતા તે યાદ અપાવવા માટે અરબ ભૂમીમાં એક ઉંટ
 હાંકનારો આવ્યો ! અરબ ભૂમી ઉપર ૨૦૦૦ વર્ષ પહેલાં
 એક એવો માણસ (મુસા અ. સ.) કે જે જંગલમાં (પો-
 તાના સસરાની) બકરીઓ ચરાવતો હતો તેને આકાશ
 વાણીનો ચાનક આપનારો સંદેશો મળ્યો કે:—“ હું છું
 જે હું છું. સાંભળ હે ! ઈસરાયેલ, અમારો માલિક
 ખુદા, એક ખુદા છે. જો અને હું તારો જીવ સાથે
 હોઈશ. અને શીખવાડીશ, તારે જે કાંઈ કહેવું

હોય ! ” આ શબ્દો સાંભળીને તે માનવંતી પ્રજા આ-
 ટ્રિકાથી એશીયામાં ચાલી ગઈ, યુવાઓ આબાદ (છુટા)
 થઈ ગયા અને એક વિશાળ ખાનદાન એક કોમની એક
 પ્રજા બની ગઈ ! પછી એજ અરબની ભૂમી ઉપર વળી
 પાછો એજ અવાજ એક બીજા બકરીઓ ચરાવનાર હ.
 મોહમ્મદ (સ. અ.) ને આંચો અને એવી ચમત્કારીક
 રીતે તે અવાજ આંચો કે, દુન્યાને સામાન્ય રીતે ફાયદો
 પહોંચાડનારા પહેલાંના અવાજ કરતાં કોઈ પણ પ્રકારે
 ઓછો નહતો. એટલે “ અલ્લાહો અકબર. લાએલાહા
 ઇલ્લાહાહો મોહમ્મદુર રસુલુલ્લાહ ” તે રીશાલત કબુલ
 કરવામાં આવી અને યુદ્ધોનો સંદેશો બહાર કરી દેવામાં
 આંચો. અને એકજ સદીમાં તે અવાજના પડઘા એડનથી
 સ્પેન (અન્તાકીયા) સુધી અને સીવેલથી સમરકંદ સુધી
 પડવા લાગ્યા. અને આ સર્વ દેશોએ તેની સત્યતાને માની
 લીધી. જે અદાપિ જેમની તેમ ચાલુ છે.”

“ ચાહુદીઓના પેગમ્બરો, સૅન્ટ ઍન્ટોની, સૅન્ટ બની-
 ડીકટ, જોન ઑફ આર્ક, સૅન્ટ થેરસા, સ્વીડનબર્ગ, બલકે
 ખૂદ લૂથરની માફક હઝરત મોહમ્મદને પણ કાંઈ નજરે
 પડતું હતું. દરેક જણ જાણે છે કે, લૂથરને પ્રત્યક્ષ આકા-
 રવાળી આકૃતિઓ દેખાતી હતી. એટલે સુધી કે એક વ-
 ખત તેણે સેતાનને નજરે જોયાથી તેના તરફ ખડીઓ માર્યો

હતો. જ્યારે લૂથર જેવા માણસ ઉપર તેની આવી કલ્પના શક્તિ માટે કાંઈ આરોપ મૂકવામાં આવતો નથી તો પછી બીજાઓ ઉપર શા માટે મુકવામાં આવે છે ? હઝરત મોહમ્મદ (સ. અ. વ.) જે જોતા હતા તે કેહેતા હતા. અને બેશક તે જોતા હતા. પછી તે કલ્પના શક્તિને લીધે હોય કે કોઈ બીજી રીતે હોય, જે કોઈ ચીજના ખરાપણા ઉપર વિવેચન કરવા તેનાં પરિણામો ગ્રાહ્ય કરવામાં આવે તો જે કાંઈ હઝરત મોહમ્મદ (સ.) જોતા હતા તે બેશક ખરું હતું અને તેથી તેમના મહત્વનાં કામને ઘણા ટેકા મળતો હતો. ”

હમારા નબી અને મી હાસ.

(૫૭)

યુરોપનો જાણીતો જરમન ઐતીહાસ વક્તા મી૦ હાસ લખે છે કે, “ હર્ષ અને શોક, હિમ્મત અને શુરવિરતા એ બન્નેનો નજીવો (નહીં જેવો) અને ધીમો અવાજ કે જે અત્યારે આપણી કર્ણેન્દ્રિયે અથડાઈ રહ્યો છે, તેનો હ. મોહમ્મદ (સ. અ.) સાહેબના સમયમાં પુરેપુરી રીતે પોકાર સંભળાતો હતો. તે સમયે હ. મોહમ્મદ (સ. અ.) સાહેબને સર્વથી છટાદાર અને અલંકારિક રીતે બોલનારાઓ સાથે ખરાખરીજ કરવી પડી નથી; બલકે તેમને સર્વે ઉપર સરસાઈ લઈ જવી પડી હતી. અને તેને પોતાની વાણીની

છટાદારી અને અલંકાર કૃતીને પોતાની રીસાલતની સમ્યા-
ર્થના દાવાની દલીલ બનાવવી પડી હતી.” અર્થાત:—

હ. મોહમ્મદ (સ. અ.) ની આગળના કવીઓએ
આશકોને છાજે તેવાં ઘણા કાવ્ય કહ્યાં હતાં. જેમકે “ અં-
તરા ” કે જેનો પ્રેમ મોટાં દાસ્તાન રૂપે લખાયેલો છે અને
“ અમર-ઉલ-કયસ ” કે જેને હ. મોહમ્મદ (સ. અ.)
એમણે અરબ શાએરોનો સરદાર, પણ જહનમ તરફ દોર-
વનાર કહ્યો છે તેણે પ્રેમ ઉપર ઘણા સારા અને ઉમદા
કાવ્યો લખ્યા છે. તેણે શરાબ-કવાબ અને નાજુક માશુ-
કોના વખાણ કરવામાં (ફસાહત અને બલાગત) અલં-
કાર અને છટાદારીના સમુદ્ર વહેવરાવી દીધા છે, પણ હ.
મોહમ્મદ (સ. અ.) એમણે તેવા કાવ્યો લખ્યા
નથી. તેઓએ કોઈ આશકની ગઝલ લખી નથી તેમ આ
ક્ષણભંગુર સૃષ્ટિના દુઃખ-સુખ વિષે, અથવા અરબસ્તાનની
શુરવિરતા ભરી તલવાર વિષે, અથવા અરબોની અદેખાઈ
વિષે, અથવા તેઓથી બદલો લેવાની ઇચ્છા વિષે, કોઈ
કોમ અથવા કબીલાની તથા તેઓના બાપદાદાની બહાદુરી
વિષે કોઈ કાવ્ય લખ્યું નથી. બળી કોઈ એવો લેખ પણ
તેમણે લખ્યો નથી કે જેથી તેમની આગળ મનુષ્યદેહી
કાંઈ લેખાંમાં નથી એમ જણાય; પરંતુ મનુષ્યપણું એ સ-
મુળગું નાશ પામવુંજ છે એમ દેખાડી આપ્યું છે.

અર્થાત:—“ તેમણે લોકોને કાવ્ય કે કાવ્ય પદ્ધતિ શીખવવાનું જ્ઞાન આપ્યું નથી. તેમણે તો ઇસલામ શીખવ્યો છે અને તે એવી રીતે કે આકાશ અને પૃથ્વીના પડોને ઉથલાવી ઉથલાવી સ્વર્ગ અને નર્ક (જહન્નમ અને દોજખ) દ્રષ્ટિ મર્યાદા સમક્ષ લાવી દેખાડી આપ્યું.”

એક મોઅજેજ રૂપ કુદરતી બનાવ.

(૫૮)

તવારીખના જાણીતા અબ્યાસી અને સર્વ ધર્મના એક અનુલવી મો. મેક્સમુલર સાહેબ “ એન સાઇકલો પીડીઆ ફ્રીટાનીકા ” માં હઝરત મોહંમદ (સ.) વિષે એક જગ્યાએ લખે છે કે, “ એક ધાર્મિક જુસ્સાને કારણે એક જંગલમાંથી ઉઠે અને ઘણીજ ટુંક મુદતમાં આશ્ચર્યકારક રીતે આખાં એશીયા ખંડમાં તેની ઠંડી અગ્ની પ્રગટાવી દે અને તે એવા એક અંતઃકરણમાંથી બહાર પડે કે જેની અંદર તેની ગરમીનો ખીલકુલ અંશ પણ ન હોય ! એ એક ખરેખર મોઅજેજ રૂપ કુદરતી બનાવ લેખાવો જોઈએ.

હમારા નબી અને હાંઠ સમીંગર.

(૫૯)

જાણીતા અંગ્રેજ લખનાર અને વક્તા હાંઠ સમીંગર સાહેબ “ ધ લાઈફ ઓફ મોહંમદ ” નામના એક

પુસ્તકના ૮૬ માં પૃષ્ઠમાં લખે છે કે:—“હ. મોહમદ (સ. અ.) સાહેબ અતી ચાલાક બુદ્ધિના અને અતી મહાન મરતબાના મહાન પુરૂષ હતા. ઉત્તમ વિચાર ગૌહરો ધરાવનારા અને સ્પષ્ટ વિચારોના આશક હતા. તેમના ખ્યાલમાં દરેક સમયે બુદ્ધિ પાકનોજ ખ્યાલ (વિચાર) રમ્યા કરતો હતો. તેમને (હૃદયને) ઉદય થતા સૂર્ય અને મેહવૃષ્ટિના પ્રતાપથી ઉગી નીકળતી લીલોતરી સુદ્ધામાં બુદ્ધાનીજ કુદરત દ્રષ્ટિ સમક્ષ રજુ થતી રહેતી હતી. એટલુંજ નહીં પણ જિજ્ઞાસા ચમકારા, વાદજાની ગર્જના, પાણીના સુસવાટા અને પક્ષીઓના સુંદર ચહચહાટમાં પણ ઇશ્વર (બુદ્ધ)ની જ પ્રાર્થના અને તેમનોજ અવાજ સંભળાતો રહેતો હતો, અને સુંસામ જંગલ ખીચાખાનો, પુરાણ શહેરોની ખંડેર ઇમારતોના જીર્ણ લાગોમાંથી વટીક ઇશ્વરી કોવનાજ ચિન્હો જણાતાં હતાં.”

૧ વળી એજ ડાક્ટર સ્પ્રીંગર સાહેબ “એસાબા”ની પ્રસ્તાવનામાં લખે છે કે, રિવાયતના વર્ણન કરનારાઓની હાલત જાણવાની વિદ્યા વિષે મુસલમાનો જોટલી કાંધ મોટાઇ કરે તે ઘટતી છે. કારણ કે કોઇ વર્ણન નહીં થઈ શકે કે જેણે મુસલમાનોની માફક ૧૨૦૦ વર્ષના મૈલવીઓની જીંદગીનો હાલ લખ્યો હોય. ને પલાખ મૈલવીઓની હાલત એમની કીતાબોમાંથી મળી આવે છે.

(જુઓ “તોહફતુલ હિન્દ” પૃષ્ઠ ૩૯)

અજ્ઞાનની મધુરતા અને મીઠ ચંમચર.

(૬૦)

મીઠ ચંમચર નામનો જાણીતો તવારિખ નવેશ પોતાના “ ધી ચેમ્બર્સ એન સાઈકલો પીડીઆ ” નામના કિમતી પુસ્તકના ૬ ઠા પૃષ્ઠમાં “ અજ્ઞાન ”ની તારીફ કરતાં લખે છે કે:-

“ અજ્ઞાન પોકારનારનો સ્વર જે ઘણો સાદો અને ખુશનુમા અને મનહર હોય છે. તે દીવસે લોકોની ગરબડ હોય છે તોપણ મસ્જીદની ઉંચાઈ ઉપરથી ઘણો મધુર લાગે છે, અને રાત્રીના શાંત સમયે તો તેની અસર તે કરતાં પણ વધારે અન્યથા કાવ્ય શક્તિવાળી હોય છે. આને માટે યુરોપના લોકો પણ (ઇસલામના) પેગમ્બરને આ બાબતમાં મુબારકબાદી આપ્યા સિવાય રહેતા નથી. કારણ કે તેમણે માણસના જીવતા જાગતા અવાજને ચાહુદી-ઓના ખુગલ અને કિશ્તિયનોના ઘંટનાદ કરતાં શ્રેષ્ઠ ગણ્યો છે.

ઈસ્લામની ન્યાય વૃત્તી.

(૬૧)

વળી હમારા નબી પાકની નરમદીલી, સમાનભાવ અને ન્યાયવૃત્તી સંબંધમાં “ હિસ્ટોરિકલ રિવ્યુ ” નામના

એક પરધર્મી માસીકના પાન ૩૧૧ ઉપર મીંઠ ઍટફિલ્ડ નામના એક ઍંગ્રેજે લખેલો ફકરો નીચે પ્રમાણે પ્રગટ કરવામાં આવ્યો હતો:—

“ જેવી વર્તાણુંક ક્રિશ્ચિયનોએ કુરઆનના અનુયાયીઓ (મુસલમાનો) પ્રત્યે ધારણ કરી હતી, તેવી વર્તાણુંક જે મુસલમાનોએ ક્રિશ્ચિયનો પ્રત્યે ધારણ કરી હોત તો પૂર્વમાં ક્રિશ્ચિયન ધર્મનું નામ નિશાન પણ મટી જાત એ બનવા જોગ હતું. ”

હમારા નબી અને મીંઠ હેગીન્સ.

(૬૨)

વિદ્વાન મીંઠ ગાડફ્રી હેગીન્સ સાહેબ “ ઍપોલોજી ફોર મોહમ્મદમાં લખે છે કે:—“ ઘણું કરી ધરાની રાજ્ય એટલે રામન શેહેનશાહતનો પુર્વ તરફનો ભાગ જેવો સાતમી સદીની શરૂઆતમાં હતો તેવો કોઈ પણ કાળે ખરાબ અને તબાહ હાલતમાં ન હશે ! રોમના હાકમોની અશક્તિને લીધે તેમનાં રાજ્યનો માત્ર ઉપર ઉપરનોજ દેખાવ હતો. અને પાદરીઓની કડવાશ અને ખરાબીને લીધે ખ્રીસ્તી ધર્મ એટલો તો ખરાબીમાં આવી ગયો હતો કે, અતી મુશ્કેલી સાથે સમજમાં પણ આવતો હતો ! જે કે એની સાબેતી ખુદ્દી ન હોત તો એનો કોઈ પણ રીતે વિશ્વાસ કરવામાં આવત નહીં. કારણ કે, યેશુમાર ટોળાં-

ઓની શત્રુવટ એક મોટા દરજ્જા ઉપર પહોંચી ગઈ હતી ! અને એકસંપીનું કુદલે ખેખું હાલી ગયું હતું ! જેથી કર્ણાઓ અને શેહેરામાં લોહીની નીક વહેવા લાગી હતી ! હ. જીસસ કાઈસ્ટે આગાહી કીધી કે, “હું મારી સાથે સુલેહ લાવ્યો નથી; પરંતુ તલવાર લાવ્યો છું.” તે સમય એવો અંધાધુધી ઉપર આવ્યો કે પત્નીને પોતાના પતીથી અને પીતાને પુત્ર એકે શત્રુવટ પેદા થઈ ગઈ ! દરેક ખાન્દાનમાં જુદાઈઓ પડી ગઈ ! અને એકસંપીએ રૂખશદ લીધી ! ધાર્મિક કાર્યો ગાંડા, હલકા, સખત અને નહીં સમજી શકાય તેવાં હતાં, જેથી કરી રોમન રાજ્ય ઉલટપાલટ થતું હતું. તેવા સમયે એક દુરદરાજ અને વગર ઓળખાયલો અરબ દેશનો ખુશો જે ઉપલા દેશના ક્રિશ્નાદોથી ઘણો દૂર હતો; ત્યાંથી મોહંમદી ધર્મ પેદા થયો, અને તેણે બવિખ્યમાં જેમ તોફાની વા, ધુળ અને ધુળના ગોટાઓને સાફ કરે છે તે પ્રમાણે અવ્યવસ્થીત રાજ્યો, સલતનતો અને રશમોને પોતાની આગળ ધરી લીધી, અને તે તોફાની વાદળને એવી રીતે વિખેરી નાખ્યું કે પવનના ઠંડા સપાટાથી જેમ ધુળ ખસી જઈ માર્ગ ઓખો કરે છે તેમ કરી નાખ્યું !”

“ખ્રીસ્તીઓએ એ વાતને યાદ રાખવી અવશ્ય જરૂરી છે કે, હ. મોહંમદ (સ. અ.) ના સંપ્રદાયે (ફીરકાએ) જે પ્રકારના ધાર્મિક આરનો નીશો (પ્રેમી કેફ) પોતાના

શિષ્યોમાં ઉત્પન્ન કર્યો છે, તેવો ઇસુના શરૂઆતના શિષ્યોમાં શોધવો નકામો અને વ્યર્થ છે. અને તેથી એમનો ધર્મ એટલી ઝડપથી પ્રસરી છે કે તેની ખરાબરી ખ્રીસ્તી ધર્મમાં નથી. જેમકે અર્ધી સદીથી પણ ઓછા સમયમાં ઇસલામ ધર્મ આફ્રીશાન (ભવ્ય) અને બહોજલાલીમરી સલ્તનતો ઉપર વિજય મેળવ્યો ! કાઇસ્ટને જ્યારે વધ-સ્થંભ પાસે લઇ ગયા ત્યારે તેના શિષ્યો નાશી ગયા ! અને પોતાના સરદારને મોતના પંજમાં મુકી છટકી ગયા ! ! તો માનો કે તેનું રક્ષણ કરવાની શું તેમને મનાઇ હતી ? તોપણ તેને દીલાસો આપવા માટે હાજર રહેવાની અને તેને અને પોતાને દુઃખ દેનારાઓને ઉદ્દેશવાના તો મનાઇ ન હતી ! ! પણ સાબાશ છે હું મોહંમદ (સ. અ.) ના શિષ્યોને કે જેઓ પોતાના દુઃખી પેગમ્બરની આસપાસ સંકટ સમયે પણ સાથે રહ્યા ! અને તેના રક્ષણાર્થે પોતાના જીવોને જોખમમાં નાંખી તેના સમગ્ર શત્રુઓ ઉપર તેમને ક્રોધમંદ (વિજયી) બતાવ્યા. ”

“ વળી એજ અંગ્રેજ વિદ્વાન જણાવે છે કે,—“ ઇસલામ ધર્મનો પ્રચાર માત્ર તલવારનાજ બળવડે થયો છે એમ માનવું મહા મોટી ભૂલ છે. ”

હમારા નબી અને મીં નારાયણ હેમચંદ્ર.

(૬૩)

હમારા નબી હઝરત મોહંમદ (સ. અ.) કેટલા

દયાળુ દિલના હતા અને જેને લઈને પોતાનું શિક્ષણ પણ કેટલી દયા, નરમ દિલી અને શાંતપણું શીખવે છે તે વિષે મરહુમ વિક્ષાન મીં નારાયણ હેમચંદ્ર “ હઝરતના જીવન ચરિત્ર ”ના પાન ૧૫૦ ઉપર લખે છે કે:—

“ અબુ-જેહેલ જે હઝરતની સાથે ઘણી અદાવતો રાખતો હતો તે પોતાની મગફળીનો ભોગ થઈ પડ્યો. શત્રુઓને પોતાનાં કરતુકનાં ફળ ચાખવાં પડ્યાં. તેમને માટે જે ‘કાંઈ શખતી કરત તે વ્યાજખી હતી. પણ મદીનાના લોકો હઝરતના શિક્ષણથી દયા કરતા શીખ્યા હતા. તેમણે કેદીઓનું રક્ષણ કર્યું અને તેમને જોઈતી સગવડ કરી આપી. તેઓ સુખેથી રહે, ખાવાપીવા તથા પહેરવા ઓઢવાની આબદમાં કાંઈ તકલીફ ભોગવે નહીં વિગેરેની તજવીજ કરી, પોતાનું ખાવાનું તેમને આપી પોતે ખજુર ખાઈને રહેવા લાગ્યા. આખરે કેદીઓ પણ પોતાના સ્વદેશી બંધુઓ હતા. તેથી તેમના પ્રત્યે હઝરતની પ્રીત ઉભરી આવી. તેમણે તેમને છોડી મુકવાનું ફરમાવ્યું તે ઉપરથી તેમનામાંના ધનવાનોએ ધર્માદા ખાતે પૈસા આપવાનું, કેટલાકે ગામના છોકરાઓને લાણાવાનું, અને કેટલાકે હઝરતના સામે કદી હથીઆર નહીં ઉઠાવવાનું કબુલ કર્યું. તેઓ મુસલમાનોની પરોપકારી બુદ્ધિ જોઈ એટલા બધા ખુશી થયા કે તેમનાંમાંથી એકે કહ્યું કે “ મદીનાવાસી.

ઓનાં સુખ કાયમ રહો ! તેમણે પોતે પગે ચાલી અમને
ખેસવા ઘોડા આપ્યા, અને પોતે ખજુર ઉપર રહીને અમને
ખાવાનું આપ્યું. જેટલી તેમણે રાખી છે એટલું કોઈ
રાખવાનું નથી. તેમનું કદયાણ થાઓ. ”

વળી મરહુમ મી૦ નારાયણ હેમચંદ્ર હઝરતના લખેલ
ચરિત્રના પાન ૨૩ : માં લખે છે કે :—

“ હઝરત મોહમ્મદ સાહેબની વેળાએ કન્યાને પિતૃધન-
માં કાંઈ અધીકાર નહોતો. પૂત્ર હોય તો મુસલમાન દેશ
સિવાય બીજા કોઈ દેશમાં પિતાના ધન ઉપર કન્યાનો કાંઈ
અધીકાર નથી. સુધારાના ખિસ્તિઓ અને સંસ્કૃત હિંદુ
જાતિમાં પૂત્ર હોય તો કન્યાને સવળા અધીકારથી દૂર રાખ-
વામાં આવે છે; પરંતુ સામ્યમંત્રમાં દિક્ષીત હઝરત મો-
હમ્મદ સાહેબે પૂત્રને તેમજ કન્યાને પિતાના ધનની અ-
ધીકારી કરી છે. નારી જાતિના સંસારિક અધિકાર વિષે
કોઈ પ્રાચિન ધર્મ પ્રચરકો આવા ભાવ પ્રતિષ્ઠિત કરી ગયા
નથી. ” (જુઓ મોટામીયાં કૃત રસુલે અરબી.)

હમારા નબી અને સર. વીલીયમ મ્યૂર.

(૬૪)

વળી હમારા નબી પાકને ખોટી રીતે વગોવનારા અ-
રાનો આ દ્રષ્ટાંતથી અવશ્ય જાણી શકશે કે તેમણે કન્યાને

કેટલા અમૂલ્ય ફાયદાઓ કરી આપ્યા છે. આ માટે જાણીતા ઇંગ્રેજ ગૃહસ્થ સર વિલીયમ મ્યૂર લખે છે કે, “જે ધર્મ હઝરત મોહમ્મદ (સ.) પોતાની પાછળ મુકી ગયા તેણે કેવા કેવા ફાયદા કીધા છે. આપણને વગર વાંધે કબુલ કરવું પડે છે કે અરબસ્તાનમાં સેંકડો વરસથી આલતા આવેલા વહેમો તેણે નાબૂદ કરી નાખ્યા છે. ઇસલામના તેજ આગળ મૂર્તિપૂજા ઝાંખી પડી ગઈ છે. ખુદાની સંપૂર્ણ શક્તિ અને વેહદાનિયતનાં સિદ્ધાંતો લોકો માનવા લાગ્યા છે અને એકજ ખુદાના ઉપર ભરોસો રાખતા શીખ્યા છે. સંસાર સુધારામાં પણ એ ધર્મ કાંઈ પાછળ પડતો નથી. સર્વ મુસલમાન એક બીજાના ભાઈ છે, એવું શિક્ષણ મળવાથી તેમનામાં ઘણે દરજ્જે ભાઈચારો વધેલો છે. યતીમોનું રક્ષણ કરવું, ગુલામો સાથે માયાથી વર્તવું અને શરાબથી દૂર રહેવું વિગેરે બાબદ એ ધર્મ શીખવે છે. વીગેરે.”

(જુઓ મીં જાફરભાઈ રહેમતુલ્લા કૃત ‘ખોજ કામનો ઇતિહાસ’ પાન ૩૭)

વગી એજ જાણીતા ઇંગ્રેજ ગૃહસ્થ એક જગ્યાએ લખે છે કે:—

“જે લોકો તેમને સારી રીતે જાણતા હતા, અને તેમની સાથે રાત દિવસ મળતા, અને પોતાના અરબસ્તાની

અવાશથી હમેશાં તેમની હીલચાલ ઉપર નજર રાખતા હતા તેજ તેમના પ્રથમ સેવક થયા. જે તેમનામાં જરા પણ દુનિઆદારીની લાલચ હોતે તો તે તુરતજ ઉઘાડી પડી જાત, અને તેમના મનમાં ધર્મ-સુધારાની જે આશાઓ હતી તે પળવારમાં નાશ પામત; પરંતુ તેમનું અંતઃકરણ ખીલકુલ પાક હતું, એવું તે લોકો જાણતા હતા. તેઓ પોતાના પેગમ્બરનો હુકમ બજાવવા જોખમ વેઠતા હતા એટલુંજ નહિ, પણ પ્રાણ આપવા પણ તૈયાર થતા હતા. મહાન હઝરતને તેમની સાથે બેસનારા લોકો અને તેમના નજીકના સગાંઓ પેગમ્બર તરીકે કબુલ કરી તેમના ઉપર ઈમાન લાવ્યા. એ તેમની ઉમદા રહેણી, ન્યાયી શિક્ષણ, અને મજબુત વિશ્વાસની એક ખરેખરી સાબીતી છે.”

“અમે કાંઈ પણ આંચકી વગર આ વાતને કબુલ રાખીએ છીએ કે મહમ્મદ-ઈસલામે ખોટા માર્ગે દોરવાયેલાઓનાં વેહમી વિચારો જે જઝીરે અરબમાં મુદતોથી ફેલાયલા અને જામેલા હતા તેને નાબુદ કરી દીધા અને ખુદાની તઓહીદ એટલે એકજ ખુદા હોવાનો સીકકો, હઝરત પેગમ્બર સાહેબના ચેલાઓમાં એવો તો મજબુતીથી બેસાડી દીધો કે જેવી રીતે આપ (હ. મોહમ્મદ) નામદારનો દીલ તઓહીદ ઉપર મજબુત હતો. વિગેરે.”

(જુઓ “ધ લાઇફ ઓફ મોહમ્મદ”નો શરૂઆતનો દીખાવો.)

હમારા નબી અને ધી ઇસ્ટ એન્ડ વેસ્ટ.

(૬૫)

“ ધી ઇસ્ટ એન્ડ વેસ્ટ ” નામના સુવિખ્યાત પત્રમાં ઇસલામ તલવારથી પ્રસર્યો નથી અને તે દરેક સ્થિતિમાં બીજા ધર્મની પ્રજાને પણ સ્વતંત્રતા આપતો આવ્યો છે, તે વિશે એક ઘણોજ ઉત્તમ અને લંબાણ આર્ટીકલ પ્રસિદ્ધ થયેલો છે જેમાંના નીચલા ફકરા આ વિષય પુરતીના ટેકારૂપ હોઈ જાણવાજોગ છે:—

.....“ કદી પણ ઇસલામે લોકોના ધર્મને જોરજુલમથી બદલાવવાનો વિચાર કર્યો નથી .....”

.....“ ઇસલામના ઇતિહાસમાં એક એવો ગુણ મળી આવે છે કે, જે બીજા ધર્મવાળાઓને પરાધીનતાની બેડીમાં જકડી રાખવાની તદ્દન વિરુદ્ધ છે ”.....

હમારા નબી અને મીં વૉશીંગ્ટન અરવીંગ.

(૬૬)

અમારા નબી પાક ઉપર સુકવામાં આવતા બેહદ તોહ-મતોથી કંટાળી જઈ જાણીતા અંગ્રેજ લખનાર મીં વૉશીંગ્ટન અરવીંગ પોતાની ઇંગ્રેજી તવારીખના ૧૯૪ માં પૃષ્ઠ-માં લખે છે કે:—

“ આપના જન્મના જમાનાથી લઈને આપની વચલી જીંદગી (યુવાવસ્થા) સુધીના તમામ બનાવો સુધી કેટલાક અજ્ઞાન લોકો તરફથી તેમના ઉપર જુઠા તોહમતો? મુકવામાં આવ્યા છે અને આવે છે, જેથી મને આશ્ચર્ય અને દીલગીરી ઉત્પન્ન થાય છે. કાંકે તકરારને ખાતર એમ માની લેતાંએ જણાઈ આવે છે કે એમ કરવાથી આપને કયો સ્વાર્થ સાધવાની મતલબ (લાલસા) હતી, કે જેથી આપ માલ મીલકત મેળવી શકવાના હતા? ! કારણ કે તે અરસામાં તો આપ હ. ખુદીજ સાથના નેકાહથી શ્રીમંત થઈ ચુક્યા હતા. અને વળી તેઓ પોતાની ઈશ્વરી વાણીના દાવાને જાહેર કરવા પહેલાં સાફ સાફ કહી દીધું હતું કે, મને મારી દૌલત વધારવાની કશી જરૂર નથી^૨ ત્યારે શું અધીકારની ઉત્કંથા હતી? જો કે તેઓ પ્રથમથીજ પોતાના વતનમાં અછલ અને અમાનતમાં (અખંડ વિશ્વાશના પ્રતાપે) આખરૂદાર કુરેશના ઉંચા કુળમાં હતા, ત્યારે શું આપને કાંઈ ઓદ્ધાની ઇચ્છા હતી? એમ માનીએ તોપણ

૧ “ કાર્લાઈલ કહે છે કે, પેહેલાંના ઇતિહાસોની પેઠે, હાલનો કોઈ ઇતિહાસકાર એમ નથી કહેતો કે હઝરત મોહંમદ એક નીચ ધૂતારો હતો. ” (જુઓ રા. ખા. ગોવીંદબાઈ કૃત “ પૂર્વ તરફના દેશોનો પ્રાચિન સુધારો. ”)

૨ “ ફનીઆના સુખ-વૈભવ તજી દેવાની પ્રતિજ્ઞા હઝરતે હેમ્-સ્કસમાં કરી હતી ” (જુઓ “ લૅન્ડોરના કાલ્પનિક સંવાદો ” ૫૯ ૩૪૪).

કંઈક પેઢીઓથી કાળાની માલેકી અને હરમ (શરીર)ની ઈમારત ખાસ એમનાજ કબીલામાં હતી. પરંતુ તેમને પોતાના લડાયક બળ અને શક્તિથી ઉંચો રૂપો (પદ્ધતિ) થવાની સંપૂર્ણ ખાત્રી હતી. જે ધર્મમાં તેમણે ઉચું નીચું (અવ્યવસ્થા)નું સ્વરૂપ બાળ્યું તેનોજ નાશ કરવામાં પોતાના સર્વ નફાની જડ ખોદી નાંખી ! જે કે અસલી બુત પરસ્ત મજહબી તરીકાની મદદ કરવામાંજ પોતાના કબીલાથી સંપૂર્ણ આબરૂ ઇજ્જત મેળવવાની તક હતી; છતાં તેજ રદ કરવાની ખાસ જરૂર એમણે જોઈ હતી. એટલે તુર્તજ આપના સગાં સનેહીઓની દુશ્મના અને સ્વદેશીઓનો ક્રોધ તથા સર્વ કાળાના પરહેજગારોની શત્રુવટ (અદાવત) પેદા કરી લીધી. શું એમનો એવો વિચાર પેગમ્બરીના દાસત્વમાં કોઈ એવી ચીજ પ્રત્યક્ષ અને પ્રકાશીત છે કે જેનાથી એમના માટે એક પછી એક આવતાં અનેક સંકટોનો મજબુત બદલો થઈ પડત ? ! અને તેથી તેવી ઉત્કંઠાની લાલચમાં પડત. બલકે એથી ઉલટી શરૂઆત તો કરથી છુપી રીતે થઈ, અને તે એવી રીતે કે વર્ષો સુધી એમાં કોઈ ધારેલી ફતેહમંદીનો સુમાર (અંદાજ) કાઢવા પ્રમાણે ન થઈ ! જેમ જેમ તેમણે પોતાની શીક્ષણ પદ્ધતિ પ્રત્યક્ષ જાહેર કરી અને જંગલીઓને જાણીતાં કર્યા તેમ તેમ લોકોએ એમની હાંશી, મશ્કેરી અને તરેહવાર બદગોઈ શરૂ કરી લીધી ! પણ તેથી કાંઈ ન વળતાં આ-

ખરે અતી ખરાબ રીતે એમને ઇજાઓ (હેરાનગતી) આપી જેથી તેમની અને તેમના હોસ્તોની રચાશતો (મતાનુયાયી પ્રજા) બરબાદ થઈ ગઈ. અને તેથી કેટલાક એમના મીત્રો અને અંગત મીત્રો બીજા મૂલકમાં જઈ વશવાનો નિશ્ચય કરવા લાગ્યા. બલકે ઘણાકેએ અમલ બજાવણી પણ કરી દીધી, જ્યારે એમને એમનાજ શેહેરમાં છુપાઈ રહેવું પડ્યું !! આખરે કોઈ ઠેકાણા શીવાયના સ્થળમાં ઘરો શોધવાના એમના નિશ્ચય માટે એમને પણ વતન છોડવું પડ્યું !!! તો પ્રશ્ન એ ઉપસ્થિત થાય છે કે એ બધું કયા સ્વાર્થ (લાલચ) ને માટે હતું ? અને વર્ષો સુધી કહેવાતાં જુઠાણાને સચાવવાની યુક્તિઓમાં હઠ કરવાનું શું પ્રયોજન હતું ? યદા કદાચીત તેમ હતું, એમ ઘડીભર માની લઈએ તો પણ વળી અંતઃકરણ તેમ કરતાં અટકાવે છે કે, ત્યારે એમજ હતું તો આવી રીતે સર્વ સંસારી (દૂન્યવી) હોલતો પ્રાપ્ત કરવાને બદલે શુભાવવાની શી જરૂર હતી ? પરંતુ એમના માટે પ્રથમથીજ દૂન્યવી લાલચો હાંસલ (પ્રાપ્ત) કરવાનો જમાનો (સમય) રહ્યો નહતો એટલે એમનો કોઈ પણ મુદ્દો લખ્મીભૂત (ધુળમાં) મળી ન જાય એવા ઉદ્દેશની લલામણ એઓ સતત કર્યા રહેતા હતા. ” ઇત્યાદી.

હમારા નખી અને મીં જોન ડેવનપોટ.

(૬૭)

વળી ખીજ એક મહાન ઇંગ્રેજ તત્ત્વજ્ઞાની મીં જોન ડેવન પોટ સાહેબ પોતાના એક પુસ્તકમાં હમારા નખી પાક મોહંમદ (સ.અ.) માટે એક જગ્યાએ લખે છે કે:-

“ આપ (હ. મોહંમદ સ. અ.) ખરૂં જોતાં દુન્યાના એક મોટા મુરખી અને કાયદો પહોંચાડનારા હતા. આપે ક્રેબ (પ્રપંચ) ખીલકુલ કર્યો નથી. આપને ચકીન (વિશ્વાસ) હતો કે મને ખુદ પાક તરફથી જીખીલ (અ.) રીસાલતનો હુકમ (આજ્ઞા) આપી ગયા છે, અને હું સાચો પેગમ્બર છું. એ વાત આપની સાફ (સ્વચ્છ અને નિર્મળ) અંતઃકરણનો પુરાવો છે. કેમકે સર્વથી પહેલાં જે ઈમાન લાવ્યા તે આપના મીત્રો અને ખાન્દાનનાજ પુરૂષો હતા. જેઓ આપની રહેણી કરણી અને સદાચરણોથી પુરેપુરા વાકેફગાર હતા. તે માનવાને કારણ મળે છે કે, જો આપ ખરા પેગમ્બર ન હોત તો એ (ઉપલા) લોકો કદી પણ આપની આજ્ઞાનું પાલન કરત નહીં. અને ઉલટ હાંશીપાત્ર ગણાઇ ક્રેબ જાહેર થઇ જાત. પરંતુ જે પુરૂષ પાક પરહેજગાર અને સ્વચ્છ હૃદયવાળો હોય અને પોતાના પેદા (ઉત્પન્ન) કરનાર ઉપર સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા રાખતો હોય તથા જેણે ધાર્મિક વિષયોમાં અત્યંત સુધારાઓ કર્યા

હોય તે પુરૂષ ખરું જોતાં, એક હથ્યાર સમાન છે અને તે હથ્યાર ખુદાના હાથમાં છે જેથી હમો જરૂર તેને ખુદાની તરફથી રસુલ હતો એમ વિના આંચકીએ કબૂલીએ છીએ.”

ઇસ્લામ અને મીં ગાર્ડ.

(૬૮)

વળી ઇસલામની શુદ્ધતા માટે જાણીતો ઇંગ્લેન્ડ મીં ગાર્ડ લખે છે કે “ હું મુસલમાનને પસંદ કરું છું. તે પોતાના અદ્વાદથી શરમાતો નથી. તેનું વર્તન એકંદરીમાં શુદ્ધ હોય છે. ”

(જુઓ મીં ગોવિંદભાઈ દેસાઈ કૃત “ પૂર્વ તરફના દેશોનો પ્રાચીન સુધારો ” પાને ૧૭૪.)

હમારા નખી અને મીં માર્કસ ડૉક્ટર.

(૬૯)

વળી હમારા નખી હઝરત મોહમ્મદ (સ.)એક ખુદાના ખાસ મોકલેલા પેગમ્બરજ ન હતા એવું કહેનારા લોકોની શુદ્ધ ઠેકાણે લાવવા માટે ડૉક્ટર માર્કસ ડૉક્ટર લખે છે કે, “ ત્યારે શું હઝરત મોહમ્મદ કોઈ પણ રીતે પેગમ્બર કહેવાયજ નહિં ? શા માટે નહિં. તેમનામાં ખાસ કરીને પેગમ્બરની સૌથી વધારે અગત્યની બે ખુબીઓ હતી, તેમના જમાનાના બીજા લોકોને ખુદાના તરફનું સત્ય દેખાયું નહિ, અને તેમને દેખાયું. તેમનાં અંતઃકરણમાં નહિ રોકી

શકાય એવો જોશ હતો. અને આ જોશ ઉઘાડો પાડવામાં તેમની ઇસિરાયલ પ્રજાના બહાદુરમાં બહાદુર મતના પે-ગમ્બર સાથે સરખામણી કરી શકાય છે. સત્યને માટે તેમણે પોતાની ઊંઘળી જોખમમાં નાખી, વરસો સુધી અનેક સંકટો સહન કર્યાં, દેશ છોડ્યો, મીલકત ગુમાવી, લોકોની ઇતિરાજ મેળવી, ટુંકામાં એક જીવ જવો બાકી હતો. તોપણ હરકાર નહિ કરતાં તેમણે પોતાનું કર્તવ્ય ભરી રાખ્યું. લાંચ, ધમકી કે લાલચ તેમને ચુપ કરી શકી નહિ. “જો સૂર્ય મારી જમણી બાજુએ અને ચંદ્ર મારી ડાબી બાજુએ ઉભા રહે અને મને રોકે તો પણ હું મારા કામથી પાછો હઠનાર નથી.”

“એવી દૃઢતા અને માલિકની એકતા બહાર કરવા માટેની અચળ શ્રદ્ધા વગેરે એવી બાબતોથીજ તેમણે ઇસલામનો પાયો નાખેલો છે. મૂર્તિપૂજકોમાં એક ખુદાને માનનારા માણસો પેદા થયા હશે; પણ એક ખુદાને માનનાર મજબૂત અને સહનશીલતાવાળા ધર્મનો સ્થાપનાર કોઈ થયો નથી.”

હમારા નબી અને મીંઠ ઇરવીંગ.

(૭૦)

જાણીતા તવારિખ નવેશ મીંઠ ઇરવીંગ પોતાના “ધી લા-ઇફ ઓફ મોહમ્મદ” (હઝરતના જીવનચરિત્ર)માં લખે છે કે:-

“ તેમની લશ્કરી કૃતેહમંદીએ તેમના મનમાં ગર્વ કે મિથ્યાભિમાન પેદા કર્યું નહોતું. જે સ્વાર્થની રૂએ કૃતેહમંદી મેળવવામાં આવી હોત તો એવું થયા વિના રહેત નહીં. તેમણે પોતાની રીતભાત અને દેખાવમાં જેવી રીતે દુઃખના દિવસોમાં સાદાઈ રાખી હતી તેવી ચહકતીના દિવસોમાં પણ રાખી હતી. બાદશાહી દમામની વાત તો બાબુ ઉપર રહી પણ મકાનમાં પેસ્તી વખતે પણ કદાચ કોઈ તેમને હદથી વધારે માન આપતું નહીં. કદાચ તેમણે આખી દુનીયા ઉપર અધિકાર મેળવવાની આશા રાખી હોય તો તે માત્ર ધર્મને માટે હતી. દુનિયાની સત્તા કે, જે તેમના હાથમાં ઉછરી હતી. અને જેનો ઉપયોગ તેઓ કાંઈ પણ ઠાઠમાઠ વગર કરતા હતા તેને પોતાના કુટુંબમાં કાયમ રાખવા તેમણે કાંઈ પણ પગલું લઈ્યું નથી. ”

હમારા નબી અને મીં એ. કવીલીયમ.^૧

(૭૧)

મીં એ. કવીલીયમ લખે છે કે, “ બારસો વરસ ઉપર એક બીન કેળવાયેલો અને અશિક્ષીત માણસ કે જે જંગલી લોકોની માફક અધિકારમાં ઉછરેલો હતો તેના અંતઃકરણમાં સત્યનું જ્ઞાન પ્રગટ થયું. તેના બળવડે તેણે મૂર્તીપૂજા સામે સખત ધુનરો ચલાવ્યો અને માલીકના

૧ એમણે પાછળથી મસલામ સ્વીકારી મસલામની ધણી સારી સેવાઓ કરવા માટે એઓ ગૃહસ્થ ધણા બનીતા થયા છે.

અદ્વૈત્યપણાનો મહીમા જાહેર કરી લોકોને તે કૃપાળુ અને ન્યાયી બુદ્ધિએ નિર્માણ કરેલો સત્યનો માર્ગ દેખાડ્યો. પોતાની ખરી સમજવડે સત્યથી આકર્ષાઈ આ જિંડા અને ખરા અંતઃકરણવાળા અરણ્યવાસીએ કાળી તેજસ્વી આંખો અને હિંડા અને નમ્ર આત્માવાળા પુરુષે-લોકોને ખરા અંતઃકરણથી પોતાનો સંદેશો પહોંચાડ્યો. તેણે પોતાના મિત્રો આગળ લાપણું કર્યું. સ્વદેશીઓને ખરેખર કહી સંભળાવ્યું. જન સમૂહને બોધ કર્યું. તેની સ્ત્રી અને કેટલાક સાથીઓએ તેનું કહેવું માન્યું, પણ બીજા લોકોએ તો તેને ગાંડોજ ગણી કહાડ્યો હતો.”

“ઈસ્લામ ધર્મ આવો છે. છેલ્લા મહાન પેગમ્બરના શિક્ષણ પ્રમાણે ખરા અંતઃકરણથી ચાલનારા અને દીવસ-માં પાંચ વખત તેની બંદગી કરનારા ૩૦ કરોડ મુસલમાનોનો ધર્મ પંથ આવો છે. તે આફ્રિકાના ઉત્તર કીનારા તરફ મોરોકકોથી લઈને દક્ષિણમાં ત્રાન્સવાલ સુધી બધે જંગબાર સુદ્ધાંતમાં પ્રસરી રહેલો છે. મીસર, તુર્કસ્તાન, અરબસ્તાન, ઇરાન, અફઘાનીસ્તાન વિગેરેમાં તેની સત્તા સર્વોપરી છે. અને હિન્દુસ્તાનમાં તેના અનુયાયીઓની સંખ્યા ૬ કરોડ જેટલી છે મલાયામાં તેનું જોર ઘણું છે અને ચીનમાં તેણે સજ્જડ જમાવ કરેલો છે. ફક્ત આફ્રિકાના કેપકોલોનીમાં ૧૫ હજાર મુસલમાનો તો છે. વળી તેની મસ્જિદો સૈબિરિયાના ઉજ્જડ મેદાનોમાં

પણ મોબુદ છે, રૂશિયાના સેન્ટપીટર્સબર્ગમાં પણ મુસલ-
માનોની એક ભારે સંખ્યા છે અને તેનો પ્રસાર હજુ પણ
અમેરિકાના યુનાઇટેડ સ્ટેટસ વિગેરેમાં જારી છે.”

(જુઓ “ ફ્રોન્ટકસ ઍન્ડ ફ્રેન્ટિસીઝમ. ”)

“ જો ઇસલામ આવા સલાહ શાંતીવાળા સાધનોથી
ફેલાયો ન હોય તો પણ અજાયબ જેવું શું છે ? આપણને
પણ આપણો ધર્મ બીજાના ઉપર જબરદસ્તીથી નાખવાનો
હક નથી એવું શીખવાને શું અઢાર સૈકા લાગ્યા નથી ?
જો આવુંજ છે તો પછી હોંશીલા ધર્મ પ્રચારકો પોતાના
વહેમી અને અડીચલ બંધુઓને પોતાના સત્ય ધર્મનો
પ્રસાદ આપવામાં વખતો વખત સખત (તીક્ષ્ણ) નજર
થી વર્તે તો એમાં નિર્વાઈ જેવું શું છે ? ,

(જુઓ ફેથ ઓફ ઇસ્લામ).

હમારા નબી અને મીસીસ એનીબીસેન્ટ.

(૭૨)

ઈ. સ. ૧૯૦૩ ની સાલમાં મીસીસ એની બીસેન્ટે
જુનાઘઠમાં ભાષણ આપતાં કહ્યું હતું કે, “ યુરોપમાં એમ
જાહેર કરવામાં આવ્યું છે કે ઇસલામ ધર્મ વધારે સ્ત્રીઓ
કરવાની છૂટ આપે છે અને સ્ત્રીઓનું માન લંગ કરવા ત-
રફ તેનું વલણ હોય છે. જ્યારે હજરત મોહમ્મદે ઇસ-
લામનો ઉપદેશ કરવાની શરૂઆત કરી ત્યારે અરબસ્તાન
વિષય વાસના અને અનાચારમાં ડુબેલો હતો. ત્યારે બા-

જીએ બદલેલી. અને લુચ્ચાઈ પ્રસરી રહ્યાં હતાં. સ્ત્રી કરવાની અમુક હક બંધાય તેટલા માટે દરેક વધારેમાં વધારે ચાર સ્ત્રીઓ સુધી પરણી શકે એવી પરવાનગી આપી. વળી એથી પણ વધારે સખ્ત હક બાંધવા ફરમાવ્યું છે કે પહેલી સ્ત્રીની સાથે જેવો પ્રેમ અને હેતુભાવ રાખે છે; તેવોજ બીજી સાથે રાખી શકે તોજ પરણે નહીં તો નહીં. મારે ખમાલ હમેશાં એજ પહોંચે છે કે ખ્રીસ્તિ ધર્મ કરતાં ઇસ્લામ ધર્મમાં સ્ત્રીઓને વધારે સ્વતંત્રતા આપવામાં આવેલી છે. જે ખ્રીસ્તી ધર્મ એકજ સ્ત્રી કરવાનું શિક્ષણ આપે છે તે કરતાં ઇસ્લામ ધર્મ સ્ત્રીઓનું વધારે રક્ષણ કરે છે. પવિત્ર કુરઆનમાં સ્ત્રીઓ માટેનો કાનુન ઘણોજ ન્યાયી અને ઉદાર છે. ખ્રીસ્તી-ઇંગ્લાંડે તો ફક્ત ૨૦ વરસથીજ સ્ત્રીઓનો મીલકત ઉપરનો હક્ક કબુલ રાખ્યો છે. પરંતુ ઇસ્લામ તો પ્રથમથીજ કબુલ રાખતો આવ્યો છે. પવિત્ર કુરઆનમાં ફરમાવ્યું છે કે તમે તમારી સ્ત્રીઓ સાથે માયા અને હેતુભાવથી વર્તો. જે કઠાચ કાંઈ ટંટે થાય તો છેડાછૂટકે કર્યા પહેલાં સલાહ સંપ શોધો.” ઈત્યાદી. (જીએ મોટામીયાં કૃત “રસુલે અરબી” પૃષ્ઠ ૧૫૭-૧૫૮)

સમાપ્ત.

